MIHAI BENIUC

DESPRE POEZIE

STUDII LITERARE

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Articolele din această culegere au fost publicate între anii 1949—1953.

FOLCLORUL, O FÂNTÂNĂ A TINEREȚII

Sunt nu numai minunate dar și nesecate comorile creației populare. Marele nostru poet național Mihail Eminescu, spre sfârșitul veacului al XIX-lea, cu un an înainte de moartea sa, condamnând scepticismul literaturii europene din acea vreme — care se lățise și în țara noastră — spunea că găsim, pentru tămăduirea răului, un *„izvor pururea reîntineritor"* în *„poezia populară, atât cea dela noi cât și aceea a popoarelor, ce ne înconjoară"*.

In adevăr, folclorul este o fântână a tinereții, cu izvoare nesecate, mereu proaspete, îmbietoare pentru toți, ca soarele, umbra codrului și aerul curat.

In folclor grăește înțelepciunea poporului strânsă dearândul veacurilor și fără preget înviorată de mladele vieții noi altoite pe trunchiurile străbune și nepieritoare.

Folclorul începe odată cu poporul, se desvoltă cu el și durează cât el, întruchipând, multiplu și variat, în cuvinte meșteșugite — când e vorba de cântece,

poveşti, etc. — sentimentele poporului, judecăţile lui, eroii lui cei mai dragi, duşmanii lui.

„Poporul, spunea Gorchi, *este nu numai puterea ce creează toate valorile materiale, ci este unicul şi nesecatul izvor al valorilor spirituale...* este primul *„filosof şi poet care creează toate marile poeme, toate tragediile de pe pământ şi pe cea mai mare dintre ele — istoria culturii lumii".*

Spre deosebire de creaţia individuală, care poartă pecetea artistului ca un semn distinctiv faţă de cea a altui artist, creaţiile folclorice se supun unor legi de zămislire colectivă, la aceeaşi realizare contribuind în cursul veacurilor nenumăraţi artişti anonimi din mijlocul maselor populare.

Tovarăşul Stalin, într'o conversaţie cu artistul Gadjibecov, spune: *„Poporul îşi şlefueşte cântecele sale dealungul veacurilor şi le ridică până la cea mai înaltă treaptă a artei".*

Această continuă şlefuire ne lămureşte dece cântecul popular atinge un aşa de mare grad de frumuseţe concentrată în câteva versuri ce le ştiu toţi de-aceeaşi limbă; dece eroii populari sunt atât de tipic realizaţi prin câteva trăsături caracteristice.

In atmosfera acestor realizări, cântece, basme, jocuri, cimilituri, zicători, omul se desvoltă din copilărie şi prin ea i se altoeşte în suflet dragostea de luptă pentru ceeace e bun şi frumos. Dimensiunile naţionale ale personalităţii sale le primeşte copilul pe această cale a realizărilor folclorice de veacuri ale poporului.

Bogăţia folclorului unui popor dovedeşte vitalitatea lui. Folclorul românesc se prezintă deosebit de bogat şi de variat. Dealtfel, sute de ani dearândul folclorul a fost pentru poporul nostru cea mai însemnată formă

de viaţă culturală în care el şi-a întruchipat năzuinţele, deoarece clasele asupritoare, adesea aservite ele însele diferitelor stăpâniri străine, erau tot atât de străine de viaţa culturală a poporului pe cât erau de active în a-l jefui de bunuri materiale, de rezultatele trudei sale. Aşa se explică nu numai abundenţa folclorului la poporul nostru, ca aproape unică formă de viaţă culturală, dar şi caracterul operelor folclorice, îndreptate în mare măsură împotriva asupritorilor şi cotropitorilor, cum sunt baladele haiduceşti sau nenumăratele cântece, strigături, poveşti şi anecdote la adresa ciocoilor şi altor tagme de jăcmănitori trăind pe spinarea celor ce munceau la sate şi oraşe. Astfel folclorul a ţinut vie şi a hrănit mereu dragostea pentru popor, pentru nestinsa lui dorinţă de-a fi fericit şi a trăi în belşug şi totodată a susţinut şi a crescut ura împotriva a tot ceeace este duşmănos poporului.

In secolul al XIX-lea, sub influenţa mai cu seamă a ideilor revoluţionare dela 1848, au început să se intereseze de folclor cărturarii poporului nostru, au început să-l adune, să-l prelucreze şi să dea astfel adevărată viaţă operelor literare. Dacă putem numi pe parcursul acestui veac nume ca Anton Pann, Ion Barac sau Petre Ispirescu, care abia dacă s'au desprins din rândul poeţilor şi povestitorilor populari, putem numi în acelaş timp mari cărturari ca Mihail Kogălniceanu, C. Negruzzi şi Alecu Russo, care prin scrierile lor au stimulat cercetările în domeniul folclorului şi în general apropierea de popor, — cercetări cristalizate apoi în lucrări mari cum sunt cele ale lui G. Dem. Teodorescu şi ale lui Gr. G. Tocilescu cu privire la poezia populară.

Cel mai de seamă promotor însă al duhului popular în literatură a fost Vasile Alecsandri, care ne-a dat

prima colecţie de mare amploare a poeziei noastre populare şi în acelaş timp a valorificat şi limba şi tradiţiile folclorice ale poporului nostru prin propria sa creaţie. A venit Mihail Eminescu şi, mergând pe urmele lui Vasile Alecsandri, a dus mai departe opera acestuia, adâncind cunoaşterea artei populare a cuvântului şi dându-ne el însuşi o poezie răsărită pe stratul creaţiei populare, în aşa fel încât Eminescu fără poezia populară românească nu poate fi nici conceput, nici deplin înţeles.

Pe acelaş drum au mers Creangă, Coşbuc şi toţi scriitorii noştri care au durat opere literare trainice. Se poate afirma cu certitudine că nu există la noi operă literară de valoare, care prin rădăcinile ei, într'un fel sau altul, să nu-şi tragă puterea din marea creaţie anonimă a poporului, să nu fie pătrunsă de spiritul de luptă, de ura împotriva răului şi de setea de fericire a poporului. Dar multe din realizările marilor scriitori, cântece sau basme, s'au revărsat în matca lor firească din nou, poporul luându-le drept ale sale din ale sale, şi e mare cinste pentru un poet să i se înrădăcineze cântecele în cadrul veşnic al poeziei populare.

Astăzi, când scriitorii mai mult ca oricând pot să se apropie de inima acelora ce creează toate bunurile vieţii, de oamenii muncii, folclorul, prin tot ceeace aduce el ca moştenire vie, şi prin continua lui împrospătare cu noi înfăptuiri artistice, sub influenţa luptei pentru socialism şi pentru pace, constitue acelaş izvor veşnic viu al întineririi.

Dar nu numai pentru scriitor, ci pentru oricare cetăţean folclorul este o şcoală, la care înveţi să-ţi adânceşti dragostea de ţară, de aceia în mijlocul cărora lupţi, muncind pentru o viaţă frumoasă.

Ca într'o oglindă vrăjită, în operele folclorice străvezi până în fundul de demult al vremii şi întrevezi luminile viitorului spre care poporul tinde, ajutat de natură, de înţelepciune, de eroii ieşiţi din sânul său şi având mereu de partea lor dreptatea.

In folclor se oglindeşte felul de viaţă şi munca omului, câteodată din cele mai vechi începuturi, în forme cărora azi abia le desluşim tâlcul. Dar totdeauna, mergând până la miezul lor, vom da de aceeaşi luptă a omului pentru fericire, de aceeaşi încredere în puterile sale însoţite cu forţele naturii, stăpânite de înţelepciune, în numele ideii de bine şi de dreptate.

Nici chiar în faţa morţii omul nu se resemnează şi dă glas dorinţei sale de-a o supune, cum este în acest bocet din Maramureş:

„Tu moarte hamişă eşti,
Numai acolo sileşti,
Oamenii să-i despărţeşti,
Pruncii să mi-i sărăceşti.
De-aş pune mâna pe tine,
N'ai mai despărţi pe nime.
Te-aş întinde'ntr'un ocol,
Ţi-aş pune lanţ într'un picior,
Pe lanţ o lăcată mare,
Să nu mai faci supărare...“

Cele mai vechi forme de folclor sunt desigur acelea prin care omul cu puterea cuvântului conjură puterile naturii să şi le facă favorabile. In această categorie intră *Caloianul, Paparudele* şi altele. Inrudite cu acestea sunt încercările de explicare a forţelor naturii prin personificarea lor.

Unele din cele mai vechi realizări sunt acelea care oglindesc tipuri de activitate ce nu sunt astăzi cele mai caracteristice pentru poporul nostru, cum este

Miorița, fără îndoială o capodoperă în genul ei, realizată probabil în timpuri străvechi, când păstoritul era ocupația de căpetenie a Românilor. Dragostea nețărmurită a ciobanului pentru munți, codru, stele, pentru stână și pentru cântece, dragoste ce se prelungește peste hotarele morții, constitue caracterul profund popular al acestui cântec bătrânesc; deci dragostea de viață a poporului este însuși sâmburele nepieritor al cântecului. Chipul mamei din acest cântec este prototipul de totdeauna al aceleia de care omul se simte legat și-și aduce aminte în cele mai grele clipe ale sale. Iar oaia năzdrăvană înfățișează forțele primare ale naturii care se pun în slujba omului împotriva uneltirii, a urzelii și a nedreptății, prevestindu-l să-și ia măsurile.

Tot din epoci depășite istoric fac parte legende ca aceea a *Meșterului Manole,* care e silit să-și sacrifice dragostea, pentru a clădi domnului mânăstirea minunată, iar apoi el însuși să-și dea viața, pentru a nu mai putea zidi alte mânăstiri la fel de frumoase în lume. E o legendă a relațiilor feudale dintre popor și domn, creată de popor, cu întreaga dragoste și compătimire a ascultătorului îndreptată spre cel năpăstuit, spre Meșterul Manole. De altfel aceeași este, și nu întâmplător, situația cu figurile mai vechi de haiduci ce se ridică împotriva domnitorului și a boierilor, cum este Corbea sau Toma Alimoș. Ascultătorul se simte atras cu simpatiile sale spre acești eroi populari. Cu atât mai adevărat este aceasta în acele cântece bătrânești în care eroul se bate cu asupritorii turci, cum este Gruia lui Novac. Sunt adevărate cântece patriotice aceste realizări în care se proslăvesc aceia ce tind să doboare lanțurile robiei,

luptând fie împotriva boierului sau domnului, fie împotriva cotropitorilor.

Luând drumul codrului, iobagul, moşneanul sau răzeşul năpăstuit, îşi pune jalea şi ura în cuvinte, dar îşi pune şi degetul pe trăgaci atunci când ciocoiul sau boierul, pândit pe la trecători şi vaduri, îi vine la îndemână.

In codrul său, voinicul trăieşte liber, şi cântecul proslăveşte dârzenia sa neînduplecată :

„Crângule, crângule des,
Eu din tine nu mai ies ;
Foaie verde ori ce-aş fi,
Cât oi fi, cât oi trăi,
La nimeni n'oi căciuli,
Că omul necăciulit,
Să trăiască că-i voinic,
N'are teamă de nimic."

Negreşit, viaţa nu este numai luptă cu asupritorii, ea este dragoste, sete de a trăi, de a trăi fericit într'o lume frumoasă şi de aceea nu e de mirare că folclorul este populat cu nenumărate cântece de iubire, de dor, de jale, de-ale codrului, de-ale câmpului cu pluguri arând, — toate aceste doine exprimând una şi aceeaşi tendinţă vie de ridicare a omului spre lumină şi desfăşurare a sufletului său în lumină. Dăm aici un singur exemplu din lirica de dragoste a poporului, un cântec pe cât de plin de o simţire aleasă şi de o pasiune reţinută, pe atât de meşter alcătuită în cuvinte :

„Mândră-i floarea de cireş,
Dar mai mândru-i Gheorghieş ;
Verde-i frunza macului,
Mândru-i chipul dragului ;
Frunză verde pelinită,
Măi bădiţă, măi bădiţă,

Nu-ţi găsesc seamăn pe lume,
Nici la suflet, nici la nume,
Nici la ochi, nici la sprincene,
Două ape, două pene;
Nici la limbă, viers de frunză,
Când vrei mândra să te-auză
Şi din gură să-ţi răspunză:
— Măi bădiţă Gheorghieş,
Mândră floare de cireş!"

Necruţător este poporul în pedepsirea a tot ceeace este potrivnic vieţii, fals, rămas în urmă pe drumul ce îşi leagănă mersul mai liniştit sau mai furtunatic. De aici acele strigături usturătoare la adresa a tot ceeace nu este potrivit cu liniile de desvoltare ale vieţii colective.

Poporul are deci şi eroi care sunt creaţi anume să pedepsească, prin umor, glumă, batjocură, tot ceeace este potrivnic vieţii poporului. Astfel este vestitul Păcală, lecuitor prin glume şi prin şotii a prostiei, a lăcomiei, a huzurului din truda altuia.

Dar visul de fericire al omului pe pământ nimic nu-l redă mai bine decât basmul, în care Făt-Frumos, elementul binelui, învingând smeul sau balaurul, element al răului, ajunge să desrobească pe Ileana, idealul frumuseţii, cu care trăeşte apoi fericit.

In lupta lui, până ajunge la fericire, pe Făt-Frumos îl ajută tot ceeace dorinţa omenească doreşte să vadă şi vede realizat, în drumul ei multi-milenar: covorul sburător, care te duce prin văzduh, apa vie care te vindecă de moarte şi alte visuri întruchipate fantastic în basm, dar cărora ştiinţa le găseşte, pe îndelete, cheie. Forţele de acest fel ale naturii pe care omul visează să le stăpânească sunt minunat redate de Ochilă, Setilă, etc., tovarăşii eroului din basm.

Deşi fără dată şi fără autor nominal, folclorul poartă urmele timpului în care a luat naştere, schimbându-se însă mereu, ştergându-se unele trăsături pe care societatea omenească le-a depăşit şi adăugându-se altele pe care cursul istoriei le desvoltă. Foarte des cântece vechi, ca melodie şi ca formă poetică, trecând dela o epocă la alta, se menţin în general aceleaşi, dar îşi schimbă, ici-colo, conţinutul, după ideile noi ale timpului. Schimbările de conţinut nu sunt fără efect asupra structurii generale a operelor folclorice şi aceasta cu atât mai mult cu cât aceste schimbări sunt mai însemnate. Astăzi, de exemplu, când folclorul la noi înfloreşte abundent, conţinuturile de viaţă nouă, eliberarea, socialismul, tehnicizarea mijloacelor de producţie, schimbarea relaţiilor de producţie, fac să se nască opere folclorice bogate nu numai cu conţinut nou, ci şi cu formă nouă. Astfel tonalitatea adesea minoră a doinelor străbătute de jale şi de dor, devine majoră atunci când ea se schimbă în cântece de slavă adresate noilor aşezări din ţara noastră ca şi Uniunii Sovietice, eliberatoarea poporului nostru.

Nu putem să nu redăm aici măcar o pildă din aceste noi realizări ale poporului. Este un cântec al muncii la colectivă :

„Frunzucă verde din vie,
Drag mi-e la gospodărie
Că vin seara dela câmp
Văd lanu de grâu frumos
Suflă-l vântu'n sus şi'n jos ;
Mai îl suflă cătră soare,
Drag mi-e că nu văd răzoare."

Acestea sunt fenomene folclorice noi, la a căror naştere asistăm zi de zi şi este datoria noastră de a le

surprinde, căci astfel de epoci bogate în fapte, cum este a noastră, nu se produc des în istoria omenirii. Dacă închisorile Corbii sau zidurile Doftanei au făcut să țâșnească din inimile luptătorilor un anumit fel de cântec, altfel de cântec țâșnește din piepturile constructorilor socialismului în uzinele și pe ogoarele slobode ale plaiurilor românești.

IZVOARELE POPULARE IN CREAŢIA LUI EMINESCU

Poporul, din toate straturile sociale, de mai mult de jumătate de veac caută cu dragoste opera poetului şi s'a apropiat de ea atât cât i-au îngăduit „savantele" îngrădiri ale criticii burghezo-moşiereşti, care făceau din Eminescu un produs al romantismului şi metafizicii germane, un fenomen abrupt, căzut ca un meteor pe pământul românesc.

Dar cine cercetează rădăcinile poeziei eminesciene constată că ele sunt adânc înfipte în însăşi viaţa poporului nostru şi că de acolo-şi trage poezia sa virtuţile. Nu poate fi înţeleasă poezia lui Eminescu, nici lămurită dragostea oamenilor dela noi pentru ea, fără o cunoaştere temeinică a legăturii vii ce o are poetul cu ţara şi cu poporul nostru, cu literatura şi arta acestuia, cu trecutul său istoric şi cu cele mai bune realizări literare şi culturale dela noi, anterioare activităţii poetice a lui Eminescu.

Fără îndoială, contactul cu străinătatea, studiile lui aprofundate în literatură, în filosofie, economie politică, istorie, drept şi chiar ştiinţe pozitive, au avut o

importantă influență asupra desvoltării sale; dar acestea nu l-au îndepărtat, ci l-au apropiat și mai mult, cu o mai înaltă viziune despre lume, de solul natal.

Eminescu a fost totdeauna împotriva importului de forme culturale cosmopolite. El nu vedea posibilitățile desvoltării unei culturi sănătoase decât dacă ea își scoate hrana din ceeace constitue însăși viața poporului, năzuințele, frământările, realizările sale.

Acolo, în sânul vieții poporului, și-a căutat Eminescu izvoarele din care s'a alimentat creația sa literară. Cea mai sănătoasă și mai viabilă parte a operei sale vine direct de acolo și nu face decât să ducă mai departe și să dea cea mai înaltă expresie artistică valorilor inspirate din arta anonimă populară. Insă, asupra acestui izvor viu al creației eminesciene s'a stăruit în general puțin, accentul fiind pus în mod artificial pe pesimismul pretins metafizic, pe izolaționismul romantic, pe abstracționismul filosofic, căutat și subliniat gros în versurile poetului. Pe această cale se încerca explicarea operei și vieții lui ca un fenomen desprins de realitățile istorico-sociale dela noi, pentru a nu ieși cumva la iveală, pe de o parte legătura sa sufletească cu poporul „de rând", pe de alta, revolta sa împotriva nedreptăților sociale. Și totuși opera poetului la fiecare pas grăiește despre izvoarele principale din care pornește fluviul uriaș al poeziei sale, acela care-i asigură popularitatea.

In poemul *Un roman*, cu vădite caractere autobiografice, autorul, înafară de o puternică și colorată evocare a pădurilor și locurilor pe unde a copilăti, amintește de:

> *„O babă ce-atâtea povești știa, câte fuse*
> *Torsese în viață-i..."*

și care

> *„...pe el l-a învățat*
> *Să tălmăcească graiul și a păsărilor spuse*
> *Și murmura cuminte a râului curat.“*

Ipoteștii, cu pădurile dimprejur și oamenii de acolo au fost primii dascăli ai poetului. Acolo a deprins poveștile, datinele, acolo a îndrăgit natura și oamenii simpli. Dar tot acolo a învățat să se apropie cu drag și de cărțile și manuscrisele în *„limbă veche și 'nțeleaptă“*, ce se găseau în biblioteca tătâne-său, Gh. Eminovici. Teodor V. Ștefanelli, un fost coleg de școală al lui Eminescu, scrie despre poet, așa cum îl știa pe când poetul avea vreo doisprezece-treisprezece ani, următoarele: *„El, citea cu înlesnire slova veche cirilică și mai cu seamă cărți vechi vedeam în mâna lui, iar letopisețele lui Kogălniceanu le lua acasă. Când a văzut că și eu citesc slova veche, m'a întrebat unde am deprins această slovă, că doar în școală nu se învață. Spunându-i că tatăl meu m'a învățat să citesc slovele după psaltire și după o carte ce cuprindea viețile sfinților, îmi zise că și el tot acasă a deprins această slovă“.*

Aceste două pasiuni, dragostea pentru literatura populară pe de o parte, iar pe de alta pentru trecutul pe care-l răscolea din *„colb de cronici“*, n'au părăsit pe Eminescu toată viața sa.

In peregrinările sale, ca sufleur la trupe ambulante, ca student rătăcitor, ca rândaș la cai, ori ca hamal în port, Eminescu nu numai că a cunoscut toate greutățile vieții și toate suferințele poporului din toate provinciile românești, ci peste tot, cu sârguință de albină, el a prins tot ceeace poporul, pentru a se îndemna în muncă, pentru a-și cânta revolta sau dragostea,

exprima în formă literară. Nu se cunosc până în prezent toate drumurile de pe teritoriul Republicii noastre, pe care, în timpul său, le-a bătătorit Eminescu. Dar pretutindeni, la Sibiu, Blaj, Timişoara, Arad, Giurgiu, Bucureşti, Iaşi sau în alte părţi ale ţării, el a însemnat în caietele sale versuri populare, poveşti, ghicitori, proverbe. Moştenirea lăsată de el în această privinţă este nespus de bogată. Nenumărate din manuscrisele poetului aflate la Academie conţin material folcloristic, adunat în diferite epoci ale vieţii sale. Pe linia lui Anton Pann, Alecsandri, Odobescu, Ispirescu, Creangă, fără îndoială, Eminescu are cel mai însemnat aport prin faptul că nimeni n'a valorificat într'un mai mare grad artistic decât el comorile literaturii populare. Unele texte le-a cules singur, altele le-a transcris din caietele altora, sau din reviste, dar toate erau menite să fie prelucrate în vastul său laborator poetic şi să contribue la întărirea temeliei operei sale.

Citind versurile populare adunate de Eminescu, te surprinde plăcut faptul că ele îţi evocă poezii devenite nestemate ale creaţiei eminesciene.

Că eu am fost la părinţi
Ca şi luna printre sfinţi
Şi le-am fost de mângâiere
Ca şi luna printre stele."

sunt versurile ce amintesc nemijlocit strofa din *Luceafărul* :

„Şi era una la părinţi
Şi mândră'n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinţi
Şi luna între stele"

sau acestea :

„Că-s o floare de pe mare
Cine-mi cată 'n faţă moare."

pe care le găsim deadreptul transpuse în minunatul basm *Călin Nebunul :*

„Dar pe cea mijlocie niciun gând să n'o măsoare
E o floare de pe mare, cine-i cată'n faţă moare."

ca să nu mai vorbim de acestea :

„Trimete-mi mândră trimete
Ce-a fi în sat la voi mai verde
Cosiţa şi plctele,
Ochii şi sprâncenele,
Că şi eu că ţi-oi trimete
Ce va fi la noi mai verde.
Ciobıca şi penele
Ochii şi sprâncenele
Şi mulţămind lui Hristos
Te sărut, mândră, frumos"

care devin o parte din „cartea" pe care o scrie, după luptă, iubitei sale, unul din feciorii lui Mircea, în *Scrisoarea III :*

„De din vale de Rovine
Grăim, Doamnă, către Tine" etc.

Cred că nici nu mai e nevoie să amintim unde reîntâlnim, puţin schimbate, aceste versuri :

„Bate vântul frunza 'n dungă
Jalea-i mare, calea-i lungă,
Bate vântul dintr'o parte
Departe-i draga, departe."

îmbinate cu acestea :

„Ce te legeni, plopule,
Fără ploaie, fără vânt
Cu crengile la pământ ?"

în aceeaşi capodoperă în vers popular, bine cunoscută.

Dar Eminescu nu s'a mulţumit să ia de unde a găsit aceste stihuri populare şi să şi le însuşească, ci le-a creat un nou cadru poetic, valorificându-le la maximum. Să ne gândim numai la ultimele două citate, cum sunt ele încadrate în *Ce te legeni codrule,* ce amploare de mare poezie are întregul cântec, pe când în cântecul popular versurile amintite se pierd, cum nu odată se întâmplă, ca aurul în nisip.

Pornind dela modul de a crea al poporului, Eminescu el însuşi scrie doine şi cântece pe care cu greu le distingi de realizările proprii ale poporului, întocmai cum se întâmplă la Puşchin sau la Petöfi, alţi doi pătimaşi adunători de versuri populare. Cine poate alege de pildă aceste versuri de cele populare, dacă nu este prevenit ?

„Doină, doină, greu îmi cazi
Din pădurea cea de brazi
Şi cu jale îmi răsuni
Din huceagul de aluni.
Şi m'adormi, m'adormi cu drag
Prin frunzişul cel de fag
Cine sună 'n cetine?
Doiniţa, prietene.
Tragănă-se, tragănă,
Frunza 'n codru leagănă."

sau aceştea cântate de una din fetele robite de smei în *Călin Nebunul :*

„Greeruş ce cânţi în lună,
Când pădurea sună,
Cum nu ştii ce am în mine
Greere străine ?
Că te-ai duce de-ai ajunge
Noaptea de te-ai plânge,
Ca o pasăre măiastră
La noi în fereastră.

Vai de picioarele mele
Pe-unde îmblă ele!
Vai de ochişorii mei
Pe unde îmblă ei!
Inima 'n mine-i bolnavă
Floare de dumbravă
Şi vai lacrimile mele
Cum le vărs cu jele!
Du-te greer, du-te greer,
Pân' la munte 'n creer,
Şi priveşte 'nduioşată
Zarea depărtată.
Lumea 'ntreagă o colindă,
Mergi la noi în grindă
Spune-i mamii: ce-am făcut
De m'a mai născut?
Căci ar fi făcut mai bine
Să mă ia de mâne,
Prefăcută că mă scapă
Să m'arunce 'n apă,
Căci de cer ar fi iertată
Şi de lumea toată."

Fără îndoială că avem de-a-face cu una din cele mai strălucite realizări în stil şi vers popular, atât de strălucită încât, poate, unii vor spune că e limpede, că a fost făcută de un poet „cult". Totuşi cele mai multe elemente şi însăşi variaţia versului ca număr de picioare dela primul la al doilea sunt direct împrumutate din poezia populară. Numai ansamblul, combinaţiunea nouă a elementelor, aparţine lui Eminescu. In această poezie, însă, se simte şi influenţa versului popular ucrainian, care lui Eminescu nu-i era străin.

La fel e cazul cu această doină, mai vizibil ieşită chiar din mâna poetului:

„Ce stă vântul, să tot bată
Prin frunza de tei uscată,

Şi frângându-i ramurile
Să lovească geamurile?
Iară tu dece suspini
Când priveşti peste grădini?
Nu mai sta de tot ofta
Şi în gând nu mă mustra
Că atunci te voi uita
Când nu s'o mai arăta
Lângă mare râurile,
Lângă drum pustiurile,
Luna şi cu soarele
Şi'n codru izvoarele.
Vei avea de suspinat
Când vei şti că te-am uitat,
Când vei sta să mă îngropi
Pe cărarea dintre plopi
Ş'atunci vântul o să bată
Prin frunza de tei uscată
Scuturând-o, risipind-o
De ţi s'o urî privind-o."

Aici nu numai elemente ca teiul şi geamurile lovite de ramuri, tipic eminesciene, ci şi tonalitatea melancolică aparţin poetului.

Dar şi în poezii de mare seninătate, de bucurie de a trăi — la fel de caracteristică poetului — se simte uneori că poezia populară a dat doar modelul stilistic, înfăptuirea însăşi, dela un capăt la altul, fiind a lui Eminescu:

„*La mijloc de codru des*
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniş
La voiosul luminiş,
Luminiş de lângă baltă,
Care 'n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
In adâncu-i se pătrunde
Şi de lună şi de soare

Şi de păsări călătoare,
Şi de lună şi de stele
Şi de sbor de rândunele
Şi de chipul dragei mele.“

Poetul însă nu rămâne la această fază a imitării modelului popular, ci însuşindu-şi limba, felul simplu de exprimare, adâncimea de simţire şi de gând a poporului, trece la creaţii cum e *Călin Nebunul*, sau *Călin (file din poveste)*, în care se păstrează numai scheletul basmului popular şi metrica versului popular, bogăţia de imagini aparţinând poetului ; la *Miron şi frumoasa fără corp*, plină de umor şi de descrieri minunate, *Povestea Dochiei, Ursitoarele, Muşatin şi Codru* şi altele, realizate numai fragmentar, cum e *Basmul lui Arghir* şi *Frumoasa lumii.*

In proză, Eminescu face acelaş lucru, trecând dela simpla muncă de culegător de folclor cum e în cazul poveştii cu titlul *Borta vântului, Finul lui Dumnezeu, Frumoasa lumii* (variantă în proză), la *Făt-Frumos din lacrimă,* unde apare din plin contribuţia poetului, acţiunea lui transformatoare.

Dar dacă Eminescu ar fi rămas la atât, atunci nu se putea spune despre el decât că a continuat în mod genial, ridicând la grad de mare artă, ceeace alţii începuseră înaintea lui, cum au fost Ion Barac, Anton Pann, Vasile Alecsandri.

El nu numai împrumută subiecte şi modul de exprimare din popor, ci la propriile sale teme aplică ceeace a învăţat din viaţă şi a transformat singur din arta poporului şi le redă astfel încât ele pătrund de sus în jos, în popor. De data aceasta Eminescu nu dă numai ceeace a primit şi a transformat, provenit de jos în sus, ci şi ceeace se dovedeşte apt de a fi primit de sus

în jos, cu mijloace de expresie pe care poporul le acceptă pentrucă se recunoaşte în ele.

„Literatura populară — spune chiar Eminescu — *nici nu se poate numi altceva decât sau cugetarea şi productele fanteziei poporului însuşi, care devine literatură în momentul în care se produce prin scriere, sau produceri a clasei culte, care se potrivesc însă aşa de bine cu gândirea poporului, încât dacă acesta* nu *le-au făcut, le-au* putut *însă face".*

Acest adevăr se aplică la o mare parte din creaţia literară a lui Eminescu, la cea mai bună. O parte din versurile sale au trecut în rândurile cântecelor populare şi, cum e firesc în astfel de cazuri, nu se mai ştie în popor cine este autorul. Cântate pretutindeni, cine mai poate să spună, în vr'un colţ îndepărtat de ţară, cine a scris, *Vezi rândunelele se duc* sau *Pe lângă plopii fără soţ?*

La Viena, Eminescu îşi avea cântecele sale iubite, pe care le cânta prietenilor. La Bucureşti, scrie D. Teleor, când era cu prietenii la hanul Kiriazi, *„Eminescu după oarecare timp, punea capul în mâini şi începea să cânte doine din Ardeal, aşa cum le cântă mocanii şi cânta câte o oră întreagă. Ardelenii aflaţi la masă plângeau cu lacrămi".* Acum, cântecele sale au ajuns să fie şi ele cântate în colţurile cele mai îndepărtate ale ţării.

Suntem siguri că pe măsură ce opera lui va fi mai mult răspândită, poporul, pe care el atâta l-a iubit, îşi va însuşi tot mai multe stihuri din Eminescu, făcându-le bun popular, sau le va învăţa, legându-le de numele aceluia ce le-a scris pentru popor.

Dar Eminescu mai dă poporului nu numai ceeace el a cules sau a învăţat în cei vreo optsprezece ani de

activitate literară a sa, umblând pe meleagurile românești, ci și ceeace poporul a pierdut sau a uitat în drumul său istoric și a fost însemnat de cronicarii sau scriitori de cărți populare: *„Limba veche și'nțeleaptă“* — cum spune poetul.

Am spus că Eminescu era un mare căutător și cercetător de manuscrise vechi. Ișî punea paltonul la amanet ca să-și procure câte un astfel de manuscris, sau vreo carte românească veche și rară. M. Gaster în *Literatura populară română* citează adesea pe Eminescu ca posesor al diferitelor texte utilizate în cartea amintită și pe care desigur poetul i le-a pus la dispoziție.

Dăm aici câteva titluri din manuscrisele ce se găseau în posesia lui Eminescu, de a căror soartă, azi, însă, nu se știe nimic: 1. *Varlaam și Ioasaf*, o copie mai nouă după traducerea din 1648; 2. *Povestea pentru împărăteasa țărei frâncești ce i-a tăiat mastehă-sa mâinile* (1692); 3. *Iliodor*, din secolul al XVIII-lea; 4. *Istoria Aretusii și a împăratului Iraclie, tatăl său, a lui Ierotoclit și a lui Pezistrat tatălui său vizirului*; 5. *Minunile Maicii Domnului* (1693), etc.

In toată această muncă a sa de răscolire a literaturii populare, fie a celei orale, fie a celei scrise, Eminescu nu purcede nicio clipă ca un simplu adunător de curiozități mai noi sau mai vechi, ci caută să prindă ideea, să scoată ceeace este viu. *„E păcat* — scrie dânsul într'o notă — *cum că Românii au apucat de a vedea în basm numai basmele, în obiceiu numai obiceiurile, în formă numai forma, în formulă numai formula. Formula nu este decât manifestațiunea palpabilă, simțită, a unei* idei oarecare. *Ce face de exemplu istoricul cu mitul? Il lasă cum e, ori îl citează mecanic, în compendiul său*

de istorie, pentru a face din el jucării mnemotehnice pentru copii. Nimic mai puţin decât asta. El caută spiritul, ideea acelor forme, care ca atari sunt minciune, şi arată cum că nu e decât un simbol, o hieroglifă, care nu e deajuns că ai văzut-o, că ţii minte forma şi că poţi s'o simţi în zugrăveală pe hârtie, ci aceasta trebue citată şi înţeleasă. *Trecând la obiceiuri e iarăşi sigur că ele numai în degenerare devin numai simple formalităţi. Primitive, ele sunt expresiunea exterioară a unui profund învăţământ sau a unei profunde idei interne*".

Important aici este faptul că poetul, în toată activitatea sa de a se apropia de popor, fie că se afunda în trecut, fie că îmbrăţişa prezentul, nu rămânea un colecţionar de forme lingvistice frumoase, de ghicitori, basme, eresuri pur şi simplu, ci căuta să se apropie de acele conţinuturi care definesc viaţa, fiinţa unui popor. Şi această viaţă se răsfrânge în opera poetului. Deaceea poporul se recunoaşte în ea şi o caută.

Fără a desprinde pe cele mai frumoase, redăm din *Călin Nebunul*, aceste versuri:

„Dar a doua zi voinicul mânios intră'n ogradă
Fraţii lui cum îl văzură la genunchi veneau să-i cadă.
— Iartă, frate, căci greşeala zău demult ne-apasă pieptul.
Ba nu, fraţilor — le zise — să vedem ce e cu dreptul.
Să facem o boambă mare, s'aruncăm pe cer în sus.
Să vedem ce-o să gândească Dumnezeu şi ce-o să zică.
Astfel cum ţi-ai face cruce, ei se pun alătur... pică
Boamba grea, svârlită'n ceruri, din cei doi făcând fărâme.
Şi Călin rămâne singur, rău îi pare ca la nime.
Dară nici c'avea ce face."

E o trăsătură aceasta a poporului, adânc socială, de a căuta dreptatea până la capăt, de a nu se mulţumi cu jumătăţi de măsuri — şi această trăsătură o găsim în opera lui Eminescu.

Prin faptul că Eminescu se sprijină în poezia sa, pe literatura populară românească de pretutindeni, pe folclor în primul rând, apoi şi pe literatura târgoveţilor, ca de pildă pe cântecele de lume, ea a câştigat spaţialitate, îmbrăţişând în cea mai mare parte limba şi cultura din ţinuturile locuite de români, limbă căreia poetul îi dă un nou caracter unitar, sintetic, o mai mare bogăţie de nuanţe, o mai adâncă şi cuprinzătoare putere de exprimare.

Prin faptul că Eminescu aprofundează trecutul istoric, social şi cultural, mai ales în ceeace priveşte realizările literare ale poporului — cărţi populare, cronici, pravile — poezia sa câştigă o dimensiune temporală, îmbrăţişând drumul parcurs de popor în ceeace gândirea şi simţirea poporului, exprimate în limbă, dovedeşte a fi viabil şi propulsiv.

Insă, nici dimensiunea spaţială, pe care o dă folclorul poeziei eminesciene, nici cea temporală, pe care i-o dă trecutului istoric, nu ar fi îndestulătoare pentru deplina ei viabilitate, dacă această poezie n'ar fi expresia epocii lui Eminescu în ceeace are ea ca factor de revoltă împotriva nedreptăţilor, împotriva celor ce oprimă năzuinţele de viaţă ale poporului.

Eminescu ia atitudine împotriva exploatatorilor şi a tuturor nedreptăţilor sociale.

In această luare de atitudine el îşi aminteşte cu părere de rău de *firile vizionare* ale strălucitei generaţii din 1848, care credeau în scrisul lor, spre deosebire de scriitorii timpului său, de epigonii care nu cred în nimic.

„*Când mă aflu faţă cu cei bătrâni* — scrie poetul — *cu literatura din deceniile trecute, parcă sunt într'o cameră încălzită... simţi că aceşti oameni erau într'un contact nemijlocit cu un public oarecare, mic ori mare,*

dar în sfârşit era un public. Faţă de cei moderni parcă mă simt într'o cameră rece şi va fi observat oricine asta, parcă lipseşte *ceva, nu căldura însăşi, ci ceva pipăit, parcă pe peretele curat fusese ceva şi nu mai este, sau simţământul familiei când a murit cineva în casă*

...Faţă cu cea mai mare parte din scriitorii noştri moderni ţi se impune simţământul că ei nu sunt pentru public, nici publicul pentru ei, în fine că ei nu sunt inele în lanţul continuităţii istorice a culturii noastre, ei sunt cum s'ar zice „extra muros". Şi asta-i soarta oricărei culturi importante atât de nefireşte ca a noastră."

Citind aceste rânduri, înţelegi parcă mai bine atitudinea de revoltă a poetului faţă de contemporani, de cosmopolitism, pe de o parte, şi dragostea lui pentru popor, pentru trecutul ţării şi înaintaşi, pe de altă parte.

Dacă poetul întoarce privirea spre trecut, nu e pentrucă vrea să trăiască pe vremea lui Mircea cel Bătrân, ci pentru a scoate învăţăminte din istorie şi pentru a conjura oarecum prezentul să se ruşineze de ceeace a ajuns. Sunt lecţii de profund patriotism în această atitudine a sa. Să ne gândim numai la versurile din *Scrisoarea III* :

„La un semn, un ţărm de altul, legând vas de vas, se leagă
Şi în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă :
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah şi Spahii
Vin de 'ntunecă pământul la Rovine în câmpii ;
Răspândindu-se în roiuri întind corturile mari...
„Numa'n zarea depărtată sună codrul de stejari"

Acest vers fără egal, aşezat cu atâta măiestrie :

„Numa'n zarea depărtată sună codrul de stejari"

preţueşte mai mult decât zeci de „poeme patriotice" şi vădeşte, înafară de măestrie, uriaşa dragoste a poe-

tului pentru popor, pentru acest codru ce sună amenințător în zare când vin năvălitorii otomani — dragoste pentru țară, o dragoste cu rădăcini ce nu le poate smulge nimeni și nu le poate usca nimic.

Acesta e „abstractul" Eminescu, cel „indiferent" față de lumea externă, cum voia să-l înghețe pentru posteritate Maiorescu. Și patriotismul său nu e al unui om din unul sau altul dintre cele două partide, ci al omului legat de marile mase populare, muncitori și țărani, urînd asuprirea ori de unde ar veni ea, urînd clasele exploatatoare. Sinceritatea patriotismului eminescian, exprimat cu economie în stihurile sale, dar cu multă și susținută căldură, îl face să nu degenereze în atitudine patriotardă.

In mod firesc, sentimentele umanitare ale poetului, ura față de exploatatori, dragostea pentru patrie, șubrezesc până la totală surpare concepția acelora care țineau să prezinte pe Eminescu drept un pesimist fără leac, bântuit de sumbre gânduri, ca o casă pustie, de strigoi.

Adevărurile usturătoare pe care le asvârlea poetul în fața dușmanilor poporului, au făcut ca aceștia să devină și dușmanii săi. Dacă poetul scria numai *Somnoroase păsărele, Dorința* și alte cântece de dragoste — fără îndoială capodopere în genul lor — și dacă nu ar exista în opera sa *Impărat și proletar, Epigonii, Criticilor mei, Scrisorile, Luceafărul* și altele, desigur nu răscolea atâtea pasiuni urîte ale oamenilor cu conștiința încărcată de urma viciilor și faptelor ignobile, apologeți ai privilegiilor burgheziei și moșierimii.

Tocmai pentrucă n'a fost nepăsător *„pentru întâmplările vieții externe"*, tocmai pentrucă a participat cu toată ființa sa la frământările timpului său, ținând partea poporului, a țărănimii și muncitorimii, a putut

ajunge Eminescu să exprime în versurile sale acel ceva care-l face nemuritor şi-l leagă de viaţă, şi care nu este altceva decât năzuinţele profunde, dragostea de viaţă a omului, a poporului, revolta acestuia împotriva nedreptăţilor sociale.

Că în această frământare el nu şi-a concentrat atenţia asupra propriei persoane, ci asupra poporului din care făcea parte şi a epocii în care trăia, este tocmai marele său merit. Numai aşa a ajuns el să nu înşire cuvinte goale, care să sune din coadă.

B. P. Hasdeu — care nu se număra, cel puţin la început, între prietenii poetului — scrie la moartea acestuia: *„Eminescu a lăsat multe versuri admirabile; însă meritul lui cel covârşitor, un merit de principiu, este acela de a fi voit să introducă şi de a fi introdus în poezia românească adevărata cugetare ca fond şi adevărata artă ca formă, în locul acelei uşoare ciripiri de mai înainte, care era foarte igienică pentru poet şi pentru cititori, scutindu-i deopotrivă, şi pe unul şi pe celălalt, de orice bătaie de cap şi de orice bătaie de inimă".*

Această adevărată cugetare şi adevărată artă, izvorîte din ambianţa istorică şi din adâncirea vieţii poporului, au legat pe Eminescu de popor.

De acest lucru contemporanii îşi dădeau mai direct sau mai indirect seama. Unii căutau să-l abată din drum, îndreptându-l spre „arta pură". Aceştia erau conservatorii dela Junimea, în frunte cu Maiorescu. Alţii simţeau poziţia lui Eminescu, dealtfel făţişă, din atacurile la adresa lor. Şi unii şi alţii erau potrivnici poetului, pentrucă erau loviţi de el, prin opera sa, în interesele lor de exploatatori ai oamenilor muncii. De aici incuria criminală faţă de poet în timpul vieţii lui şi chiar după ce se îmbolnăveşte, în urma unei munci

de ani de zile, în care el a fost exploatat până la totala istovire.

Cât se precupeţea orice ban, când era vorba să fie ajutat poetul, chiar în cele mai grele momente ale vieţii sale, se poate vedea, între altele, dintr'un fapt mărunt. Anume, în 1888 Eminescu cere un ajutor dela consiliul general al judeţului Botoşani. In consiliu se produce pe această temă o foarte vie desbatere, în care se argumentează contra acordării ajutorului, pe motiv că banii trebuesc pentru cazărmi, că *„d-l Eminescu este prea mare pentru judeţ"*, şi, în sfârşit, pentru ca să nu se creeze *un precedent.*

Dar să reproducem o parte din document:

„Domnilor — spune un domn Leca — *e destul să se pronunţe numele lui Eminescu, ca fiecare român să simtă durerea lui şi să dorească mai repede însănătoşirea lui. Insă cererea sa a greşit calea, căci bugetul judeţului este menit numai pentru trebuinţele serviciului public judeţean, căci vor veni momente, când se vor prezenta asemenea cereri dela persoane care au servit direct judeţului şi nu o să se poată refuza. Domnul Eminescu este prea mare pentru judeţ, căci el a servit ţara. Şi, deci din acest punct de vedere, cred că Consiliul dacă ar arăta dorinţa sa ca Ministerul, din mijloacele Statului, să-i dea pe viaţă un ajutor, nu ar face rău; căci altfel vom crea un precedent."* Se găsesc însă printre consilieri şi voci care să afirme că *„omul trebue preferat cazărmilor şi caselor"*, iar un domn Şmelţ ia o atitudine hotărîtă contra preşedintelui şi a d-lui Leca: *„Sunt de opiniune din contra cu d-l Leca. Insuşi d-l Leca a zis că Eminescu a fost un eminent bărbat şi că nu avem mijloace; apoi eu cred că noi să-i dăm măcar zilnicele mijloace de trai, până-i va da ţara, să-i dăm noi, să-i înlesnim viaţa până i-o va înlesni ţara".*

In sfârşit „bunii botoşeneni" au creat precedentul şi „la cheltueli facultative" au înscris 1.200 lei daţi poetului Eminescu *„care se află grav bolnav"*.

Situaţia grea a poetului ne-o arată şi scrisoarea ce-o adresează el în aceeaşi epocă lui V. G. Morţun, care pe atunci era socialist. Scrisoarea e datată „Botoşani, 10 Noemvrie 1887" şi spune :

Mult stimate domn,

Boala îndelungată de care am suferit, m'a impiedicat dela ţinerea unei corespondenţe regulate. Acum, fiind întrucâtva restabilit, vin a Vă ruga să Vă aduceţi aminte de mine, de lipsa aproape absolută de mijloace de subsistenţă în care mă aflu. Dacă Vă este cu putinţă de a-mi veni în ajutor, Vă rog a o face cât de curând, că cea mai neagră mizerie mă ameninţă.

In aşteptarea unui răspuns rămân al D-voastră devotat amic

M. EMINESCU

Tot în acea epocă, cu un an înainte, l-a văzut prin Botoşani Păun-Pincio : *„Intr'o zi ploioasă de toamnă, poetul, îmbrăcat într'un palton terfelit şi cu aceeaşi pălărie în cap, cu care venise dela Mânăstirea Neamţului* (unde poetul fusese internat, n.n.), *se învârtea de jurîmprejurul* casei de economie. *Era foarte neliniştit. Trebuia să intre înăuntru pentru a primi, pare-mi-se, oarecare sumă de bani...*

A stat mult în ploaie. De câteva ori a dat să intre... De câteva ori s'a întors dela uşă...

Nu mult după aceea auzii că poetul a plecat la Bucureşti, de unde nu s'a mai întors..."

Păun-Pincio mai povesteşte cum : *„câteva luni dela moartea poetului, într'o dimineaţă, pe strada Teatrului din Botoşani, se scoteau în vânzare câteva lucruri : o*

canapea, vreo două sofale și niscaiva cărți. Era mobilierul lui Eminescu. Nefericita lui soră murise și ea (e vorba de Henrietta, care-l îngrijea la Botoșani, n. n.), *și acuma, aceste câteva lucruri, toate vechi, toate hârbuite, grăiau lumii de sărăcia, de mizeria, în care au trăit cei care le-au avut...*"

Nici după moarte, posteritatea n'a fost mai dreaptă cu el. Ici-colo, prin orașe, câte-o uliță dosnică îi amintește numele. Câte-o statue sau bust, însemnând o tentativă de înfățișare și foarte des o răstălmăcire a ceeace a fost Eminescu. Ediții din opera poetului, numeroase, dar dacă ai sta să le prețuești ca tiraj total, nu depășesc o ediție de mare tiraj din zilele noastre în R.P.R. Cât despre interpretări și critice să nu mai vorbim. Ele au slujit să facă din minunata operă a poetului un steag, când pentru apologeții artei „pure", cu scopul de a face din Eminescu un exemplu demn de urmat, de scriitor rupt de popor, când pentru instigatorii huliganici la acțiuni șovine sau rasiste, pentru abaterea atenției poporului muncitor dela adevărata cauză a relelor din România: burghezo-moșierimea stăpânitoare.

Aceasta a fost soarta poetului celui mai legat de poporul nostru prin limba și simțămintele sale, a poetului care spre sfârșitul zilelor sale, luând atitudine împotriva artei contemporane lui, care te face să pierzi „*adeseori bucuria de a trăi și dorința de a lupta*", spune că un izvor pururea reîntineritor, un remediu în contra regresului intelectual din timpul său există în „*poezia populară, atât cea dela noi cât (și) aceea a popoarelor ce ne înconjoară.*" Merită o subliniere aceste cuvinte, pentru aceia care căutau un șovin nelecuit în Eminescu.

Acum abia, când clasa muncitoare, în frunte cu partidul ei, conduce întreg poporul pe un drum nou, luminat de măreţul exemplu al Uniunii Sovietice, spre socialism, construind o nouă viaţă, o nouă cultură, acum când tot ce este de preţ în trecutul cultural al poporului nostru se pune în deplină valoare, prin cercetarea ştiinţifică marxist-leninistă, putem spera că vom ajunge — şi vom ajunge — la cunoaşterea adevărată a întregii opere a lui Eminescu, la înfăţişarea şi răspândirea ei largă, precum şi la cinstirea numelui poetului după măreţia creaţiei sale literare.

GEORGE COŞBUC

In anul morţii lui Eminescu — 1889 — vine de peste munţi în capitala ţării George Coşbuc. El îşi cucerise, încă la ziarul *Tribuna* din Sibiu, un nume în literatură. Curând apoi, prin publicarea volumelor de versuri *Balade şi Idile* (1893) şi *Fire de tort* (1896), George Coşbuc ajunge poet de întâia mărime în epoca post-eminesciană, evoluând pe linia majoră a poeziei realiste, cu duh de revoltă, cu rădăcinile în viaţa poporului şi în creaţiile artistice ale acestuia.

Se născuse în anul când Eminescu îşi făurea primele versuri rămase în patrimoniul literar al ţării, în anul 1866, în Ardeal, aproape de oraşul grăniceresc Năsăud, printre oameni mândri şi dârji în lupta pentru dreptate şi pentru libertate. Iar dacă Eminescu a cunoscut în toată întinderea ei viaţa poporului român, Coşbuc, trăind la sat viaţa săteanului cu toate dimensiunile şi nuanţele ei, a pătruns în adâncime formele cele mai tipice, cristalizate în cursul mileniilor, ale vieţii poporului nostru. Literatura clasică veche şi mai nouă pe care poetul şi-a însuşit-o apoi prin învăţătură, i-a dat putinţa

valorificării, la un nivel de maximă realizare artistică, a bogatelor comori din viaţa poporului, de ale cărui năzuinţe niciodată nimic nu l-a despărţit până la sfârşitul zilelor sale.

Ca şi Eminescu, Coşbuc se străduia să exprime în cea mai curată şi mai bogată limbă românească, nu propriile sale amăgiri şi desamăgiri, ci năzuinţele adânci ale poporului său, pe care-l vedea suferind sub crunta exploatare a claselor dominante. El se simţea *„inimă'n inima neamului"* — cum singur spune — se simţea ca făcând parte integrantă cu poporul asuprit.

Foarte curând a trebuit să-şi dea seama că nu e pe placul stăpânilor desvoltarea pe acest drum a poetului, nu numai din tragicul sfârşit al marelui Eminescu sau din odioasele şicane şi persecuţii pe care trebuia să le rabde Caragiale, bunăoară, ci din propria sa experienţă. Când publică în anul 1894, în revista *Vatra,* vestita sa poezie *Noi vrem pământ!,* Titu Maiorescu, fruntaşul exponent al ideologiei reacţiunii, restitue revista scriind pe ea: „Se refuză primirea".

Pentru Coşbuc a început drumul spinos, împănat cu furci caudine, de care des trebuia să-şi isbească fruntea mândră, al artistului legat de soarta poporului, în România monstruoasei coaliţii, a burgheziei şi moşierimii încârdăşite sub steagul cosmopolit al capitalului străin pentru jăcmănirea avutului ţării. N'a capitulat, dar avea sufletul plin de amărăciune şi simţea cum stăpânirea caută să ucidă în el poezia. *„De când am venit în România,* — mărturiseşte el — *am fost silit să mă ocup cu alte lucruri, nu cu poezie şi de multe ori am fost silit să scriu de mizerie ode în loc de poeme".*

Dar cu dârzenie de iobag răzvrătit a luptat înainte pentru o poezie combativă, în cea mai frumoasă romă-

nească ce se scria după Eminescu şi în cea mai măiastră întruchipare artistică.

Inţelegere nu putea aştepta dela „politicieni", — dimpotrivă ! In schimb îl înţelegeau marii săi prieteni, Caragiale, Vlahuţă, Slavici, cu care se găsea pe acelaş front de luptă îndreptat spre cei ce, în frunte cu regele, se sileau să îndoaie mai jos, sub jug, grumazul poporului. Il înţelegea cel mai mare prieten al său, poporul care-l citea sau îl auzea citit. Dela început, Coşbuc a fost din poeţii care au pătruns adânc prin opera lor în straturile populare. Vorbea doar oamenilor simpli, cinstiţi, muncitori, în graiul lor, despre ei, pentru ei.

Era cu putinţă oare ca versul său armonios, plin de lumină şi de veselie, nevedit prin iţele datinilor din bătrâni, a dorurilor şi lacrimilor celor ce iubesc, trudesc şi duc înainte viaţa, era oare cu putinţă ca acest vers să nu devină cântec cântat de fete şi feciori, iar cărţile lui Coşbuc, aşa cum erau ele tipărite în puţine exemplare, să nu le întâlneşti, câteodată, pe o poliţă, în tinda unui ţăran din Ardeal sau Banat ?

Oricât proslăveau revistele literare poezia decadentă, îmbibată de cosmopolitism, a poeţilor ce boscorodeau „păsăreşte" — cum spunea Coşbuc — în ţarcul asupritorilor, poezia lui Coşbuc, limpede şi proaspătă ca isvorul din munte, îşi făcea vad în inimile oamenilor muncii, în sufletele tinere, neîntinate încă de putreziciunea culturii burgheze în descompunere.

In vorba cu duh, când sglobie ca o veveriţă ce saltă prin aluniş, când grea ca un nour din care scapără fulgere, poetul dând o nouă viaţă eroilor din basme, din trecutul poporului ori din viaţa de fiecare zi, făcea să vibreze inimile şi să strălucească ochii cititorilor, ca ai unui copil ce-şi recunoaşte plin de uimire, chipul în oglindă. Poetul râde şi glumeşte, se întristează şi se

revoltă ; glasul său aduce mierea înțelepciunii străvechi, iar câteodată amenință și simți cum răzbește din el ura multiseculară a poporului, gata să deslănțue mânia nimicitoare împotriva tiraniei. In aceste momente, poetul nu se adresează numai poporului, ci și acelora care îl asupresc. Ii provoacă să-și înceteze jaful crunt, să pună capăt nemerniciei lor, căci altfel vine prăpădul.

„Să nu dea Dumnezeu cel sfânt,
Să vrem noi sânge, nu pământ!
Când nu vom mai putea răbda,
Când foamea ne va răscula,
Hristoși să fiți, nu veți scăpa
Nici în mormânt!"

In țară avuseseră loc, prin 88—89, primele răscoale țărănești. Focul mocnea în masele populare, pe măsură ce regele, de conivență când cu liberalii când cu conservatorii, aducea în țară capitalul străin, înstrăinând averea țării și înrobind oamenii muncii la sat și la oraș. Dar începuse a bate vântul mișcării muncitorești și la noi în țară. Pe tărâm ideologic încă dinainte se vânturau ideile socialismului în revista *Contemporanul.* Poetul nu putea rămâne străin de ceeace se petrece, nu putea să nu fie pătruns de forțele de răzvrătire care se stârneau, sub biciul tot mai tăios al mizeriei, în masele populare. In zadar încearcă Ion Slavici, în calitate de prieten al lui Coșbuc, să atenueze valoarea răscolitoare a versului coșbucian. *„Cel ce-ar fi zis atunci* — scrie Slavici, referindu-se la momentul când leaderul conservator Titu Maiorescu refuză revista *Vatra — că Coșbuc în urma unui îndemn politic a scris poezia aceea, ar fi fost deopotrivă cu cel ce-ar zice azi, că poezia are șapte strofe pentrucă autorul ei prevedea, că la 1907 va*

izbucni răscoala țărănească". In sensul că nu l-a îndemnat vr'o somitate politică să scrie versurile împricinate, Ion Slavici are dreptate. Dar îl îndemna pe poet să le scrie dragostea pentru popor, al cărui trimis Coşbuc se simțea, iar bunul Slavici, amintind discret de *„efectul acelei poezii atunci și mai târziu"* are şi mai mare dreptate când spune că *„era în ea ceva profetic, cel puțin un avertisment pentru cei ce nu voiau să înțeleagă, că sunt multe și mari datoriile acelora ce stăpânesc pământ..."*, fără să-l lucreze ei înşişi, am adăuga noi, — cum era pe atunci situaţia în România. Noi știm care a fost efectul poeziei ; știm că ea a răsunat nu numai la poalele Carpaților, ci și la poalele Pirineilor în masele revoltate ale țăranilor cataloni. Este în această poezie pasul înainte pe drumul spre revoluție, pe care Coșbuc îl face față de revolta profundă şi plină de amărăciune a lui Eminescu.

Dar oare este această poezie o oaie neagră printre celelalte poezii ale lui Coşbuc ? Stă ea singură ca un arbore printre ierburi ? Nicidecum. *In opressores* e mai blând oare ?

„Stați cu mâna 'n sân flăcăi ?
N'auziți plângând prin văi ?
Ceru-i roșu de văpăi
Și se umflă vadul :
Dumnezeu ni-e 'ntr'ajutor !
Dacă și el e de-al lor,
Nu-l mai vrem ocrotitor :
Ne'nfrățim cu iadul."

Sunt versuri scrise tot în 1894. In aceeaşi epocă se plasează şi cronologic şi ca intenţie poetică poemul *Ex ossibus ultor*. Și acest sens al desvoltării poetice a lui Coşbuc se menţine constant pe un drum ascen-

dent, indiferent că versul atacă direct sau în mod simbolic, reînvie trecutul, ca bunăoară în *Decebal către popor,* unde romanii sunt asupritorii. Poemul este de o tărie cum rar a cunoscut literatura noastră şi fără îndoială intră în şirul celor mai de seamă realizări poetice din lume.

Dar din poezia lui Coşbuc vorbeşte revolta şi atunci când nu străvezi imediat un conţinut politic în versurile sale, cum este în *El Zorab,* iar indirect din versurile sale de război ca în *Trei Doamne şi toţi trei, Rugămintea din urmă, O scrisoare dela Muselim Selo, Morţi, pentru cine?* şi în atâtea altele.

Fără îndoială că din poezia lui Coşbuc se degajă un puternic optimism, o neistovită sete de viaţă, o nemărginită dragoste de popor şi de natură. Aceasta este esenţa poeziei lui Coşbuc. Şi dacă e multă seninătate în poezia sa atunci când priveşte spre tot ceeace e frumos în viaţă, faţa sa se încruntă şi devine ameninţătoare atunci când poetul se îndreaptă spre duşmanii vieţii, văzuţi nu abstract, din perspectivă extra-terestră, ci aici pe pământ, în chipul ciocoilor şi al tiranilor de tot felul.

„...Dar vă gândiţi, eroi,
Că zeii sunt departe, sus,
Duşmanii lângă noi!"

spune el în *Decebal către popor.*

Nu poate fi deci vorba de un ieftin idilism, de o seninătate inconştientă în poezia lui Coşbuc. Nici nu era cu putinţă aceasta la un poet care şi-a pus cu aceeaşi seriozitate problema artei şi a menirii poetului ca şi Eminescu. Aşa se şi explică de ce în epoca post-eminesciană a literaturii noastre, Coşbuc, cu imensa lui dragoste pentru înaintaşii întru scris dela care învaţă

mereu, cu neţărmurita sa pasiune pentru limba poporului, duce mai departe arta poetică românească, într'un stil cu totul personal şi cu o vigoare de mare creator. Versul său, de o muzicalitate şi plasticitate cu totul proprie, este inimitabil, întocmai ca şi versul eminescian. Este un adevărat maestru al tehnicei poetice, şi în fiecare poezie se simte în chip dominant folosirea mijloacelor de zămislire artistică personale, deşi modul său direct, limpede şi tăios în exprimare îi plasează poeziile în rândul celor mai valoroase creaţii populare, cu dimensiunea în plus a viziunii marelui artist despre lume şi viaţă, — viziune plină de optimism, ponderată de înţelepciunea populară, dar străbătută şi de setea lui de luptă împotriva nedreptăţii.

Coşbuc zugrăveşte cu cuvântul omul, natura, mişcarea; redă prin muzica lui freamătul sufletesc, sbuciumul, dârzenia, avântul în luptă. Versul său bărbătesc are o tonicitate, cum nu cunoscuse înainte poezia noastră. Ochiul, urechea sunt cucerite la fiecare pas, iar inima cititorului vibrează ca o coardă. Ascultătorul e răpit de frumuseţea sobră şi totdeodată strălucitoare a şlefuitelor stihuri coşbuciene. Fie că este vorba de *Moartea lui Fulger* în care vezi crescând din străfunduri de zări solul morţii:

„In goana roibului un sol,
Cu frâu 'n dinţi şi'n capul gol,
Răsare, creşte 'n zări venind,
Şi zările deabia-l cuprind
Şi'n urmă-i corbii croncănind
Aleargă stol.“

fie că-i vorba de *Nunta Zamfirii* în care cu atâta măiestrie este redată într'o singură strofă hora (ca să ne limităm la acest amănunt numai):

„Trei paşi la stânga linişor
Şi alţi trei paşi la dreapta lor:
Se prind de mâini, şi se desprind,
Se-adună cerc şi iar se'ntind
Şi bat pământul tropotind
In tact uşor".

fie că versul întruchipează gingăşia fetei ce începe să descopere *La oglindă* că e frumoasă:

„Asta-s eu! Şi sunt voinică!
Cine-a zis că eu sunt mică?
Uite, zău, acum iau seama,
Că-mi stă bine 'n cap năframa,
Şi ce fată frumuşică
Are mama!"

fie că prin ochii împăienjeniţi ai fetei răzbate durerea şi neliniştea din inimă, ca în poemul *Fata morarului:*

„Sub plopii rari apele sună
Şi plopii rari vâjâe 'n vânt,
Iar roata se 'nvârte nebună
Eu stau la covată şi cânt,
Dar singură nu ştiu ce cânt,
Şi 'n ochii mei lacrimi s'adună."

ori cu aceeaşi temă în *Fata mamei:*

„Cânta cu glas de-abea învolt
O doină ce-au adus-o 'n sat
Flăcăi de peste Olt.
Spunea cum geme'n vânt pădurea,
Spunea de-un trandafir brumat
In doina ei; de-un ulm rotat
Şi de-o iubire cu păcat
Sosită de pe-aiurea."

fie că concretizează în imagine hiperbolică natura:

„Priveam fără de ţintă'n sus —
Intr'o sălbatecă splendoare
Vedeam Ceahlăul la apus
Departe 'n zări albastre dus,
Un uriaş cu fruntea 'n soare,
De pază ţării noastre pus.
Şi ca o taină călătoare,
Un nor cu muntele vecin
Plutea 'ntr'acest imens senin
Şi n'avea aripi să mai sboare !
Şi tot văzduhul era plin
De cântece ciripitoare.“

Coşbuc izbuteşte să verse în tipare noi viaţa ce pulsează puternic în jurul lui cu tot specificul ei în dimensiune spaţială şi temporală, în retrospectivă istorică sau în perspectivă viitoare, de vatră rodnică a prezentului. Recunoşti până în cele mai mici amănunte popularul, românescul, simţi numaidecât savoarea locală. Solul cu ştirea morţii lui Fulger vine cu capul gol, aşa cum umblă ţăranii, când le-a murit cineva. La nunta Zamfirii nuntaşii joacă hora întocmai ca la sat, şi aşa mai departe. Cuvântul este folosit cu precizie matematică şi are menirea de a oglindi realul, cu excluderea individualului meschin, cu hotărnicirea a ceeace are rădăcină comună în inimile oamenilor, a poporului.

Criticii burgheji au făcut totul pentru ca să acopere cu o catrinţă idilică, dulceag rustică, toată vigoarea poeziei coşbuciene, magma ei arzătoare, ascuţişurile ei îndreptate împotriva asupritorilor poporului. A fost o încercare de a înăbuşi geniul poetului, înfăţişându-i opera în petale de bujori de Rusalii, în zâmbete şi veselie de horă, fără a se arăta şi cealaltă faţă a poeziei sale: satira necruţătoare şi forţa revoluţionară. Astfel, după ce opera lui Eminescu fusese înmormântată

sub giulgiul mortuar al melancoliei fără leac, iar a lui Caragiale sub o ploaie de anecdote triviale, a lui Coşbuc trebuia să fie învăluită într'o scoarţă cu flori şi ţinută la o parte, pentru ca să-şi facă loc decadentismul de toate nuanţele, otrăvitor de conştiinţe şi ucigător de talente.

Lor, însă le sunau, burghejilor, claselor asupritoare, aceste cuvinte pline de ură şi de sete de răzbunare din *Un cântec barbar*:

„Voi, laşi dătători de porunci.
Mai râdeţi! Nevolnică turmă,
Mai râdeţi, că-i râsul din urmă!
S'apropie ziua!...“

Şi ziua a venit. Iar cântecele lui Coşbuc, minunatele sale cântece, astăzi descătuşate, răsună slobode pe plaiurile libere ale ţării, sub faldurile bogate ale steagului de luptă al clasei muncitoare.

De-acum abea va fi descoperită în toată amploarea ei bogăţia poeziei coşbuciene.

CE AM ÎNVĂŢAT DIN POEZIA SOVIETICĂ

Mentalitatea pestilenţială burgheză în poezie a reuşit să strice generaţii întregi de poeţi în aşa măsură, încât li se părea că bunăoară a iubi viaţa este cel puţin obscen, iar a spune limpede şi deadreptul ce gândeşti şi simţi este deopotrivă ori vulgar, ori în cel mai bun caz banal. In schimb, a stihui despre greaţa de-a trăi şi totuşi să-ţi lingi buzele privind în vitrina unei prăvălii cu alimente, a vorbi despre „suprema fericire“ de-a muri, şi totuşi să tremuri de groază că te calcă tramvaiul când treci strada, şi a spune toate acestea într'o limbă care să semene cu a omului din lună, se părea cea mai nobilă ocupaţie pe lume. Chiar şi aceia cărora prin origina socială şi prin temperament ne repugna această auto-înşelăciune şi înşelare a cititorului cinstit, ne simţeam adesea prinşi de păinjenişul înveninat al decadenţei. Dacă se încumeta să spună cineva ce vede în jurul său, adică jaful celor de sus, mizeria celor de jos, stăpânirea burgheză nu-l mângâia pe obraz pentru aceasta.

Dar altceva mi-e în gând să spun, anume: cum se face că nu m'am lăsat să alunec pe panta noroioasă a decadenței ca atâția confrați ai mei? Trebue să mulțumesc pentru aceasta în mare măsură poeziei sovietice. Zic în mare măsură, deoarece mai sunt și alți factori între care decisivă a fost influența pe care a avut-o în mod direct asupra vieții mele lupta clasei muncitoare condusă de partidul ei, începând din anul 1934 încă.

De poeții sovietici să mă apropii pe atunci nu-mi era ușor. Limba rusă nu o cunoșteam și chiar de aș fi cunoscut-o, operele lor nu răzbeau până la noi. Arar, tot dela unii tovarăși din mișcarea muncitorească apucam câte-o revistă în franțuzește care aducea un poem de Maiacovschi. Era destul, însă, ca să-ți turbure tot felul de a fi și să sgâlțâie din rădăcini buruienile ce ți le altoia în suflet arta burgheză.

N'aș mai putea spune exact care a fost primul poem de Maiacovschi ce mi-a căzut sub ochi. Știu însă că el m'a determinat în primul rând să mă apuc serios de studiul limbii ruse, — un vis dealtfel mai vechi pe care mi-l stârnise lectura sporadică a operelor lui Gorchi și o traducere în limba maghiară a romanului în versuri *Evghenie Oneghin* al lui Pușchin. Maiacovschi însă a constituit acea lovitură hotărîtoare, care transformă dorința și visul în acțiune concretă.

In timpul războiului, un cunoscut mi-a adus operele lui Maiacovschi într'un volum. Era lucru de furat, dar din pasiune pentru Maiacovschi am și uitat de asta, cum am uitat și de primejdia de-a fi găsită la mine cartea. Cu dicționarul în mână descifram înțelesurile bogate ale versurilor maiacovschiene.

Mult am învățat atunci dela acest deschizător de epocă în poezie. Inainte citeam ades pe Essenin în diferite traduceri și pot spune că poezia lui, prin ceeace

are bun, a contribuit să ţină vie în mine dragostea pentru popor. Dar cel care aducea ceva cu totul nou şi nemaivăzut de puternic în poezie era Maiacovschi. In versurile lui vorbea *„clasa în atac"*, proletariatul, forţa nouă a istoriei. Şi simţeam cum această poezie nouă nu stă de o parte, ci ia din plin parte la luptă pentru cauza acelora ce deschid vieţii porţi largi către soare.

In puternica poezie maiacovschiană am simţit Partidul, clasa, lupta, atitudinea neşovăitoare în faţa duşmanului, în faţa burgheziei. Dar ceeace învăţam, nu puteam preda mai departe, nu puteam face să rodească versul românesc cu nou altoi ; era război pe-atunci, trebuia totul exprimat cu mască, pe ocolite, pieziş. Ici-colo lăsam să răzbată câte un accent mai vădit :

O veacuri voi, mormane de ruine,
Să mai aştept eu timpul care vine,
In purpuriu păun suit pe casă,
Când totul va fierbe, va arde,
Şi fluturând din steaguri şi placarde,
Va lăvui biruitoarea masă?"

L-am aşteptat. Şi timpul a venit. Azi cu toţii putem din belşug să învăţăm nu numai dela marele Maiacovschi, ci dela toţi poeţii sovietici.

Eu, dacă aş sta să mă gândesc ce am prins în primul rând din poezia sovietică, aş spune că într'un timp când aproape toată poezia noastră era aservită decadentismului şi cu totul străină de popor, această poezie m'a învăţat în mare măsură să vorbesc pe limba poporului şi despre popor. M'a învăţat că poezia trebue nu numai să încânte, ci să şi îndemne, să îndemne la luptă împotriva nedreptăţilor. Iar Maiacovschi m'a făcut să simt mai puternic fiorul revoluţionar şi dorinţa de-a lupta în rândurile proletariatului, sub steagul lui Lenin şi Stalin.

Azi dacă în versurile mele, în afară de cele spuse, există de pildă tendințe spre cântec, este din dorința de a ajunge să scriu cântece, cum ar fi: *„O, voi negurile mele și iar neguri!“* al lui *Isacovschi*. Iar dacă visez să întruchipez în versuri omul nou dela noi, omul care pune bazele socialismului, aș fi bucuros s'o fac în maniera lui Tvardovschi în *Vasilii Tiorchin*. Amintesc doar aceste nume, însă mă gândesc și la alții, pe care citindu-i și adâncindu-le opera, nu numai eu, ci toți contemporanii mei întru poezie se vor vindeca de rămășițele formaliste și alte rele vechi, și vor da o poezie în slujba poporului muncitor, legată de lupta lui, — în așa fel încât la un moment să nu mai aibă nevoie să ne ție minte numele. Să ne cânte cântecele și să creadă că-s ale lui.

O NOUĂ DIMENSIUNE A VIITORULUI

In anul 1946 am stat la Moscova de vorbă cu un grup de poeţi sovietici. Era printre ei cunoscutul poet, a cărui operă este străbătută de un minunat fior epic, Tvardovschi, cântăreţul lui *Vasilii Tiorchin;* apoi, bătrânul Marşac, ale cărui versuri le ştiu toţi copiii în U.R.S.S. şi a cărui traducere a sonetelor lui Shakespeare este de-o nespusă valoare artistică; era poetul de mare delicateţă şi pătrundere, Scipaciov; dinamicul Jarov; dintre cei tineri, bogatul în armonii Dolmatovschi, şi alţii. N'am să uit niciodată una dintre întrebările pe care mi le-au pus mai mulţi dintre ei cu privire la poeţii români. Mi s'a cerut anume să spun dacă poeţii români scriu versuri care să fie puse pe muzică, cu alte cuvinte, dacă poeţii noştri scriu cântece. La început, această chestiune nu mi s'a părut interesantă şi am răspuns simplu şi scurt: nu. Am fost privit cu nedumerire, cu o nedumerire care m'a făcut şi pe mine să rămân nedumerit. Dar cum mai mulţi au revenit asupra acestei chestiuni, am isprăvit prin a mă adresa mie însumi: „De ce mi s'o fi punând

cu atâta stăruinţă această întrebare?“ Fără să găsesc un răspuns mulţumitor, am întrebat la rândul meu dacă poeţii sovietici scriu cântece. Am fost privit cu nişte ochi, de parcă mi s'ar fi răspuns : „Asta-i bună!“ Mă simţeam prost. Dovedeam că nu mă pricep. Mi-am dat mai apoi seama că aproape nu există poet sovietic din ale cărui poezii să nu fie unele puse pe note şi care să sboare, întruchipate în cântec, din gură în gură, din urechi în urechi, întocmai ca primăvara păsările în pădure printre ramurile copacilor. Nici nu bănuiam, încă, până atunci că în acele cântece cu care vitejii soldaţi sovietici, în grelele lor drumuri, plini de biruinţi, au împânzit ţările, sunt scrise de cei mai renumiţi poeţi sovietici. Căci oştile, care prin atâtea cumplite jertfe au eliberat patria lor cotropită şi Europa de robia lui Hitler, iar civilizaţia de valul barbariei fasciste, hitleriene, treceau cântând prin ţările, printre popoarele ce le desrobeau. Nu ştiam pe atunci, spre ruşinea mea, nimic de marele meşter al cântecului, Isacovschi, deşi multe din cântecele lui eu însumi le învăţasem. De unde era să-mi treacă prin cap că un poet mare în zilele noastre se poate ocupa de aşa ceva, cu versuri care să fie puse pe muzică? Asta se putea întâmpla, îmi ziceam, pe vremea unui Puşchin, unui Heine, unui Eminescu. Dar mai încoace, aşa ceva nu s'a pomenit. In orice caz, chiar dacă se întâmpla, era o excepţie, pe care nimeni n'o găsea lăudabilă. „Textierii“ fabricau cuvinte de pus pe note, iar să se numească textier cred că niciunui poet nu i-ar fi plăcut. Pentru aceasta m'a mirat întrebarea ce mi-au pus-o poeţii sovietici.

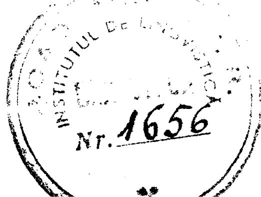
După aceea mi-am dat seama de însemnătatea acestei întrebări şi azi cred că dintre toate întrebările ce mi s'au pus atunci, aceasta a fost cea mai de

seamă. M'am gândit la ea de nenumărate ori şi m'am întrebat eu însumi dece poeţii noştri nu scriu cântece?

Nu puteam găsi răspunsul, pentrucă nu mă întrebam, întâi, ce este un cântec. Nu-mi venea în minte marea putere de circulaţie a cântecului, universalitatea lui, atunci când este bun. Nu stăruiam să cercetez dece un cântec este bun, ce spune el, de le intră tuturora în urechi, de le merge tuturora la inimă.

Citind cu timpul tot mai multă poezie sovietică, mi-am dat seama că în ultima instanţă versurile poeţilor sovietici totdeauna cântă. Ele totdeauna se adresează cuiva şi spun ceva. Se adresează oamenilor şi le vorbesc de ei, de faptele lor, de tristeţea lor, de dragostea lor, de fericirea lor, de lumea aceasta pe care ei prin luptă şi muncă o fac tot mai frumoasă. Iar oamenilor le place acest lucru şi-şi însoţesc bucuros munca lor, lupta lor cu cântec sau ascultă cântecul, chiar dacă nu e pus pe note, pentru că şi atunci, în cuvintele frumos închegate, ei aud cântând năzuinţele lor, setea lor de viaţă şi înfăptuirile lor şi ale semenilor lor deopotrivă cu ei.

Numai pătrunzând în tainele poeziei sovietice, prinzând legăturile ei cu viaţa acelor oameni care azi întruchipează lupta pentru înfăptuirea celui mai măreţ şi mai omenesc ideal al omenirii, comunismul, numai cunoscând modul direct al acestei poezii de a vorbi oamenilor fără ocol — şi n'au dece se feri să vorbească făţiş poeţii sovietici, n'au ce să tăinuiască şi să încâlcească — am înţeles dece putregaiul fosforescent al poeziei burgheze, cu miasmele lui fetide este atât de străin pentru mintea omului, pentru inima lui. Şi mai limpede mi-a apărut că în concepţia despre lume a burgheziei, a capitalismului în faza lui de prăbuşire — arta şi arta cântecului inclusiv, este socotită

ca un joc steril, care n'are şi nu trebue să aibă nimic cu viaţa. Aici însă nu-i vorba de cântecul uşuratic, atât de drag urechii burgheze, ci de cântecul ce isvorăşte din muncă şi luptă, care îndeamnă la viaţă liberă prin însăşi natura lui şi la revoltă când viaţa este încătuşată. Acesta este pătruns de idealurile poporului muncitor şi turbură siesta celor ce se îngraşă din veniturile muncii altora. Deaceea regimul burghez îl opreşte, căutând să-l stârpească din rădăcină, făcând pe artist, pe poet să întoarcă spatele vieţii şi să bolborosească vorbe neînţelese, privind la zidul sumbru al morţii. De fapt, ce ar putea vedea artistul în lumea burgheză uitându-se la realitatea vieţii? — Suferinţa celor ce muncesc, ura lor împotriva burgheziei, revolta lor, setea de luptă pentru realizarea idealurilor lor, cărora prin Revoluţia din Octombrie 1917, Lenin şi Stalin le-au pus temelia de nesdruncinat, şi pe care popoarele sovietice sub conducerea clasei muncitoare şi a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice le înfăptuesc cu tot mai mare strălucire. Fireşte că nu-i convine capitalismului ca poetul să vadă şi să cânte toate acestea. Şi deaceea caută să convingă pe artist să nu privească realitatea, iar celui care acceptă, drept recompensă, îi pune bani pe ochi, fără ca artistul să-şi dea seama că aceştia-s banii ce se pun pe ochii mortului. Pentru cel care nu acceptă — are închisori întunecoase.

Care a fost situaţia poetului în Uniunea Sovietică după Revoluţia din Octombrie? El nu numai că nu a fost împiedicat să vadă realitatea şi să-şi exprime judecata despre ea în stihuri, ci a fost îndemnat şi ajutat să se apropie de viaţă, de popor. Şi poetul sovietic a început să cânte viaţa, acea minunată viaţă de luptă a bolşevicilor şi a popoarelor antrenate de

ei în luptă, pentru înfrângerea duşmanului lor, a capitalismului, şi pentru realizarea patriei socialiste, pentru înaintarea pe drumul spre comunism. Azi, poeţii sovietici văd că nu în zadar au visat şi au cântat. Dar ei au văzut dela început că dacă vrei să cânţi viaţa trebue s'o cânţi aşa ca ea să se încânte de cântecul tău, să-l înţeleagă şi să-l primească drept cântecul ei. Ei au mai înţeles, că fără Revoluţie, fără Partidul Comunist, fără Lenin şi Stalin, ei niciodată n'ar fi ajuns să cânte aşa de limpede şi de deschis, de deadreptul ca astăzi, şi n'ar fi ajuns ca să fie cântate versurile lor pretutindeni şi învăţate astăzi, pe toată suprafaţa pământului.

Acesta e unul din marile adevăruri, pe care l-am învăţat din experienţa poeţilor sovietici. Eu caut să fiu un ucenic silitor al învăţăturii lor şi aş putea sfătui pe orice poet român să meargă pe acest drum. Dela Maiacovschi şi până la cei din vremea noastră, poeţii sovietici constitue cea mai măreaţă şcoală de poezie.

Dacă acum aş fi întrebat de scriu sau nu poeţii noştri versuri pentru cântece, aş răspunde: Da! Au început să scrie. Se silesc cu toţii, urmând pilda voastră, a poeţilor sovietici, să scrie stihuri frumoase pentru cântecul vieţii, pentru cântecul poporului nostru muncitor, care munceşte cu elan să pună temelii de nesdruncinat în ţara noastră, socialismului, privind la voi, la oamenii sovietici, meşterii constructori ai erei comuniste.

POEȚII DE AZI ȘI POEZIA POPULARĂ

In Uniunea Sovietică aproape că nu există poet care să nu aibă măcar un cântec știut și cântat de oamenii muncii, iar unii poeți, ca Isacovschi, se pot întâlni cu propriile stihuri la fiecare pas, devenite cântecele tuturor. Dacă ai întreba pe tinerele fete care se plimbă ținându-se de braț în grădina de lângă Cremlin, spre seară, și cântă încet un cântec de dragoste cu o comsomolcă, sau pe un tânăr ce vine dela lucru murmurând cântecul partizanilor, — cine a făcut acest cântec, — poate nu ți-ar ști răspunde. Dacă ar vrea să te surprindă, ți-ar putea răspunde, fără să greșească, *noi.* Iar peste sute de ani probabil puțini vor mai ști cine sunt autorii cântecelor vechi ce încă se vor cânta, atât de mult ele vor fi ajuns bunul comun al poporului.

Dealtfel cred că un poet sovietic ar fi mâhnit dacă versurile sale n'ar fi căutate și cântate de toți și se bucură nespus când versurile sale înfloresc pe toate buzele, chiar dacă cel ce le cântă i le-ar atribui lui Pușchin sau Maiacovschi, ca nume mai populare, în

loc de a le cunoaşte adevăratul autor. Şi la urma urmei cine ar putea să ia în nume de rău faptul că unul sau nu ştiu câţi din milioane şi milioane de oameni nu cunoaşte nici poetul nici compozitorul unui cântec, pe care el îl cântă? Nu acest lucru e important, ci faptul că-l cântă, că simte cântecul ca făcând parte din fiinţa sa, ca răspunzând dorinţelor sale, ca hotărînd cu melodie şi cuvinte meştere năzuinţele sale, munca şi lupta sa.

Pentrucă omul care munceşte, luptă, iubeşte, acela cântă, e adevărat, într'un fel când e robit, într'altfel când e slobod, — dar el cântă un cântec care nu e numai al lui, ci al tuturor, al fraţilor lui de suferinţă sau de luptă, de obidă sau de bucurie.

Numai tiranul e crunt şi-şi însoţeşte cu înjurătură şi scrâşniri din dinţi faptele cumplite.

Poeţii dela noi, până mai ieri, trăgeau cu urechea la stranii cântece îndepărtate din aşa zisele turnuri de fildeş de pe malul Senei, din pâclele Londrei sau casele „high-life"-ului de pe Broadway şi căutau să toarne în cuvinte româneşti otrava distilată de inimile şubrede ale unor literaţi străini de propriile lor popoare, propovăduitori ai descompunerii şi putreziciunii, ai stupefierii şi amorţirii conştiinţelor, pentru a sluji prin arta lor interesele claselor exploatatoare. Că n'au prins la noi corurile mortuare ale acelora ce se instituiau în gropari ai culturii e desigur îmbucurător. Dar nu trebue să uităm răul pe care l-au făcut, punând frână acelor creaţii destul de răzleţe care, înmănunchiate şi întărite, ar fi trebuit să întruchipeze în cuvânt poetic avântul revoluţionar al oamenilor muncii, fie la sat, fie la oraş, lupta asupriţilor şi exploataţilor de a-şi cuceri în viaţă poziţia dominantă împotriva asupritorilor burghezi şi moşieri. In această

privință mai e nevoie de dat o bătălie, tocmai pentru a lichida fără rest, cu trecutul acesta fără aderență la viața poporului și la efortul său actual și pentru a putea da prețuirea dreaptă acelui trecut care a evoluat pe drumul firesc al desvoltării poporului nostru. Există acest trecut. El însă este neîndestulător și foarte des greșit cunoscut.

De fapt, prăpastia între așa zisa literatură cultă și cea a poporului s'a produs mai cu seamă în veacul nostru, ajungând până la o ruptură totală la unii scriitori, iar la alții mergând pe linia răstălmăcirii sensului sănătos al literaturii populare. Dar marii poeți ai țării noastre nu s'au îndepărtat niciodată de poezia poporului; Alecsandri, Eminescu și Coșbuc sunt în realitate, prin ceeace au ei mai bun, continuatori ai geniului popular. Deaceea poporul i-a acceptat ca ai săi și le cântă versurile, foarte adesea fără să știe cine le-a făcut.

Cei care s'au înstrăinat de arta și substanța poetului popular au fost toate categoriile de decadenți, iar cei care s'au plasat pe o poziție radical dușmănoasă sunt o serie de mistici și mistificatori, care, acoperindu-se cu pseudo-ideologii isvorîte chipurile din mitologia populară și denumindu-se ele înșile gândiriste, mioritice sau cine mai știe cum, făceau slujbă de lup îmbrăcat în blană de oaie.

Nu intră însă în economia acestui articol de a le discuta, scopul lui fiind altul: acela de a sublinia anumite trăsături esențiale din poezia populară, cu care poetul de azi trebue să facă o mai adâncită cunoștință dacă vrea să-și îndeplinească funcțiunea sa socială, de purtător de cuvânt al avântului revoluționar ce înflăcărează lumea muncitoare din țara noastră.

Acest lucru, pe care aici abia îl voi schiţa, rămânând să fie făcut tot mai temeinic, este cu atât mai necesar cu cât se va face pentru întâia dată la noi, — datorită faptului că în istoria ţării noastre numai partidul clasei muncitoare dă putinţa valorificării şi revalorificării fără rest a tot ceeace în trecut sau în prezent înseamnă o contribuţie la mersul înainte al poporului.

In anii dintre cele două războaie mondiale, ca să mă restrâng numai la acest răstimp, când reacţiunea ducea o cruntă luptă împotriva a tot ce ar fi putut însemna progres şi mişcare revoluţionară, s'a vorbit destul de mult de noţiunea de etnic, căutându-se puncte de sprijin foarte des în poezia populară pentru clădirea pseudo-ideologică a misticilor, rasiştilor şi şoviniştilor războinici cu cordonul ombilical legat de Germania hitleristă. Calul de bătaie a fost în general cunoscuta baladă păstorească *Mioriţa* — declarată cu multă emfază ca una din cele mai covârşitoare capodopere ale geniului poetic uman. Fără îndoială acest cântec bătrânesc este de o neobişnuită frumuseţe. Dar nici pe departe proslăvitorii lui, în frunte cu Blaga şi cu toţi adepţii „spaţiului mioritic" nu se refereau la frumuseţea lui artistică propriu zisă, ci la „metafizica" pe care i-o inculcau, căutând apoi prin panglicărie să scoată din poem o întreagă „metafizică" a poporului român, senin şi aşteptând „fatalist" moartea — încântat să fie îngropat *„în dosul stânii să-şi audă cânii"*.

Fără îndoială că înduioşarea de propria sa soartă îşi are locul în armonia largă a vieţii, şi în poezia populară tema poate găsi expresie. Dar a reduce întreaga sensibilitate a unui popor la atât înseamnă a ignora esenţialul vieţii şi a-l minimaliza conştient pentru scopuri foarte precise: românul nu este un

luptător, ci un înțelept metafizician, care atunci când îi este viața în primejdie, în loc să-și pregătească armele, începe să-și închipue cum are să sune de cu drag fluerul de fag la capul său. Aceste elemente Alecsandri, prin corecțiunile sale, le-a scos poate mai mult în evidență. Totuși nu la atât se reduce poezia. In alte variante se vorbește de omor ca o consecință a revoltei slujitorilor ciobanului și de lupta care se dă, — elemente care nu pot fi neglijate și care pun poezia în rând cu alte balade populare de aceeași factură, cum e de exemplu *Toma Alimoș*. Și acolo se vorbește de natura a cărei prezență după moarte este dorită de cel ce urmează a fi răpus. Dar este absurd a presupune că această dorință, exprimată de exemplu și de Alfred de Musset într'o elegie a sa, când roagă pe amici să-i planteze pe mormânt o salcie a cărei umbră va fi ușoară pe pământul unde va dormi poetul, — este ceva specific poporului român.

Este însă specific reacționar să faci din această înduioșare în fața morții, trăsătura caracteristică a unui popor, dintr'o singură poezie, răstălmăcită și ea, și punând oarecum în paranteză restul creațiilor populare, care vădesc și cantitativ și calitativ în mod zdrobitor alte însușiri.

Poezia noastră populară, mai ales cea epică, are un pronunțat caracter de clasă, de luptă de clasă. Ea nu este a boierilor asupritori, a stăpânirii tiranice, ci a poporului revoltat împotriva nedreptăților. Ea nu este a celor ce huzuresc, ci a celor ce suferă, a săracilor gata de luptă.

„Foaie verde de susai,
O veni luna lui Mai,
Să mă sui în deal pe plai,
Să-mi fac plug cu zece cai;

Să pui plugul să brăzdez
Unde-o fi câmpul mai des;
Să trag brazda dracului
Din marginea satului
La uşa bogatului."

Iată cântecul popular, iată sensul social al haiduciei. Iar cântecul acesta, identificabil în timp şi loc, apare în alt timp şi alt loc cu aceleaşi însuşiri revoluţionare, cu aceeaşi putere de expresie, simplă ca un tăiş de pumnal. Dacă versurile de mai sus pot fi legate de anul 1821 ca timp şi localizate în Muntenia (azi încă vii ca acum o sută şi treizeci de ani!), iată altele legate mai mult de anul 1848 în Ardeal:

„Sus opincă până poţi,
Că mai am vreo doi-trei zloţi;
Că dacă te'i găuri
Iară eu te-oi potlogi
Cu potlog de cordovan
Să mă ţii de-acum un an
Ţi-oi unge curelele
Să luceşti ca stelele.
La gurgui ţi-oi pune flori
Să miroase pân'la nori;
La nojiţă zurgălău
Să ne-audă dumnezeu."

Acest cântec „în ciudă" al iobagului întrece şi ca combativitate atâtea din creaţiile „culte" care mimează cu mai puţină convingere atitudini similare. Interzis a fi cântat în public după anul 1848, el se doinea seara, mocnit, la vatră, încălzind inimile oamenilor şi ţinând în ele focul luptelor ţărănimii din cursul veacurilor.

Dar cântecul popular nu stă pe loc. El este doar nu numai al locului, ci şi al timpului.

Când îl întâlnim sub această formă:

„Spusu-le-am eu domnilor:
Banii nu se fac uşor;
Banii nu se fac aşa:
Stând la masă şi-a scria;
Banii nu se fac cu plaiul,
Ci cu firezul şi cu maiul.
Banii se fac la pădure
Din firez şi din săcure.
Hop! Săracul stânjenarul
Că cu greu mai face banul.
Bate vântul, viscoleşte,
Stânjenarul osteneşte.
Hai mândro la Orşova
Să-ţi arăt averea mea:
Firezul şi securea."

este limpede că el ţâşneşte din pieptul omului proletarizat, poate încă nu deplin lămurit asupra formei noi de luptă ce are de dus, dar fără îndoială cu o înţelegere vădită cu privire la diferenţa dela domn la muncitor şi conştient de rostul unuia şi altuia în producţie.

Nu interesează numaidecât cine este autorul acestui fel de cântec; important este că stihul cade la inima poporului şi este cântat cu jale, cu dor, cu patimă şi cu ură.

Astăzi, desigur, că acelaş cântec, exprimând aceeaşi luptă de clasă, dar cu accent de izbândă tot mai desăvârşită împotriva asupritorului, ia altă înfăţişare şi dacă cumva — prin absurd — poeţii culţi nu se vor grăbi să facă destule cântece pe măsura timpului şi luptelor noastre, apoi putem fi siguri că poporul şi le va face singur!

Cineva ar putea să întrebe dacă poezia populară exprimă lupta de clasă chiar şi atunci când cântă sentimente intime. In ultimă instanţă da, mai făţiş sau mai puţin făţiş, oarecum după poziţia şi distanţa de duşman.

Şi în poezia de dragoste se iveşte acelaş conflict, de câte ori duşmanii se întâlnesc faţă în faţă. Nu avem decât să ne gândim la cunoscutul cântec *„La bădiţa lângă poartă / Două fete mari se ceartă / Una hâdă şi bogată / Alta mândră, dar săracă /* sau la un alt cântec ardelenesc :

„Fată de birău
O să te iau eu.
Eu mi te-oi lua
Când se va vedea
Lupul cu cimpoi
Cioban după oi,
Vulpea cu papuci
Umblând după puici,
Un iepure şchiop
Intr'un vârf de plop,
Ursul cu nădragi
Păstor după vaci
atunci, nici atunci !"

şi nemijlocit se desemnează stând împotrivă două lumi, chiar când este vorba de dragoste.

Am amintit mai sus că mai ales poezia populară epică vădeşte însuşiri de combativitate de clasă. E vorba de cântecele bătrâneşti, propriu zis cântece de vitejie, cum e de exemplu *Corbea* şi altele cuvântând de haiduci, care luptă împotriva nedreptăţilor şi se măsoară cu stăpânirea. E adevărat că multe din aceste excepţionale înfăptuiri artistice au fost drese pe gustul boierimii, parte de lăutari şi chiar de către colectorii de folclor. Multe din ele — şi poate cele mai dârze — s'au pierdut, lăutarii înşişi cântându-le mai rar din cauza urechilor boiereşti ce le ascultau, iar colectarea lor începând târziu, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, şi făcându-se adesea de către oameni ei înşişi nu prea revoluţionari, ba dimpotrivă.

Aceste comori artistice, adunate din răsfiratele strune şi puse pe o singură harpă, puteau să devină o epopee naţională. Eroul cu forţă de uriaş, întemniţat de asupritori, de domnia tirană, mama gata de orice jertfă pentru copilul ei, lupta cruntă şi nimicitoare cu însuşi tiranul sau cu cotropitorul turc înfăţişează ceeace are mai bun poporul în frământarea sa pentru libertate. Ce să mai vorbim de modul artistic înalt în care se îmbracă tot cântecul?

Mireasa pe care vodă o făgădueşte pentru Corbea mamei haiducului, anume spânzurătoarea, e descrisă în versuri demne de maestrul Villon:

„Lui Corbea, pecetluit
Cu cinci litre de argint,
Fată mare i-am găsit,
Frumoasă cum nu e în lume,
Ş'o cheamă, babo, pe nume
Jupâneasa Carpena,
Adusă din Slatina,
Numai din topor cioplită
Şi din bardă bărduită,
Pe la vârf cam ascuţită,
Pe la mijloc e strujită,
La tulpină văruită
Pentru Corbe-al tău gătită.“

Dar şi Corbea când scapă din temniţă nu glumeşte:

„El la masă nu şedea
In pragul uşii se punea,
Paloşul în mână lua,
Mânecile-şi sumetea,
Pe boieri că mi-i tăia:
Sânge la glesne era.“

Nu s'ar putea spune că s'au bucurat de prea mare popularitate cântecele de acest fel în lumea literară de până mai ieri, precum nici în şcoala regimului

burghez. Mai ales tâlcul adevărat al acestor minunate balade era trecut cu vederea.

Opuse în aparență, dar aceleași în fond, sunt cântecele de mai târziu ale ardelenilor mai cu seamă sub dominația habsburgică, cântece pline de amărăciune și ură împotriva cătăniei:

„Munte, munte, peatră seacă!
Lasă voinicii să treacă,
Să treacă la ciobănie
Să scape de cătănie.
Decât cătană la rând,
Mai bine în codru flămând,
Decât cătană în șireag
Mai bine'n codru pribeag,
Decât la străini cătană
Mai bine la oi, cu pană!"

Unde-i Corbea, unde-i Miul Cobiul, unde-i Gruia lui Novac? — s'ar putea întreba un cititor superficial, citind aceste versuri din care numai duh vitejesc nu răzbește. Duh vitejesc? Pentru ce? Pentru împărat?! — Poporul e în stare de vitejie, dar nu pentru a susține pe tirani, ci pentru a se elibera pe sine de jugul acelora ce-i fură munca, care-i cer sângele și viața ca să se glorifice ei, fie ca boieri, fie ca domnitori, fie ca ciocoi, fie ca burghezi sau moșieri.

Nu am la îndemână material, dar astăzi, când se dă o luptă crâncenă a aceleiași țărănimi muncitoare, ajutată de data aceasta de clasa muncitoare și de partidul ei, împotriva chiaburimii și pentru realizarea unei vieți noi la sate, știm că iau naștere cântece, acum de pe poziția cuceririlor zilnice, cântece proslăvitoare ale luptei de azi.

Acum însă și poeții cu carte și cu învățătură înaltă au posibilitate să ia parte la această luptă. Prezența

lor acolo e cerută. Desigur cei tineri o fac şi vor face-o tot mai mult, ridicând prin cântecele lor conştiinţa luptătorilor, şi nu numai a ţăranilor săraci şi mijlocaşi, ci a întregului popor muncitor, care într'un avânt măreţ construeşte o ţară socialistă, înaintând cu paşi gigantici pe acest drum.

Dar tocmai astăzi, mai mult ca oricând, se cere poeţilor să se apropie de cântecul şi inima poporului, de modul lui simplu de a-şi înfăţişa simţimintele şi gândurile, de dârzenia lui în luptă. Astăzi mai mult ca oricând, poeţii trebue să se apropie de tot ceeace a realizat şi păstrat din trecut poporul, să desgroape şi să cunoască ceeace regimurile reacţionare au ţinut ascuns şi să-şi asocieze în lupta lor tot ceeace au făcut bun înaintaşii anonimi, din frumoasa artă populară, a cântecului popular, care a slujit în vremurile cumplite de altădată celor mulţi, frământându-se sub jug şi sbătându-se pentru libertate. Azi cei mulţi, cei care muncesc sunt în plin iureş revoluţionar de cucerire definitivă a poziţiilor spre care s'au apropiat veac de veac generaţiile, însemnându-şi drumul cu sânge. Azi pe aceşti luptători înaintaşi cu miile, cu sutele de mii, cu milioanele, fiii întregii omeniri, trebue să-i simţim alături de noi.

Nu trebue să uite, apoi, poeţii de azi că cei mai mari poeţi din trecut ai noştri, Eminescu şi Coşbuc, au rămas şi sunt aşa de mari, tocmai pentrucă opera lor este aproape de inima poporului, adânc înrudită cu ea şi înrâurită de ea. Ei au îmbogăţit în realitate comoara artistică a poporului.

Nu trebue să uităm deasemenea şi trebue să avem mereu în faţă exemplul poeţilor sovietici, care azi cântă în aşa fel, încât ei sunt în toată puterea cuvân-

tului poeți populari și dau expresie năzuințelor popoarelor sovietice, care astăzi, în fruntea omenirii luptă pentru pace și pentru binele tuturor celor ce muncesc, împotriva exploatării capitaliste.

SCRISOARE DESCHISĂ POETULUI DAN DEŞLIU

Iubite tovarăşe Dan Deşliu,

Iţi scriu aceste rânduri mişcat de poemul dumitale *„în memoria lui Lazăr Cernescu, ţăran sărac, şi a tovarăşilor săi căzuţi în luptă împotriva duşmanilor clasei muncitoare şi a ţărănimii muncitoare, în lupta pentru socialism, pentru înflorirea patriei“.*

Scânteia publică poemul dumitale odată cu comemorarea eroilor mineri căzuţi, acum douăzeci de ani, sub gloanţele vrăjmaşului la Lupeni, pentru aceeaşi măreaţă cauză a clasei muncitoare, pentru cauza poporului.

Pe când *Scânteia* tipărea versurile despre Lazăr dela Rusca, în *Contemporanul* apărea articolul meu cu titlul *Poeţii de azi şi poezia populară.*

Cum eroii clasei muncitoare se întâlnesc în lupta lor peste locuri şi timpuri, astfel şi noi poeţii, scriitorii, însufleţiţi de aceeaşi luptă, ne întâlnim şi ne chemăm în gânduri, ca glasurile păsărilor în codru.

Eu nu ştiam de poemul dumitale şi mustram poeţii de azi îndemându-i să se apropie de lupta construc-

tivă a poporului pătruns de avânt revoluţionar şi să cânte ei, simplu şi măreţ, ceeace altădată a fost lăsat să cânte singur poporul, anume lupta sa — altădată, de cruntă încleştare cu asupritorii, astăzi, de cucerire falnică, dar nu fără greutăţi şi sânge, a vieţii noi, de clădire a socialismului în ţara noastră.

Mă întrebam dece poeţii de azi nu caută să pătrundă tainele cântecului popular, care nu e numai cântec, ci şi luptă, poate luptă în primul rând, susţinută şi dârză luptă de clasă a celor ce muncesc împotriva împilatorilor şi înrobitorilor. Răspunsul care vine aproape totodată cu întrebarea, prin poemul dumitale cu mireasmă de cântec bătrânesc, de străvechi suferinţi şi neogoiată sete de a învinge a celor ce trudesc, nu este o „fericită întâmplare", ci dovada străfundelor răscoliri şi schimbări ce le aduce zi de zi clasa muncitoare, Partidul ei, în inimile oamenilor dela noi, nu individual, la câte unul, ci masiv, la mii şi mii. De aici aceste gânduri ce se întâlnesc pe acelaş drum, această măreţie a poporului în avânt pe drumul marilor realizări, pe drumul de luptă pentru pace al popoarelor, în frunte cu Uniunea Sovietică, împotriva imperialismului cercurilor afaceriste occidentale visând dominaţia mondială.

Marele cugetător revoluţionar rus, A. I. Herţen, vorbind despre cumplita perioadă din Rusia după înfrângerea decembriştilor în anul 1825, spune că pe atunci *„numai singur cântecul sonor şi larg al lui Puşchin răsuna în văile robiei şi suferinţelor, acest cântec prelungea epoca trecută, umplea de sunete bărbăteşti prezentul şi trimitea glasul său către viitorul îndepărtat. Poezia lui Puşchin era chezăşie pentru viitor şi mângâiere"*.

La noi, în trecutul noros şi bântuit de valuri şi

furtuni, nu multe cântece de îmbărbătare şi mângâiere au putut zvoni strunele poeţilor, iar acelea care au fost, nu le-au lăsat stăpânii să ajungă la urechile poporului. Mai curând şi mai cu seamă în stihul popular a răsunat cu toată tăria durerea şi strigătul de luptă al celor asupriţi. Pe acesta-l înţelegea şi-l cânta, la vatră, pe câmp, sau în codru, poporul. Acolo era chezăşia poporului şi mângâierea zilelor de atunci.

Deaceea, când reapare străvechiul duh de luptă bărbătească pe strunele poeţilor noi, slăvind luptătorii noi, inima nu poate să nu ne bată mai tare, văzând cum oamenii noi, sub steagul marxism-leninismului, conduşi de Partidul clasei muncitoare, se înfrăţesc tot mai mult în lupta comună împotriva duşmanului de clasă şi pentru întărirea patriei.

Versurile dumitale, Dan Deşliu, urzesc imaginea neşovăelnică a luptătorului din rândurile ţărănimii muncitoare a omului nou, făurit de partid, cu credinţă călită şi nestrămutată în lupta pentru socialism, imaginea lui Lazăr din Rusca ucis de chiaburi şi reacţionari însetaţi de sânge, şi a mamei sale, care ne aminteşte acele icoane de mame din cântecele pe care le cântau străbunii despre Corbea şi alţi eroi ai epopeii populare. Ele încheagă pe omul de azi, cu ochii luminoşi privind spre viitor, pe omul care pentru convingerile sale înfruntă şi moartea. Viziunea lui Lazăr dela Rusca, înainte de a muri, dă o lumină poemului şi o perspectivă vieţii omului de azi, cum n'a mai cunoscut vreodată :

„Acolo la tine-acasă
şade o carte pe masă
între azimă şi blid
dăruită de partid.
Cartea unde-ai slovenit
cum şi cum s'a făurit

Țara Muncii ce-a 'nflorit
acolo la Răsărit...
Cartea ceea, cea mai dragă
fraților din lumea'ntreagă,
Cartea unde-ai învățat
cum să lupți înverşunat
împotriva răilor,
pentru-ai tăi, pentru popor.
Cartea unde orice rând
luminează sângerând
şi'n orice slovă din toate
inimă de om viu bate :
armă, flamură şi zid
Cartea Marelui Partid.
...A rămas deschis'acasă
cartea ceea luminoasă
tocma'n locul unde scrie
cu slove de hărnicie
cum crescu ogorul mare
din măruntele ogoare...
Şi te doare că nu stăi
să zăreşti cu ochii tăi
împlinirea scrisă'n foi
făptuită şi la noi..."

Prin această viziune, Istoria Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, îndrumare şi far, devine o parte integrantă din ființa luptătorului, întruchipează trăsăturile luptei sale.

Tovarăşe Dan Deşliu, poate că pe alocurea poporul s'ar exprima în stihuri mai tăioase decât noi poeții aceştia ; poate că unele din versuri ni le-ar uita, nesimțind lipsa lor în urzeala cântecului. Dar pe acelea care dau glas avântului său de luptă, luptei sale pentru o viață mai bună împotriva acelora care i se pun deacurmeziş în cale şi încearcă să-l fure şi să-l asuprească, pe acelea nu le uită niciodată şi mai cu seamă

nu le uită pe acelea întocmite pentru fala fiilor săi celor mai buni căzuţi în lupta cu duşmanii lui.

Dumneata ai închegat în stihuri statura de luptător cu credinţă faţă de partid şi de poporul muncitor a lui Lazăr dela Rusca, şi Lazăr dela Rusca va fi cântat aşa cum dumneata l-ai cântat.

Eu te fericesc pentru acest început visat şi de mine şi încercat pe plan istoric în *Vulturul Răzbunării* şi în *Chivără Roşie*. Dar câţi eroi ai clasei muncitoare, căzuţi la Lupeni, la Griviţa, omorîţi şi putreziţi prin Doftana şi în atâtea şi atâtea locuri şi colţuri ale pământului ţării noastre, n'au fost încă pomeniţi în stihurile poeţilor?

Eu îmi închipui strunele poeziei româneşti încărcate de cântece, de fapte eroice ale oamenilor muncii din trecut şi de azi, de lupta lor măreaţă. Aceste strune aşteaptă numai degetele măiestre, tinere şi bărbăteşti, ca să le dee glas, — şi vremea noastră a socialismului, a patriotismului şi muncii socialiste, va răsuna de coruri noi, pline de dragoste de viaţă şi pline de avânt, însufleţind şi cuprinzând tot mai mult rândurile largi ale celor ce muncesc.

Fie ca stihurile dumitale, Dan Deşliu, despre Lazăr dela Rusca să răsune ca puternice acorduri ale acestor coruri viitoare.

Te salută tovărăşeşte,

MIHAIL BENIUC

Bucureşti, 9 August, 1949

POEZIA NOASTRĂ, ARMĂ A POPORULUI ÎN LUPTA PENTRU APĂRAREA PĂCII ŞI CONSTRUIREA SOCIALISMULUI *

Trăim vremuri mărețe. Din pragul jumătății a doua a veacului XX se strevăd, luminoase, piscurile comunismului, pe care urcă de pe acum popoarele sovietice. Simțim sub picior drumul care duce alte popoare, între care și al nostru, spre socialism. Dar zările sub care trăim și luptăm ca să construim o lume nouă, sunt întunecate ades de nori ce amenință cu furtuni: imperialiștii americani și englezi urzesc războaie, visând și vizând dominația mondială, precum și distrugerea țărilor care, în frunte cu Uniunea Sovietică, luptă pentru pace, pentru o lume fără exploatare. Această lume are adversari crânceni, pe care-i va sdrobi în mod sigur, dar nu fără trudă și nu fără luptă.

„*Nu încape îndoială,* — cum a spus tov. P. N. Pospelov cu prilejul comemorării a 27 de ani dela moartea lui Lenin — *că toate planurile nebunești ale imperialiștilor americani de cucerire a dominației mondiale se vor solda printr'un eșec total.*" Fapt este, însă, că în momentul de față, imperialiștii americani care în Coreea depășesc prin cruzimile lor hoardele hitleriste

* Raport ținut la Plenara Uniunii scriitorilor despre poezie în Februarie 1951.

„împing poporul american cu viteză turbată — cum spune tot tov. Pospelov — *în prăpastia unui nou, al treilea război mondial*". Cea mai mare piedică în drumul de cotropire al imperialiştilor americani pentru dominaţia lumii este Uniunea Sovietică, Republica Chineză şi ţările de democraţie populară. Deci şi ţara noastră.

Ţările democraţiei populare, urmând măreţul exemplu al popoarelor sovietice, desfăşoară o uriaşă muncă constructivă pe toate tărâmurile de activitate productivă şi creatoare, pentru folosul tuturor acelor care muncesc şi pentru familiile lor. Cu fiecare an, oamenii din aceste ţări văd schimbându-se ţările lor, îmbunătăţindu-li-se viaţa şi deschizându-se tot mai luminoase perspective către viitor. Aceasta le creşte conştiinţa patriotică, iar simultan sporeşte forţa lor de a se apăra de primejdia ce eventual ar putea să cadă peste ei. Acesta este sensul luptei pentru pace care cuprinde mase tot mai largi în omenire.

In ţara noastră, această conştiinţă a luptei pentru pace, cu dublu aspect de sporire a forţei noastre naţionale şi de dârzenie în faţa imperialismului de al cărui jug abia am scăpat, după decenii de crâncenă şi sălbatică exploatare, este cheagul sufletesc al poporului nostru, pe care el îşi clădeşte viitorul — republica ce va deveni socialistă din temelii. Pe drumul ce duce către viitor, călăuzul înţelept al poporului este partidul clasei muncitoare.

Rostul poetului în aceste împrejurări, când lupta de clasă devine din ce în ce mai ascuţită, este de a contribui la creşterea conştiinţei patriotice a oamenilor dela noi.

Opera poeţilor este chemată să sporească tot mai mult dragostea poporului pentru înfăptuirile oamenilor

muncii, pentru construirea socialismului şi să stârnească o ură tot mai înverşunată împotriva duşmanilor interni şi externi ai patriei noastre, împotriva duşmanilor păcii între popoare.

Poezia trebue să oglindească faptele mărețe, lupta poporului şi chipurile celor mai buni fii ai săi care în trecut, sau în zilele noastre, au contribuit la ridicarea patriei.

Poporul nostru muncitor păşeşte cu încredere către ținte lămurite şi luminoase. Planul Cincinal, planul de electrificare, care vor fi duse la îndeplinire în anii ce urmează, vor trezi din somnolență uriaşe forțe ale naturii în țara noastră, vor scoate la iveală bogății imense, vor da înfățişare nouă multor regiuni şi vor schimba oamenii în felul lor de viață şi în conştiința lor. Apele sălbatice din munți, cu belşugul lor de calorii risipite până acum în gol, prinse în centrale hidroelectrice, mânând uzine şi fabrici, răspândind lumină în sate şi oraşe: cărbunele, fierul, țițeiul, gazul metan, scoase din măruntaiele pământului şi supuse vrerii omeneşti ca bunuri de producție şi de consum; fabricile şi uzinele; ogoarele înfrățite în gospodării colective, cu recolte înzecite, cu noi culturi de plante, cu animale de calitate superioară pentru necesitățile vieții omeneşti; dispariția analfabetismului — lumina la propriu şi la figurat în țară, belşugul şi bunăstarea: iată câteva din realizările care se vor întruchipa treptat, zi de zi, în anii ce urmează, datorită muncii planificate a clasei muncitoare, a țărănimii muncitoare, a oamenilor de ştiință şi de artă, datorită conducerii înțelepte a Partidului Muncitoresc Român şi datorită ajutorului multiplu şi multilateral al Uniunii Sovietice.

Avem de luptat cu duşmanul răsturnat dar încă

nelichidat, cu un duşman care încearcă să uneltească tot mai turbat de furie împotriva poporului, pe măsură ce poporul îi dă noi lovituri.

Avem de luptat cu manevrele ticăloase ale aţâţătorilor la un nou război, duşmanii din totdeauna ai poporului nostru.

Avem de luptat, însfârşit, cu rămăşiţele ideologiei burgheze.

Pentru ca poporul nostru să izbândească în această luptă, să înfăptuiască sarcina măreaţă care îi stă în faţă, se cere o deplină punere în mişcare a tuturor energiilor sale.

In această desfăşurare de energie creatoare începută de-acum pe o scară necunoscută înainte în ţara noastră, noi scriitorii şi poeţii trebue să desfăşurăm noi înşine energiile *noastre creatoare* şi să mobilizăm prin măestria scrisului nostru masele largi, arătându-le frumuseţea realizărilor, schimbările din om şi măreţia drumului de parcurs, educându-le în spirit internaţionalist, în spirit de luptă împotriva forţelor întunecate ale războiului.

Numai astfel scriitorii vor participa cu adevărat la înfăptuirea primului nostru plan cincinal, la planul de electrificare a ţării, la punerea bazelor socialismului în ţara noastră, la lupta pentru pace.

Sunt în stare poeţii noştri să facă faţă sarcinilor scriitoriceşti, care le stau înainte ? Experienţa de până acum ne spune că sunt. Pentrucă ceeace este mai înaintat şi mai scump poporului, esenţa acestor shimbări din temelie a vieţii noastre, începe să se închege tot mai puternic, tot mai înalt şi mai chemător în opera poetului. Sensul nou al vieţii se răsfrânge în conţinutul nou al dragostei pentru patrie, pentru pământul ţării şi oamenii ei.

II

Cel mai mare succes al poeziei noastre, după 23 August 1944, după eliberarea poporului nostru, şi vădit mai ales în ultimii doi ani, 1949 şi 1950, este că în ansamblul ei — în măsură inegală desigur, dar totuşi în ansamblul ei — poezia şi-a îndreptat faţa spre realitate. Poeţii au început să vadă şi să participe la realizările şi lupta oamenilor muncii sub conducerea partidului clasei muncitoare. Avem astăzi un front destul de puternic al poeziei luptătoare, care a adunat într'o albie largă poeţii care — deşi porniseră pe drumuri diferite — cu multe dibueli şi poticniri unii, în lupte grele împotriva ideologiei burgheze, alţii, — s'au strâns astăzi sub steagul Partidului, pe acelaş drum al poeziei puse în slujba idealurilor mărețe ale poporului nostru constructor al socialismului.

Incă înainte de 23 August, la îndemnul Partidului Comunist Român, o seamă de poeţi au pus arta lor în slujba luptei pentru eliberarea poporului. Marea tradiţie realistă a literaturii noastre clasice, legată de popor, tradiţia lui Alecsandri, Eminescu, Vlahuţă, Coşbuc, a fost continuată de Alexandru Toma, care, situându-se pe poziţia de luptă a clasei muncitoare, a ridicat această tradiţie pe o treaptă nouă.

Emil Isac, Maria Banuş, M. Breslaşu, D. Corbea, Miron Paraschivescu, M. Beniuc şi alţii au scris şi în trecut versuri pline de ură la adresa regimului de exploatare burghezo-moşieresc dela noi. Aceştia şi-au continuat munca literară cu avânt sporit, după eliberare. Alţi poeţi şi mai tineri, au crescut sub steagul de luptă al clasei muncitoare după 23 August 1944, cum este cazul lui Dan Deşliu, sau al Veronicăi

Porumbacu. Pe o linie asemănătoare de evoluţie se găsesc Victor Tulbure, Mihu Dragomir şi alţii.

In sfârşit, alţi poeţi au parcurs spre albia poeziei noi un drum mai greu. In rândul acestora se află poeţi care au apărut cu volume în perioada dintre cele două războaie, plătind tribut greu formalismului poeziei decadente. Luptând să învingă propriul lor trecut, unii din ei au înregistrat şi continuă să înregistreze succese pe drumul nou al poeziei. Intre aceştia sunt nume cunoscute ca : Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu. Unii, ca Demostene Botez bunăoară, pornesc acum pe acest drum.

Vin apoi tinerii poeţi în plină desvoltare, unii dintre ei deadreptul dela ţară, din uzină sau de pe băncile şcolii. Numărul celor ce au dat versuri probante despre destoinicia lor este destul de mare şi dacă numim pe A. E. Baconsky, Eugen Frunză, Mihail Gavril, Ştefan Iureş, Dragoş Vicol, e doar o parte dintr'un grup mult mai mare şi în continuă creştere.

Dar cu aceasta nu s'a terminat tabloul acelora ce astăzi îmbogăţesc poezia din R.P.R. Avem succese frumoase în poezia de limbă maghiară. Nume ca Horwath Imre, Szabedi Laszlo, Szemler Ferenc, ş. a., fac cinste literaturii noastre. Deasemenea apar versuri bune în limba germană, sârbă şi idiş.

Ţinând seamă de diferenţele individuale, de nivelul ideologic mai ridicat sau mai scăzut, de aderenţa mai mare sau mai mică la actualitate, de măestria artistică atinsă într'o măsură mai mare sau mai mică, toate variabile nu numai dela poet la poet, dar şi în opera aceluiaş poet dela o poezie la alta — putem constata trăsături esenţiale comune care definesc arta acestor poeţi, făcând-o să oglindească în imagini realitatea din ţara noastră, în lupta pentru construirea socia-

lismului şi pentru apărarea păcii. Aceste trăsături sunt orientarea spre realitatea multilaterală a vieţii şi modul de exprimare realist. Cu alte cuvinte, poezia izvorăşte din viaţa oamenilor muncii şi se adresează lor. Această orientare a poeziei se datoreşte succeselor clasei muncitoare, în frunte cu partidul ei, care a antrenat în luptă revoluţionară tot ce este mai bun în ţara aceasta, deci şi pe poeţii buni — precum şi contactului tot mai viu cu literatura sovietică, dela care poeţii deprind, într'o măsură tot mai mare, metoda realismului socialist.

Poezia de azi a reuşit să împletească dragostea de ţară, de transformări revoluţionare pe care le realizează poporul nostru pe drumul spre socialism, cu conştiinţa de luptă împotriva acelora ce intenţionaseră să distrugă ceeace noi construim, fie că aceştia sunt duşmani interni, fie că sunt duşmani dinafară.

Tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej spune că *„...dragostea de ţară a oamenilor muncii a căpătat astăzi în Republica Populară Română un înţeles mai bogat şi mai adânc. Lupta pentru apărarea Patriei se confundă cu lupta pentru apărarea libertăţilor cucerite de popor, cu lupta pentru construirea socialismului. Interesele naţionale, cu alte cuvinte interesele marii majorităţi a populaţiei ţării, se îmbină cu interesele mişcării mondiale revoluţionare, cu interesele luptei pentru apărarea păcii. Patriotismul se împleteşte în mod armonios cu ideologia internaţionalismului proletar. Numai în frontul unic socialist, numai ca prieten şi aliat al Uniunii Sovietice, poporul român şi-a împlinit cea mai arzătoare năzuinţă a sa: libertatea şi independenţa naţională".* [1]

---

[1] Gh. Gheorghiu-Dej — *Articole şi cuvântări,* ediţia III, Edit. pentru lit. polit., 1953, pag. 363-364.

Avem dreptul să vorbim de succesele poeziei, pentru că în opera poeţilor se răsfrânge şi vibrează puternic acest simţământ adânc al patriotismului. Il întâlnim cristalizat în versuri atât de limpezi, atât de simple cum sunt ale lui A. Toma, vechiul meşter al versului pentru cauza sfântă a Partidului:

„Conducătorule'nţelept, condu-ne!
Noi zi cu zi trăim câte-o minune.
Vijelios noi te urmăm şi cu uimire
Spre noua şi frăţeasca rânduire.

Dar vai şi-amar de duşmanul de clasă
Pândind s'aprindă noua noastră casă,
Cu el nu-i trai nici pace. — Facă loc!
Partid, înalţă-ţi paloşul de foc!

Căci omul nou nu-i dornic doar de spor:
I-ai prins aripi şi-i sufli vânt de sbor,
Şi-şi cere liber largul pământesc
Căci aripile-i cresc —
şi cresc — şi cresc!"

Iată o întruchipare clară şi deosebit de convingătoare prin frumuseţea şi vigoarea imaginilor a ceeace poetul simte şi doreşte să comunice şi altora.

Dar exemple sunt uşor de găsit, şi dacă am să amintesc *Vişinul lui Vania* al lui Victor Tulbure sau am să mă refer la unele admirabile descrieri de peisagii ale lui Mihu Dragomir, e pentru a arăta formele variate pe care le poate îmbrăca acest sentiment.

Dela cei mai vârstnici poeţi până la cei mai tineri de tot, cum este Ilie Purcaru, Şt. Iureş, Andriţoiu, străbate fiorul dragostei pentru ţara ce se desvoltă sub ochii lor, pentru oamenii ce o construesc.

Iată de pildă aceste versuri ale lui Ilie Purcaru:

„Şi am dragi prieteni
Brazi cu negre cetini,

De pe creasta munților,
Munților cărunților.

Mi-s prieteni ape
Ce sclipesc sub pleoape,
Când se'ncheagă zorile
Și se deschid florile.

Mi-e prieten șoimul,
Dar mai drag mi-e omul,
Omul viitorului,
Zorului și sporului".

Maria Banuș, care s'a impus îndeosebi cu versurile ei pline de căldură, inspirate din marea luptă a poporului pentru pace, împletește înflăcărata ei chemare la lupta pentru apărarea vieții cu un adânc sentiment patriotic, în versuri care au ajuns să circule ca și cântecele poporului, să se confunde cu ale lui :

„Eu nu cânt că știu cânta
Dar mi-e dragă țara mea ;
Eu nu cânt că știu să cânt,
Dar mi-e drag acest pământ".

Astfel de cântece devin bun popular și le poartă oamenii din gură în gură, dela un capăt al țării la altul.

Omul nou, omul viitorului, al zorului și al sporului, al luptei neînfricate împotriva dușmanilor vieții apare în unele poezii — constituind treptele cele mai înalte în care poezia a reușit să oglindească ceeace este esențial în realitatea noastră revoluționară.

Ca o figură puternic luminată de zările viitorului apare Lazăr dela Rusca în cunoscutul poem al lui Dan Deșliu. In stil de cântec bătrânesc, amintind pe un *Corbea* sau pe un *Iovan Iorgovan,* poetul zugrăvește imaginea unui fiu al poporului, educat de partidul

clasei muncitoare, în luptă cu duşmanul de clasă. Figura lui Lazăr Cernescu ia proporţii legendare, trezind în cititor admiraţia pentru dârzenia eroului şi ura împotriva ucigaşilor. Deşi dezarmat în mâna călăilor, Lazăr este infinit mai puternic decât asasinii lui. Credinţa nestrămutată în dreptatea şi victoria cauzei celor ce muncesc îi dau această tărie:

— „Alei, răilor, alei,
strigă Lazăr spre mişei,
slabă vi-i tăria, slabă,
nici cât jumătate boabă,
nici cât fir, nici cât grăunte,
dar a noastră-i cât un munte:
Noi cu ţara, cu norodul,
voi cu pulberea şi glodul!
Noi cu oamenii cei buni,
voi cu lupii'n văgăuni!
Duşmanii când auzea
şi mai crâncen îl izbea,
şi mai aprig îl trăgea
şi Lazăr încă striga:
— Alei, neam de chiaburoi,
noi suntem ăi tari, nu voi!
Ura toată strânsă stivă
de ne-aţi pune-o dimpotrivă,
tot om face unul mare
din măruntele ogoare.
Că poporul dacă vrea
nu-l opreşte nimenea!"

Splendidă este imaginea pe care o dă poetul despre ultimul gând ce-l frământă pe Lazăr: cartea care stă deschisă acasă, cartea care înseamnă lumină pe drumul oamenilor muncii spre socialism:

„Cartea ceea, cea mai dragă
fraţilor din lumea'ntreagă,

cartea unde-ai învăţat
cum să lupţi înverşunat
împotriva răilor,
pentru-ai tăi, pentru popor.
Cartea unde orice rând
luminează sângerând
şi'n orice slovă din toate
inimă de om viu bate:
armă, flamură şi zid
Cartea Marelui Partid.
...A rămas deschis'acasă
cartea ceea luminoasă,
tocma'n locul unde scrie
cu slove de hărnicie
cum crescu ogorul mare
din măruntele ogoare..."

Cât de just a reuşit să surprindă aici Dan Deşliu izvorul care dă forţă şi face invincibil eroul de tip nou al zilelor noastre!

Imagini vii ale noilor relaţii sociale dela sat, figurile reprezentative atât ale oamenilor care cresc în lupta condusă de partid, cât şi ale duşmanilor, le găsim la un alt poet tânăr, la A. E. Baconsky. Poemul său *Frasinii dela răscruce,* deşi are neajunsuri în ceeace priveşte închegarea artistică, este bine realizat în ansamblu. Tot din viaţa satului, a dat în ultimul timp un poem valoros Eugen Jebeleanu. In poemul *In satul lui Sahia,* trecutul este cu putere şi cu măestrie zugrăvit, dar peste lupta actuală se trece cu oarecare uşurinţă. Bine reuşeşte să prindă însă Jebeleanu imaginea unui luptător din trecut, a lui Alexandru Sahia. Atât de puternic trăeşte în mintea poetului imaginea tovarăşului iubit, încât ea însufleţeşte până şi piatra de pe mormânt:

„Da, nu-i mai mult de-o piatră, o piatră de mormânt,
Cu muchiile aspre, cât un bărbat de'naltă,
Şi nu-i decât o groapă, pe veci acoperită,
Dar groapa nu e mută, şi piatra este caldă.

Luci o stea... Spre chipul din bronz privesc tăcut
Gândindu-mă la anii care-au trecut — şi număr.
Să-mi amintesc mai bine de viaţa celui dus
Pun braţu'ncet pe piatră, — şi parcă-l ţin de umăr".

Cât de puternic este evocată aici figura iubitului nostru Sahia!

O pildă măestrită de evocare a figurilor din trecutul nostru ne-a dat-o tovarăşul Alexandru Toma cu prilejul centenarului lui Eminescu. El a fost dintre primii care a făcut să vibreze în versurile sale dragostea pentru marele poet:

„Te-au svârlit, titanic frate,
Pe barca dezastrelor,
De catarg cu mâini legate
Să te jelui astrelor.

Frate scump! ne ard în minte
Chipul tău, revoltele —
Tot ce-ai plâns în viers fierbinte
Mai sgudue boltele.

Dar azi fulgeră toţi norii
Crunt de-asupra sbirilor:
Au sunat răsbunătorii
Surla răfuirilor".

Insăşi cadenţa eminesciană a versului ne face să retrăim în gând suferinţele poetului şi să simţim totodată satisfacţia că poetul a fost răzbunat.

Datoria de a înfăţişa muncitorul înaintat, trebue să fie o preocupare centrală a poeţilor — aceasta este doar realitatea, viaţa! In această privinţă, o reali-

zare de seamă este poemul Veronicăi Porumbacu: *Tovarăşul Matei a primit Ordinul Muncii.* Intr'un vers sglobiu, Veronica Porumbacu întruchipează imaginea unui tânăr inovator. Ca în tot ce scrie, Veronica Porumbacu face să crească şi aici din fapte concrete, imaginea luptei partidului clasei muncitoare, care transformă şi ţară şi oameni.

Dar în această ţară cresc copii mai fericiţi, care şi ei cer poezii. Trebue să recunoaştem, că această cerere n'a fost satisfăcută, poeţii noştri neînţelegând în suficientă măsură că este o datorie patriotică de a contribui la educaţia copiilor. Tocmai deaceea se cuvine să fie subliniată activitatea rodnică a lui Marcel Breslaşu în acest domeniu. In curând el va publica un volum de versuri pentru copii. Iată un fragment dintr'un recent poem al său:

„Vouă, dragi copii, vi-i dată
Vremea asta minunată
Care ştie împleti,
Basmul lui a fost odată
Cu al lui aşa va fi!...

Stau alături de voinici
Pionerii ucenici.
Cum se'ntrece fiecare
Ca s'ajungă Meşter mare
Ca să'nveţe mai de zor
Meşteşugul lui viitor.

Pas cu pas s'adună paşii
Şi din paşi s'adună drum!
Mâine ei vor fi uriaşii,
Ei piticii de acum."

Dintre poemele care zugrăvesc oameni ai muncii, un chip frumos e zugrăvit de Cicerone Theodorescu în *Cum a semnat sondorul Popa.* Aici valoarea poemului

crește prin împletirea ideii sacrificiului eroic al muncitorului, atunci când se cere să salveze viața tovarășilor săi, cu ideia luptei pentru pace.

Lupta pentru apărarea păcii împotriva incendiatorilor de războaie, este aceea care a inspirat cele mai multe poezii în ultimul timp.

Din poeziile poeților — puse una lângă alta — măreția acestei lupte, care a strâns laolaltă pe toate meleagurile globului sute de milioane de oameni, se închează puternic. Poeții au reușit să redea sentimentele cele mai scumpe poporului, isvoarele adânci ale dârzeniei și hotărîrii sale. In centrul lor — întocmai ca și în viață — și în creația poeților — stă dragostea și neclintita încredere a poporului nostru în pavăza de granit a păcii și securității popoarelor, marea Țară a Socialismului victorios — Uniunea Sovietică; dragostea fierbinte și recunoștința adâncă pentru marele cârmaci al Țării Sovietelor, Partidul Comunist în frunte cu Iosif Vissarionovici Stalin.

Iată cum cresc aceste sentimente ale poporului și eforturile oamenilor adunate într'o puternică sinteză, în versurile lui Dan Deșliu:

„Pentru zâmbetul răsădit în privirile oamenilor,
pentru râsul sonor și mănos dăruit cuptoarelor noastre,
pentru spada ne'nfrântă ațintită asupra dușmanilor,
pentru diminețile necontenit mai albastre,
pentru marea învățătură a luptelor drepte,
pentru veghea-ți nestinsă asupra mamelor, pruncilor, holdelor,
pentru toate cuvintele-torțe luminând înțelepte,
pentru fericirea osârdiei și a recoltelor,
veșnică glorie, culme a omului ninsă de soare!
Ingăduie Reșiței, care te cântă cu toate roadele sale,
să-ți trimită sărutul acesta încins din inimi-furnale,
și salvele tuturor șarjelor, ție, uriaș oțelar de popoare!"

Lupta pentru pace stă azi în centrul vieţii poporului. Ea se răsfrânge ca o măreaţă realitate, ca o chemare mobilizatoare şi în opera poeţilor. Cunoaşte întreaga ţară poemul *La masa verde* al Mariei Banuş, impresionant prin simplitatea lui artistică şi prin dârzenia ce-l străbate. Versurile Mariei Banuş răsună ca un adevărat avertisment şi o chemare la luptă :

„Dar ştim noi mai ales un leac,
Cu care să vă dăm de hac,

Un val, o horă, un vârtej
Să vă stea poftele'n gâtlej.

Horă de braţe muncitoare
Legată strâns peste hotare.

Un joc noi ştim şi-o strigătură,
Ce trece foc din gură'n gură.

Nu suntem carne de ospeţe !
Să ştie corbii şi să'nveţe !"

Atât de clare în exprimarea lor, atât de lapidare şi de pline de sinceritate, nu e de mirare că aceste versuri au ajuns din cele mai populare azi şi că sunt traduse în diferite limbi.

In lupta pentru pace, nu există un poet al nostru, din cei ce azi publică, să nu-şi fi adus contribuţia sa, dovedind nu numai dragoste de ţară, de tot ceeace se construeşte de către oamenii muncii, dar şi ură împotriva lumii imperialiste, unde se urzesc planuri de război împotriva Uniunii Sovietice şi a democraţiilor populare şi de unde pornesc necontenit atacuri împotriva popoarelor. Poemele răscolesc ura, evocând crimele fasciste din războiul trecut şi demascând planurile criminale ale fasciştilor de azi. Jebeleanu în

poemul *Lidice* reușește să aprindă ura împotriva teroarei fasciste, care azi bântue din nou cu furie :

„Sub sticlă, 'ntr'o cutie adunate,
Un pumn de lucruri mici, carbonizate :
Un toc, un ban, o zgardă ruginită,
Un fluier sfărâmat de dinamită,

o clanță, niște ochelari betegi
de sârmă, pentru ochii de moșnegi,
o verighetă neagră, de aramă,
un târnăcop, un degetar, o ramă...

Și într'un colț, sub sticlă, lângă ușă,
două patine mici și o păpușă...

Vârîsem unghiile'n carne-adânc...
Lacrimi veneau, — dar nu voiam să plâng.

Ningea. Voiam să ies. Priveam spre tine
Dar mă țințeau micuțele patine.
Ningea. Patinele... ce-ar mai sclipi
de-ar fi, ca altădată'n sat copii...

Privirăm călăuzul. Nu plângea.
Mâna-i arzând pe-a noastră o strângea :
„Tovarăși..."
N'am mai spus nici un cuvânt.
Un zid eram toți trei și, peste vânt,

peste zăpezi, peste pustietate,
suiau din ura noastră ziduri late,
ne'nvinse ziduri, mari pereți de ură,
crescând din noi ca o semănătură".

Puternic este îndemnul la luptă care se degajă din versurile poetului de limbă maghiară Imre Horvath :

„Să-ți spun ce-i pacea, — acum ai vrea să știi ?
De-ți amintii de-acele grozăvii,
A fost spre-a măsura cu bezna lor
Lumina, chipul păcii sclipitor.

Să vezi mai bine-a păcii noastre față
La prânz, azi supa nu mai e de ghiață.
Nu mai cobori în pivniți să te-ascunzi,
Soția nu mai hohotește'n plâns.
Scăpați din mări de sânge'ngrozitoare,
Că azi trăiești și că te scalzi în soare,
Tu mulțumește-i Roșiei Armate.
Iubește pacea — și izbește'n moarte
Și în bancherii însetați de sânge.
Fii pregătit, în orice clipă treaz
Să sfarmi al ucigașilor obraz".

Iată cu câtă forță de sugestie demască Eugen Frunză legătura Vaticanului cu Wall-Street-ul:

„De mult în hrisovul prea sfântului papă
Semnează bancheri muritori:
Cucernica-i rugă din aur s'adapă
Din mult pământene comori".

Iar Nina Cassian dă în *Poetul negru* un aspect plin de semnificație al luptei antiimperialiste:

— *„Din cântec, din sete, din iureș,*
Ard vorbele'n lumea întreagă.
In marș potrivite, tovarăși,
Culorile noastre să treacă:
— Albi *în pace și soare,*
In urmă negri *să fim,*
Că doar împreună trudim
Pentru-a lumii roșie culoare!"

O poezie frumoasă în care ideia luptei antiimperialiste se completează cu afirmări puternice ale superiorității regimului de democrație populară, întruchipate în mândria cetățeanului alegător este *Certificatul de Alegător* de Cicerone Theodorescu. Inspirându-se din realitatea alegerilor de deputați pentru Sfaturile

Populare, poetul reuşeşte să zugrăvească câteva trăsături caracteristice ale vieţii noi :

„Certificatul de alegător? Ei da,
El îţi certifică, în adevăr, ceva :
El îţi certifică prezenţa nouă 'n toate,
a oamenilor, printre care eşti şi tu
Şi peste care totdeauna se trecu,
iar azi să se mai treacă nu se poate —

A tuturora, care-acuma ştiu
(alt'dată nu)
şi mărunţişul curgător şi viu
de fapte, munci şi lipsuri, şi păcate,
Dar în acelaş timp şi pentru ce se bate
Vâşinski, la O.N.U.!"

Cum am spus, toţi poeţii îşi spun cuvântul în lupta pentru pace, fiecare aducând versuri caracteristice personalităţii sale şi dând aspecte diferite ale aceleiaşi probleme.

Victor Tulbure evocă pe mama eroinei sovietice, Zoia. Dan Deşliu, în cunoscutul final al poemului *In numele vieţii — semnează!* traduce în imagine vie răspunderea ce o avem pentru generaţiile viitoare. Obiectivul lor este unul şi acelaş : lupta împotriva unui duşman care nu numai că unelteşte şi urzeşte planuri de război, dar care deslănţue unde poate, războaie. Şi pe măsură ce acest duşman, trece la fapte sângeroase, poeţii noştri cheamă cât mai dârz oamenii la luptă pentru pace, demascându-l ca pe unul care vrea să calce pe grumazul omenirii.

Iată, ca un exemplu, aceste emoţionante versuri ale Veronicăi Porumbacu despre Coreea. O mamă îşi duce copilul în spate, fugind de sub bombardamente, din Phenian. Copilul e ucis pe drum, fără ca mama să-şi dea seama. Dar din această tragedie — una din nenu-

măratele tragedii ale Coreei, crește ca o flacără, mânia întregei țări :

„E-un pisc, ori un arbor, o piatră, o apă,
mânia Coreei întregi s'o încapă?
Dar printre ruine și peste-ucigași,
poporul înalță un braț uriaș.
Și'n codrul, sălaș de furtuni, fără frică,
un vuet de viață înalt se ridică.
Un brad a căzut. Nu pădurea de brazi.
Mai vie-i, prin luptă, Coreea de azi.“

Astfel de versuri te fac să te pătrunzi adânc de solidaritatea celor ce muncesc și să te simți părtaș al marii lupte a partizanilor păcii din lumea întreagă. Este meritul Veronicăi Porumbacu de a ști să facă să crească idei mari din fapte, în aparență simple și izolate.

Din toate versurile citate până acum se vede limpede că poeții atacă temele actualității, ale vieții, că reușesc să dea în ansamblu un tablou bogat și mobilizator. Dar mai mult decât atâta.

Nu numai că temele sunt noi, dar ele și îmbracă o expresie deosebită, care le face să aibă un efect asupra cititorului, prin dinamismul, prin plasticitatea lor, cointeresându-l la ceeace spune poetul, prin faptul că ceeace spune este esențial nu numai pentru poet, ci pentru viață în general. Poetul cu măestria lui, scoate din viață trăsăturile cele mai tipice, tocmai pentru a acționa asupra cititorului prin ceeace este esențial în viață.

Aceasta înseamnă că poetul participă, se apropie de viață. In exemplele citate, poetul nu contemplă viața, ci o trăiește, participă la ea și devine exponentul ei. Devenind exponentul ei, el nu poate să nu întruchipeze, în arta sa, prin prizma sa individuală, ceeace este

nou în viață, ceeace o duce înainte, prin lupta cu ceeace este vechi, opus și ostil vieții. *„Dacă scriitorii sovietici* — spune A. Fadeev în studiul său Literatura și critica literară — *sunt inovatori în literatură, aceasta se datorește în primul rând faptului că ei fac să se vadă transformarea istorică a societății comuniste și a moralei ei. Și tocmai pentru acest motiv scriitorii sovietici, mai mult decât oricare din scriitorii de altă dată, militează pentru o formă perfectă a frumosului în lume, a frumosului în artă“.* Parafrazând acest adevăr, și păstrând proporțiile, putem spune că acei dintre poeții noștri care reușesc să redea în imagini artistice tot mai vii realitatea dela noi, adică să atingă un nivel tot mai înalt de măestrie artistică, reușesc datorită faptului că fac să se vadă transformările revoluționare prin care trecem, iar pentru a face cât mai vizibil aceasta, ei caută cele mai vii, cele mai adecvate moduri de exprimare poetică. Această căutare, la rândul ei se datorește faptului că poetul este interesat să dea cea mai desăvârșită expresie artistică realității, această realitate fiind a lui, el însuși fiind o parte din ea, și ca atare solidar cu ea, cu cauza ei, cu țelurile ei. Această realitate însă este multilaterală, cu aspecte bogate. In consecință, ea se va oglindi în opera poetului, după felul personal al fiecăruia, după sensibilitatea sa artistică specifică. Totuși, realitatea constitue un tot unitar cu însușiri ce unifică toate părțile lui și atunci orice aspect al vieții, al realității ar înfățișa poetul în opera sa, în ea se vor răsfrânge caracterele întregului. Și aceste caractere se vor întâlni în toate operele cu adevărat realiste.

Spunând că mulți poeți participă la realitate, și într'adevăr ei participă, am spus de fapt că s'a stabilit și se stabilește tot mai mult legătura între poet și

poporul muncitor, între el şi oamenii care construesc viaţa nouă. El însuşi devine una cu poporul, simte cu poporul, vorbeşte ca el şi cu el în limba lui. Şi în măsura în care vorba sa se transformă în vers, acesta trebue să fie un vers pentru popor, al poporului. Poetul vede patria sa şi întreaga lume în plină transformare revoluţionară.

Acest succes al poeziei de azi se oglindeşte şi în faptul că angrenându-se în acelaş front, cu aceleaşi obiective, poeţii vin tot mai mult, fiecare cu personalitatea sa, cu temperamentul său artistic. Au stilul lor poeţii, ceeace denotă că sunt mereu mai stăpâni pe temă, pe subiect, şi grija lor maximă este de a-l exprima cât mai limpede, cât mai artistic, pentru a-l face cât mai înţeles şi cât mai cu efect asupra celor ce citesc sau ascultă. Pentrucă sunt scrise de pe poziţia de luptă a partidului clasei muncitoare, pentrucă fac parte integrantă din cauza generală a proletariatului şi intră în patrimoniul cultural al poporului muncitor, care merge înainte spre socialism, condus de partidul clasei muncitoare, sub steagul marxism-leninismului, poeziile acestea ale noastre, poeziile noastre cele mai bune au atins un nivel înalt de realizare artistică. Cât de jalnice apar în lumina acestor succese, perfidele preziceri de decădere a poeziei lansate la timpul lor de „crizişti" şi alţi exponenţi ai ideologiei burgheze! Succesele poeziei noastre, frumuseţea, prospeţimea şi forţa ei sunt strălucite dovezi ale superiorităţii concepţiei socialiste asupra artei, constitue o victorie a forţelor progresului, a poporului muncitor asupra reacţiunii şi obscurantismului. Reluând tradiţia înaintată a literaturii noastre clasice, cei mai buni poeţi ai Republicii Populare Române au spus deja un cuvânt apăsat în dezvoltarea artistică a poporului nostru, în timp ce repre-

zentanții decadentismului burghez, care negau și tradiția progresistă și noile posibilități ale literaturii noastre, sunt azi pe deplin demascați ca dușmani înveterați ai culturii noastre naționale.

Putem spune că cei mai buni dintre poeții noștri și-au dat seama că numai extrăgând din actualitate ceeace este mai reprezentativ, mai tipic și dând expresia artistică cea mai desăvârșită acestei actualități, se rezolvă acea problemă a fondului și formei, care nu odată a stârnit discuții sterile.

Ei au înțeles că realitatea vie, în care ceeace-i nou își face drum luptând cu ceeace este învechit, îmbătrânit și stânjenește mersul înainte al vieții, cere ea însăși *„vestmintele vorbirii"*, *„cuvântul ce exprimă adevărul"* — adevărul avântului revoluționar al poporului nostru. Poetul nu se vede numai pe sine sau în primul rând pe sine, ci simte palpitând viața în jurul său, îi caută trăsăturile tipice, îi prinde sensul mișcării. Poetul a înțeles adevărul lui Gorchi, anume că *„Artistul este organul de simțire al țării sale, al clasei sale, el este urechea, ochiul și inima clasei sale; el este vocea epocei sale"*. Astăzi, desbărat de concepțiile idealiste despre rolul artei în societate, nu numai că nu-l sperie, dar îl face să simtă că-i aparține ca adevăr despre rolul artei, ceeace acum un veac spunea marele critic rus Belinschi: *„A răpi artei dreptul de a servi interesele sociale, nu înseamnă a o înălța, ci a o coborî, deoarece aceasta înseamnă să o lipsești de forța cea mai vie, adică de gândire, să o faci obiectul unei desfătări sibarite, un joc al trândavilor"*. Mai mult decât atât, poetul se pătrunde tot mai mult de ceeace marele Lenin spunea încă în anul 1905, anume că *„literatura, când este pusă în slujba poporului nu poate fi un instrument al profitului în folosul unor persoane sau*

al unor grupări, că ea nu poate fi în general o chestiune individuală, independentă de cauza generală a proletariatului", că prin urmare, n'au ce căuta în literatura noastră, literaţii străini de interesele şi idealurile partidului clasei muncitoare, literaţii ce nu înţeleg că *„chestiunea literaturii trebue să devină o parte integrantă a cauzei generale proletare* [1]..."

Iar mai departe, prin contactul cu literatura sovietică, cu poeţii sovietici, mai ales cu poezia lui Maiacovschi, poetul a început să deprindă şi metoda de bază a acesteia: realismul socialist. El înţelege tot mai temeinic ceeace stă scris în Statutul Uniunii Scriitorilor sovietici elaborat în anul 1934, cu prilejul primului Congres al scriitorilor sovietici, despre realismul socialist, anume că *„fiind metoda de bază a literaturii şi a criticii literare* (realismul socialist) *cere dela artist întruchiparea veridică, istoriceşte concretă a realităţii în desvoltarea ei revoluţionară"* şi că *„veridicul şi concretul istoric al întruchipării artistice trebue să ţină seama de sarcina transformării ideologice şi educării oamenilor muncii în spiritul socialismului"*.

Poeţii iau atitudine împotriva a ceeace este învechit şi moare. Ei luptă împotriva duşmanului de clasă, fie că-i vorba de burghezia care-şi seamănă printre oameni buruienile reacţionare sau de chiaburimea ce exploatează pe ţărani şi sabotează cum poate şi când poate statul, fie că-i vorba de imperialiştii americani, care nu numai că ţin pe loc orice efort de eliberare a muncitorimii în ţara lor, dar vor să cucerească toată lumea şi să distrugă ţările şi popoarele libere, pentru a instaura acolo un regim ros de boli în toate încheieturile, regimul capitalist de exploatare şi distrugere a omului. In acelaş timp poeţii sesizează ceeace este

---

[1] *Lenin despre literatură*, Ed. P.M.R., 1949, pag. 7.

nou şi duce omenirea înainte, forţele revoluţionare ale lumii progresului în frunte cu Uniunea Sovietică. Iar tot ce este realizat de aceste forţe, e văzut în perspectiva viitorului, către care tinde dinamismul revoluţionar al oamenilor muncii. Explicaţia succeselor poeziei noastre trebue căutată, deci, în spiritul de partid, de care se pătrund tot mai mult poeţii, şi în folosirea metodei realismului socialist, însuşită din experienţa literaturii sovietice.

III

Cu toate succesele înregistrate de poezia noastră, cu toate că azi frontul nostru poetic s'a lărgit, cu toate că poeţii au reuşit să cuprindă, în ultimii ani, o zonă mai largă din temele pe care viaţa noastră în continuă desvoltare le oferă, cu toate că noi putem cita azi un număr însemnat de poezii realizate din punct de vedere artistic la un nivel înalt, totuşi poezia e încă departe de a oglindi viaţa în toată bogăţia şi complexitatea ei — *faptele minunate ale oamenilor, ideile mărețe care îi însuflețesc, lupta eroică a poporului nostru pentru construirea viitorului fericit al patriei.* Se poate spune fără teamă de a greşi că viaţa e mai poetică decât poezia, că temele abordate de poeţi nu sunt încă la înălţimea transformărilor revoluţionare din ţara noastră, că faţă de nivelul ideologic şi spiritual al celor mai înaintaţi dintre oamenii ţării noastre, conţinutul ideologic al poeziei noastre e încă scăzut.

Deaceea noi nu ne putem mulţumi cu succesele obţinute până în prezent de poezia noastră. Noi considerăm că cele mai bune poezii, cele care oglindesc transformările revoluţionare dela noi, care cheamă la lupta pentru pace şi socialism, care sunt pătrunse

de un spirit patriotic și internaționalist constitue doar o treaptă pentru realizări și mai mari.

Să nu uităm că ceeace trebue să stea în centrul literaturii și deci al poeziei noastre, trebue să fie omul, *omul nou* care se plămădește în această măreață luptă, că ideia centrală a literaturii realismului socialist este *umanismul socialist*. Literatura sovietică este un exemplu grăitor în această privință. Cele mai bune opere ale autorilor sovietici zugrăvesc cu măestrie chipul omului sovietic, constructor al socialismului și comunismului, ca de exemplu în poemele lui Surcov, Scipaciov, Tvardovschi. E drept că și în poezia noastră a început să apară chipul omului nou. Am vorbit despre Lazăr dela Rusca al lui Dan Deșliu, care are marele merit de a fi înfățișat un țăran muncitor comunist, cu multe din trăsăturile omului nou, om educat de partidul clasei muncitoare. Valoroase sunt deasemeni din acest punct de vedere poemele *Tovarășul Matei a primit Ordinul Muncii* de Veronica Porumbacu sau poemul despre Bartha Iosif de A. E. Baconsky. Dar aceasta nu este deajuns. Nu numai că asemenea poeme sunt încă puține, dar ele sunt mai sărace decât realitatea. Viața ne oferă exemple minunate de oameni noi, care se ridică necontenit din sânul poporului la cele mai înalte posturi de conducere în statul nostru de democrație populară. Ce poate fi mai pasionant, mai mobilizator, mai înălțător pentru un poet decât a urmări și a zugrăvi transformarea unor asemenea oameni luptând pentru a se ridica necontenit la nivelul tot mai înalt pe care îl cer sarcinile construirii socialismului?

Se ridică din popor o nouă intelectualitate. Sute de oameni care până mai ieri erau simpli muncitori, au devenit propagandiști ai măreţelor idei ale marxism-leninismului. Nu e oare interesant pentru un poet să

zugrăvească chipul unui om care contribue la schimbarea mentalității a mii și mii de oameni? Nu e oare pasionant de urmărit munca lui și de redat procesul acesta de transformare?

Câți dintre acești oameni noi nu sunt azi lectori, asistenți sau conferențiari la catedrele de științe sociale? Iată numai câteva tipuri de oameni noi ai patriei noastre, de care, să recunoaștem tovarăși, că versurile noastre se țin încă departe! Noi ne mai mulțumim încă să vorbim în poemele noastre doar despre ortaci și chirovnici, și aceasta încă destul de superficial. Datoria noastră, a poeților, este să zugrăvim chipul omului nou, înaintat, și să-l zugrăvim în lupta lui de învingere a greutăților, plin de romantism revoluționar, astfel încât cei ce citesc lucrările noastre să spună: „Și eu vreau să ajung un asemenea om!" Atunci și numai atunci ne vom fi îndeplinit misiunea înaltă de a arăta oamenilor nu numai cum sunt, ci cum trebue să fie, numai atunci vom putea spune că ne-am îndeplinit datoria de ingineri ai sufletului omenesc.

Datoria noastră este să ne avântăm cu mai mult curaj spre poeme de mai largă respirație în care să atacăm temele mărețe ale vieții noastre. Pentru a zugrăvi asemenea teme este necesar să creiem poeme de felul celor ale lui Gribaciov și Nedogonov, în care să zugrăvim pe larg trăsăturile omului nou, constructor al socialismului în acțiune, patriotismul său înflăcărat, spiritul său internaționalist, lupta sa dârză pentru construirea socialismului și pentru apărarea păcii.

Desvoltarea conștiinței socialiste, patriotismul socialist al celor mai buni dintre oamenii patriei noastre, iată un câmp uriaș de inspirațe pentru noi. Să oglindim în lucrările noastre acest sentiment cu totul nou

al omului stăpân în ţara lui, constructor conştient al patriei, gata oricând să-şi dea viaţa pentru apărarea ei. Zugrăvind asemenea eroi, vom educa masele în spiritul patriotismului socialist, vom cultiva mândria pentru realizările noastre, pentru fiii cei mai buni ai patriei, vom contribui efectiv la construirea unui viitor fericit.

Datoria noastră este să zugrăvim în lucrările noastre trecutul de luptă al poporului, marile figuri ale istoriei, să sădim în masele largi dragostea patriotică faţă de tot ce e mare şi înaintat în acest trecut. Până acum noi nu avem în poezie poeme valoroase închinate lui Tudor Vladimirescu, lui Doja de pildă, nici nu am ştiut să oglindim marea luptă a clasei muncitoare în frunte cu partidul ei.

Noi nu avem până azi un mare poem despre luptele dela Griviţa, bunăoară. E fără îndoială lăudabil faptul că Veronica Porumbacu a scris o poezie despre Ilie Pintilie, că Victor Tulbure a închinat versuri lui Bălcescu şi că Eugen Jebeleanu a pus în centrul unui valoros poem al său figura lui Alexandru Sahia. Dar aceasta nu e deajuns.

In acest an, în luna Mai, se vor împlini 30 de ani dela constituirea partidului. Se poate un mai minunat prilej de-a face cunoscută, prin versuri, prin cântece, acea forţă, care de 30 ani luptă necurmat pentru popor, continuându-şi şi ridicând la o treaptă mai înaltă lupta de veacuri a poporului, care în anii celei mai cumplite tiranii capitaliste şi celei mai crâncene terori fasciste nu s'a cruţat o clipă, ci a fost mereu în greul luptei pentru eliberarea noastră, care astăzi duce înainte un popor, liber şi stăpân pe destinele sale, către viitorul fericit, către socialism ?

Eroismul luptătorilor din trecut, jertfa pentru popor,

întruchipate în opere artistice au darul nu numai să îndemne la muncă, dar să și înflăcăreze la luptă pentru apărarea patriei, în cazul că dușmanii păcii ar ridica mâna împotriva noastră.

Pe acest drum trebue să mergem înainte, să-l desvoltăm, să arătăm oamenilor, tineretului în special, marea tradiție de luptă a poporului, să arătăm lupta comuniștilor din ilegalitate ca o continuare pe o treaptă superioară a acestor lupte, să prezentăm chipurile eroilor partidului, ca pe eroi ai întregului popor muncitor, să înfățișăm cuceririle de azi ca roadele acestei grele dar minunate lupte de veacuri a poporului, să zugrăvim lupta de azi, legată de marea luptă din trecut, să ținem vie în inima poporului această mare tradiție patriotică.

Dar în acelaș timp și cu aceeași forță cu care avem datoria să glorificăm pe eroii de ieri și de azi ai poporului, noi poeții — ca și toți scriitorii dealtfel — trebue să cultivăm în sufletul oamenilor ura pentru dușmanii poporului, ura sfântă împotriva celui mai crâncen dușman al nostru, imperialismul. In poezia antiimperialistă noi am obținut mari succese. Dar azi, când călăii amenință turbați cu deslănțuirea unui nou război mondial, când prin posturile de radio și prin presă, propagandiștii unui nou măcel varsă venin și ură și împotriva noastră, când prin agenții lor din țara noastră uneltesc împotriva cuceririlor noastre, a vieții noastre libere, noi trebue să ridicăm poezia de luptă pentru pace la o treaptă mai înaltă. Glasul să ne fie necruțător, versul să izbească fără milă în dușmanii poporului! Noi trebue să învățăm să demascăm chipul hidos al imperialismului american, să aprindem ura fierbinte a poporului împotriva acestor dușmani,

nu de azi sau de ieri, ci din totdeauna ai poporului nostru.

Lenin a spus: *„Fiecare dolar e pătat de sânge"*. Mulţi asemenea dolari au fost pompaţi în trecut din ţara noastră pe conductele de petrol spre casele de bani ale miliardarilor din Wall-Street. Să căutăm în istorie. Să găsim fapte. Să arătăm oamenilor muncii cine au fost jefuitorii, asasinii, asupritorii poporului. Oamenii muncii vor înţelege mai bine azi că cei ce pradă Coreea sunt cei ce ieri au prădat ţara noastră şi care n'au renunţat la gândul criminal de a-şi înfige din nou ghiarele în pământul bogat al patriei.

Să creştem în sufletele milioanelor de oameni cinstiţi din ţara noastră o asemenea ură împotriva cotropitorilor, ca în caz când aceştia ar îndrăzni să ridice mâna împotriva noastră, întreg poporul muncitor, ca un singur om, să se ridice în apărarea patriei. Acesta trebue să fie înţelesul adânc al luptei noastre pentru pace!

Dar pentru a crea din acest bogat conţinut de viaţă, idei şi sentimente, o poezie din ce în ce mai înaltă, noi trebue să luptăm din răsputeri pentru a ne desvolta necontenit, pentru a ridica la trepte superioare măestria noastră artistică.

In privinţa măestriei artistice domneşte încă la mulţi poeţi, confuzie. Unii cred că măestria artistică este o chestiune numai de mijloace de expresie, de metru, de rimă, tropi, etc. Dar a privi astfel problema, înseamnă a o privi de pe o poziţie falsă, a rupe forma de conţinut, a o privi deci de pe poziţia formalismului.

De fapt — aşa cum arată Simonov: *„adevărata măestrie începe cu studierea adâncă a realităţii, cu înţelegerea ei justă, cu o justă reprezentare a tendinţelor ei înaintate şi retrograde. Pentru artistul sovietic*

nu există și nu poate exista măestrie care să nu fie legată de un adânc studiu al realității. De îndată ce se rupe de viață, de îndată ce încetează s'o mai studieze cu conștiinciozitate și s'o analizeze, el pierde măestria, scade ca artist în ochii cititorilor săi. Incălcând principiul spiritului de partid, metoda realismului socialist, scriitorul pierde totodată culorile cele mai bune ale paletei sale artistice, acele culori care apar în viață și care nu pot fi reproduse în afara înțelegerii și redării juste a acestei vieți".

Adevărata măestrie nu poate fi deci despărțită de încadrarea activă a scriitorului în lupta clasei muncitoare condusă de partid.

Bogăția materialului tematico-ideologic cere scriitorului să găsească imagini artistice de înaltă calitate, care să exprime acest conținut.

Gorchi spune: *„Literatul trebue să înțeleagă că el nu numai că scrie cu penița, ci desenează în cuvinte, și desenează nu ca un maestru al picturii care-l redă pe om în nemișcare, ci ca unul care încearcă să-l zugrăvească în mișcare continuă, în acțiune, în ciocniri neîntrerupte cu el însuși, în lupta dintre clase, grupuri, indivizi".*

Nici că se poate o mai plastică definiție a măestriei artistice. Deci nu numai a scrie cu penița, ci a zugrăvi viața în transformarea ei necontenită. Dar pentru a zugrăvi viața în mișcarea ei necontenită, pentru a desena în cuvinte, pentru a creia deci imaginea vieții, trebue să cunoști în primul rând adânc viața în ceeace ea are esențial, în acea permanentă ciocnire când ceva se naște și ceva moare cum spune tovarășul Stalin, să înțelegi bine ideile mărețe care împing înainte societatea, să iubești cu tărie ceeace se naște, să contribui la creșterea lui, să urăști adânc ceeace

este dușmănos vieții și să contribui la pieirea lui mai grabnică.

Cu cât vom pătrunde mai adânc în viață, cu cât ne vom însuși mai profund măreţele idei ale marxism-leninismului, fără de care suntem orbi în fața realității, cu cât participarea noastră la lupta tot mai îndârjită în care se naște noul va fi mai activă, cu cât vom iubi mai adânc acest nou și vom urî mai adânc ceeace este dușmănos noului, cu cât mijloacele de expresie, în primul rând limba, ne vor fi mai bogate, cu atât măestria noastră artistică va crește, cu atât penița despre care vorbește Gorchi, va desena mai bine în cuvinte.

Dacă lipsește unul, oricare din aceste elemente, măestria artistică suferă, iar dacă o poezie șchioapătă în loc să sboare înaripată, dacă nu ajunge la inima oamenilor și nu-i emoționează, înseamnă că unul din aceste elemente n'a conlucrat armonic cu celelalte. Dar problema de bază rămâne tot problema cunoașterii realității, problema participării poeților la viață.

Cernâșevschi spune că raportul între scriitor și viață este chestiunea de bază, piatra de încercare care desparte pe scriitorii realiști de cei antirealiști, adică pe scriitorii legați de popor și de năzuințele lui de ceilalți scriitori care, prin refuzul lor de a înțelege viața și de a participa la ea se situează — fie că vor sau nu — în tabăra reacțiunii ostile poporului. Scriitorul legat de popor tinde spre viață, spre adevăr, tinde prin zugrăvirea adevărului să lărgească perspectiva de luptă a poporului și dimpotrivă, scriitorul ajuns în captivitatea ideologiei dușmane, a exploatatorilor poporului, reflectă frica de adevăr a clasei burgheze, dorința ei de a se opune adevărului, de a opri mersul inexorabil înainte al vieții. Pentru aceasta el înlocu-

eşte imaginea de viaţă cu imagini aşa zise pure, formale, adică se aşează pe poziţia formalismului.

Succesele poeziei noastre s'au câştigat într'o bătălie grea împotriva formalismului, bătălie condusă cu hotărîre de partidul nostru. Dar ar fi greşit să credem că azi formalismul e nimicit. *„Influenţele străine* — spune tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej — *se refugiază cu deosebită uşurinţă în domeniul ideologiei, în literatură, în artă, în ştiinţă. Deaceea continuarea activă a luptei pe frontul ideologic împotriva influenţelor imperialiste, împotriva atitudinii admirative în faţa culturii în putrefacţie din ţările capitaliste, împotriva influenţelor reformiste şi revizioniste în teorie şi politică—reprezintă o sarcină extrem de însemnată a partidului nostru"*. [1]

Formalismul în poezia noastră actuală se manifestă mai ales la acei poeţi şi în acele poezii care nu pornesc dela o adâncă cunoaştere a realităţii, dela o înflăcărată participare la lupta pentru construirea vieţii noi.

Nu e un secret pentru nimeni cum se face la noi aşa zisa „documentare". Sunt încă mulţi dintre noi care nu înţeleg că documentarea nu e o chestiune de zile sau săptămâni, ci o chestiune de viaţă. Cei mai buni dintre scriitorii sovietici nu fac în realitate vizite, aşa cum obişnuiesc încă unii dintre noi. Ei nu se duc până la gura minei ca apoi să cânte eroismul minerilor din cel mai adânc abataj. Nu. Scriitorii sovietici îşi petrec viaţa printre oamenii ţării socialismului, iar rodul acestei convieţuiri cu eroii lor sunt operele minunate pe care le citim. Pentru a spune că cunoşti viaţa şi oamenii, trebue să fii pătruns tu însuţi de problemele şi viaţa

[1] Gh. Gheorghiu-Dej — *Articole şi cuvântări*, Edit. pentru literatură politică, ed. III-a, 1952, pag. 161.

eroilor tăi, problemele lor să devină şi ale tale, să trăeşti zi cu zi succesele, greutăţile, lupta lor, să înţelegi bine ceeace îi frământă şi să surprinzi schimbările pătrunse în mentalitatea lor.

Noi trebue să recunoaştem că de multe, de foarte multe ori cunoaşterea vieţii unui şantier, a unei uzine, sau a unei gospodării colective, se reduce la o vizită de câteva săptămâni, când nu sunt doar câteva zile, iar cunoaşterea eroilor, la un fel de interview-uri luate cutărui sau cutărui om. E clar deci că în felul acesta noi vom afla puţine despre eroii noştri. Şi atunci, unii poeţi, care deşi au obţinut succese pe linia poeziei realiste, dar au încă de luptat mai greu cu trecutul lor formalist, recurg adesea la mijloace vechi formaliste, căutând să umple golurile provenite din necunoaşterea realităţii prin imagini formale, după bine cunoscuta metodă formalistă. Astfel, de pildă, într'un poem închinat Republicii, Nina Casian scrie :

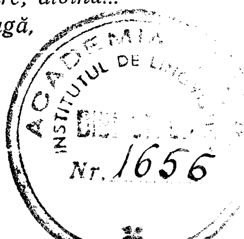
„Trăiască Republica a isbucnit deodată :
Din fereastra inimii deschisă, la stânga".

Sau în alt loc :

„Daţi flăcărilor drumul
Din mări cu duiumul
Să şerpue arbore
Spre zările martore."

Cicerone Theodorescu, într'un poem în care există eforturi vizibile pentru a depăşi deprinderile sale formaliste, ne dă totuşi asemenea mostre de poezie hermetică, neinteligibilă :

„Ţesătura să se ţină
In tiparul ei — lumină,
Floare, pasăre, albină...
Când, întreagă,

Să te-aleagă ;
Când, nălucă,
Să te-aducă,
In urzeală
De beteală...
Sclipitorul
Jar — nu scrumul
Ne-a fost sborul,
Ne-a fost drumul."

Să luăm bunăoară această strofă a lui Eugen Jebeleanu :

„Şi-atuncea când „Vicarul lui Christ" ar vrea să facă
Tocmit la hidra nopţii'nalt consilier aulic
Din globul nostru-o nouă cădelniţă în flăcări
Noi umplem Universul c'un cântec hidraulic".

Strofa e din *Scutul Păcii.* Papa dela Roma, înalt consilier aulic, tocmit, *„la hidra nopţii",* cădelniţând cu însuşi globul pământesc incendiat, iar la această oficiere a sa, răspunsul nostru, ca la liturghie, în hăurile universului, cu *„un cântec hidraulic".* Multor începători în ale poeziei le-o fi lăsând gura apă după aşa imagine poetică. Unde nu apucă ei să facă una la fel ? Ar fi fericiţi la culme. Dar, cum e zisa, unde dai şi unde crapă ? Care era intenţia poetului ? *„Expresia materială",* cum ar spune Caragiale, *„a îmbrăcat exact"* această intenţie ? Ori *„intenţia",* cum ar spune acelaş Ion Luca Caragiale, *„a fost prea puţin puternică în raport cu covârşitorul aparat exterior ?"* Intenţia este de a înfiera politica mârşavă a *„Vicarului lui Christ",* năimit de *„hidra nopţii",* expresie metaforică pentru forţele imperialiste şi de-a arăta cum răspundem noi la aţâţările războinice ale Papii : *„cu un cântec hidraulic",* adică prin mari construcţii, prin hidrocentrale, etc. Totuşi poetul trece în aşa fel

intenția în fapt poetic, încât isbutește să dea o imagine formalistă, făcută din rime și cuvinte rare și sonore, dar castrată de combativitate, neînțeleasă.

De unde vine această imagine formalistă? Care este isvorul ei? Dacă analizăm mai adânc însuși felul cum zugrăvește Jebeleanu lupta pentru pace, ne dăm seama că alunecarea formalistă este consecința firească a sărăciei de conținut, a sărăcirii ideii luptei pentru pace. Căci în imaginea lui Jebeleanu — ea apare ca o simplă antiteză mecanică: ei ațâță la război — noi construim hidrocentrale. Ca și cum politica agresivă criminală a imperialiștilor ar putea fi distrusă doar prin construcții pașnice. Este limpede că poetul nu înțelege că ciocnirea între cele două lumi este astăzi o uriașă încleștare, în care formele de luptă sunt infinit de variate, ele manifestându-se în toate colțurile globului. Neînțelegând acest lucru, poetul prezintă construcțiile economice ale socialismului oarecum unilateral. El nu educă masele într'un spirit combativ, nu arată că hidrocentralele și fabricile noi nu sunt numai izvoare de fericire și belșug, dar și o armă de luptă, o armă de întărire a patriei. Că o țară din ce în ce mai puternică, întărește frontul păcii și-i face pe dușmani să ezite în a-și pune în aplicare planurile lor nebunești. Iar în cazul în care imperialiștii, pierzându-și capul, ne-ar ataca, patria va fi mult mai tare, mult mai capabilă să respingă, împreună cu toate forțele păcii, atacurile dușmanului, să apere eficient belșugul și fericirea omului. Lipsa acestei perspective largi, bogate, l-a împiedecat pe poet să vadă esența vieții, frumusețea ei cea mare, adevărată, și l-a împins să substitue această frumusețe cu strălucirea rece și goală de conținut a unor artificii sterile. Dealtfel, acest mod oarecum simplist de a prezenta lupta

pentru pace, îl putem găsi nu numai la Eugen Jebeleanu, dar şi la mulţi alţi poeţi ; putem spune chiar că această tendinţă este frecventă, prea frecventă în poezia noastră.

A combate această tendinţă prin zugrăvirea cât mai vie şi mai adâncă a luptei pentru pace, este una din cele mai de seamă sarcini ce stau azi în faţa poeziei.

Dar chiar la poeţii noştri care au rupt mai hotărît cu formalismul, se mai manifestă rămăşiţe formaliste. De pildă, Maria Banuş, într'una din frumoasele ei poezii, *La noi într'o uzină,* are versuri din acestea :

„Jur împrejur mă'ntâmpinau pe mese
Intinse mâini cu degetele'n aer,
Mâini de chirurgi înmănuşate, albe
Şi auzeam aici plutind un vaer.

Aici imaginea nu e clară, datorită felului ermetic de a o comunica cititorului. In imaginea poetei, mănuşile de cauciuc evocă suferinţele din timpul războiului. Legătura este foarte firească în imaginaţia poetei, dar aceasta nu e suficient. Pentru ca imaginea să se transforme într'o formă de înrâurire asupra conştiinţelor, ea trebue să fie prezentată într'o formă generală umană, şi nu pur formală. Dealtfel aceeaşi tendinţă spre individualism este caracteristică şi altor poezii ale Mariei Banuş. Şi fiindcă e vorba de Maria Banuş, care a dat atâtea versuri frumoase poeziei noastre noi, trebue să spunem că în ultima vreme, a produs foarte puţin. N'ar trebui să vedem şi în aceasta, urmarea unui insuficient contact cu realitatea, o insuficientă participare la viaţă ?

Poezii care să fie dela un capăt la altul formaliste se găsesc tot mai rar în literatura noastră, dar urme formaliste, răbufniri, sunt încă destule. Desvăluirea şi

combaterea lor trebue făcută fără milă, căci pentru poeţi în genere, dar mai ales pentru cei tineri, ele prezintă o foarte serioasă primejdie. Poetul trebue să întruchipeze imagini artistice ale realităţii în devenire şi să se ferească de orice imagine care fură ochii şi-i abate dinspre realitate, sau care se îndreaptă împotriva realităţii.

Dealtfel, acelaş insuficient contact cu realitatea se observă şi la alţi poeţi. In acest sens pot cita şi pe Mihai Beniuc, a cărui poezie din ultimul timp, în treacăt fie spus, suferă de diferite rele; dar critica muncii tale o fac totdeauna mai bine alţii decât tu însuţi.

Deaceea mă las în seama dumneavoastră.

La alţi poeţi mai tineri, care nu au în spate ceeace se numeşte o experienţă formalistă, necunoaşterea realităţii, neadâncirea ei, duce pur şi simplu la lozinci ritmate, la şabloane, la înlocuirea combativităţii de conţinut, printr'o falsă combativitate verbală neconvingătoare, neartistică, ca la Baconsky, Eugen Frunză şi cum i se mai întâmplă, chiar lui Dan Deşliu.

Aceasta este o problemă din cele mai îngrijorătoare pe care o ridică poezia noastră tânără în special. E tendinţa de alunecare spre un nou fel de *proletcult.*

Se ştie că la începutul literaturii sovietice, proletcultul pretindea că cultura proletară nu are de moştenit nimic din cultura trecutului, că ea se poate desvolta fără a ţine seama de marea tradiţie progresistă.

Combătând aceste tendinţe primejdioase, Lenin spunea, vorbind despre cultura socialistă şi moştenirea culturală: *„Marxismul şi-a cucerit însemnătatea istorică universală ca ideologie a proletariatului revoluţionar prin aceea că el, marxismul, nu a înlăturat câtuşi de puţin cele mai preţioase cuceriri ale epocii burgheze,*

ci, dimpotrivă, şi le-a însuşit şi a prelucrat tot ce era mai de preţ în desvoltarea de mai bine de două mii de ani a gândirii şi a culturii umane. Numai munca ce va urma pe această bază şi în aceeaşi direcţie, însufleţită de experienţa (practică) a dictaturii proletariatului, ca ultimă luptă a lui împotriva oricărei exploatări, poate fi recunoscută ca desvoltare a unei culturi cu adevărat proletară".[1]

Cu alte cuvinte, Lenin condamna *„ca fiind teoretic nejuste şi practic dăunătoare orice încercări de a inventa o cultură proprie"*[2], de a considera cultura socialistă — care este de fapt desvoltarea pe o treaptă superioară, în condiţii noi, a tot ce este înaintat dealungul istoriei omenirii — drept o cultură de fapt ruptă cu totul de tradiţiile progresiste. Aceasta se manifestă în literatură printr'o îngustare a tematicei, prin înfăţişarea cu totul exterioară a vieţii noi sovietice, prin abuzul de atribute exterioare, tehnice, prin schematizări.

La noi această poziţie nu se teoretizează, dar în mod practic, fenomenul există. Foarte mulţi poeţi tineri mai ales, considerând că e suficient să rimezi „uzina" cu „maşina" sau „strung" cu „plug", folosesc până la refuz termeni tehnici sau scriu despre „zări socialiste" şi „norme frânte", crezând că astfel pot ajunge poeţi.

De exemplu :

„Pieptul meu pentru voi respiră şi cântă,
Pentru zorile purpurii care vin
Chiui cu sufletul plin.
Milioane în jurul tău se frământă,
Steag uriaş desfăşurat şuvoi
Roşu ca steagul revoltei din voi.

---

[1] *Lenin despre literatură,* Ed. P.M.R., 1949, pag. 185—186.
[2] Idem.

Şi pe curând vor veni
Zile cu soare, senine,
Şi o nouă viaţă va răsări
Peste ale lumii vechi dezastre, ruine."

Ce altceva sunt aceste versuri şi încă multe ca ele, decât banalitatea şi platitudinea însăşi, decât degradarea unor idei scumpe poporului? Pe cine emoţionează asemenea versuri?

Sau acestea:

„Au uitat se vede ticăloşii
Au uitat cum luptă comuniştii,
Stalingradul cu zările roşii,
Ce-au păţit cumetrii lor fasciştii."

Din păcate, asemenea versuri nu numai că se scriu, dar se şi publică în reviste şi ziare. Ba de curând, E.P.L.A. a scos şi o antologie a zece poeţi tineri, în care se găsesc fără îndoială şi lucrări valoroase, dar în care asemenea buruieni sunt cu duiumul. Aşa educă E.P.L.A. pe tinerii poeţi? Cu asemenea versuri vrem să creem poezia de mâine? Cu o poezie care se învârteşte mereu în jurul aceloraşi *„zări roşii"* sau *„chiuituri cu sufletul plin"*? Cu poezii în care chipul omului nou care creşte în ţara noastră să fie înlocuit prin ortaci, strunguri, pickhammere sau ghiftari?

Acest fel de a scrie duce la desumanizarea poeziei, la îngustarea tematicei, la înlocuirea vieţii prin atribute exterioare, duce la substituirea creaţiei artistice printr'o schemă moartă. Aceasta e linia care a dus la afirmarea de enormităţi, precum că peisajul în pictură ar fi contrar liniei partidului, ca şi tratarea dragostei în poezie şi literatură în genere.

A încuraja asemenea linie înseamnă a te abate dela linia partidului, înseamnă a nesocoti învăţătura leninistă, a ajunge pe poziţiile proletcultului.

Căci, după cum arăta Lenin, *„fără înțelegerea limpede a faptului că numai prin cunoașterea precisă a culturii create prin evoluția omenirii, că numai prin prelucrarea acestei culturi se poate construi cultura proletară, fără această înțelegere nu vom putea rezolva sarcina aceasta. Cultura proletară nu este ceva ieșit de nu știu unde, nu este o născocire a oamenilor care își zic specialiști în cultura proletară"*.[1]

De aci decurge necesitatea de a ne însuși critic valorile artistice ale celor mai buni reprezentanți ai tezaurului cultural al tuturor popoarelor.

„Cultura proletară trebue să fie desvoltarea, după anumite legi, a acelui bagaj de cunoștințe pe care omenirea le-a elaborat sub jugul societății capitaliste, al societății moșierești, al societății birocratice"[2] — spunea Lenin.

Deasemeni decurge de aci sarcina de a cunoaște într'un mod deosebit, de a iubi pe acei care au fost exponenții năzuințelor poporului nostru. Ignorându-i, sărăcind literatura noastră, proletcultismul își dovedește încă odată caracterul său antipatriotic, ostil învățăturii partidului. Astfel, Lenin, care a studiat cu dragoste operele lui Tolstoi, Gorchi, Herzen, Belinschi, Cernâșevschi, Saltâcov-Șcedrin, etc., scria:

„Ne este oare străin nouă, proletarilor conștienți velicoruși sentimentul mândriei naționale? Desigur că nu! Ne iubim limba și patria, activăm mai mult decât oricine pentru a ridica masele ei muncitoare (adică 9/10 din populația ei) la o viață conștientă de democrați și socialiști".[3]

---

[1] *Lenin despre literatură*, Ed. P.M.R., 1949, pag. 191—192.
[2] Idem.
[3] Lenin, *Opere*, vol. 21, Ed. P.M.R., 1952, pag. 89.

In sfârşit, pentru a construi o artă nouă, socialistă în conţinut şi naţională în formă, este necesar să învăţăm din experienţa celei mai înaintate literaturi, literatura sovietică. Prin atitudinea lor de desconsiderare a oricărei experienţe, prin refuzul lor de a învăţa, scriitorii care alunecă la noi spre proletcultism ignoră de fapt acest izvor nesecat. Combătând proletcultismul sub toate manifestările sale, Partidul Muncitoresc Român ne îndrumă să învăţăm dela acei care au ştiut să se apropie de viaţă, făurind astfel opere bazate pe o cunoaştere cât mai adâncă a realităţii.

Scriitorul sovietic Panferov îşi aminteşte astfel de cuvintele tovarăşului Stalin, adresate celor ce propovăduiau proletcultul: *„Scriitorul trebue să-şi ia materialul şi culorile pentru operele sale din realitatea concretă, iar voi îi impuneţi o schemă. Să înveţe viaţa!"*

Aplicând învăţătura tovarăşului Stalin, partidul nostru cere poeţilor şi scriitorilor în genere să înveţe viaţa şi să înveţe s'o zugrăvească cu cele mai înalte mijloace artistice.

A nu urma această învăţătură, a te mulţumi să creezi lucrări literare lipsite de viaţă, schematice, înseamnă fie a nu fi cu tot sufletul alături de cauza poporului, fie a avea un nivel politic şi ideologic scăzut.

Adeseori încurajarea poeţilor pe această linie vine nu numai din cauzele amintite mai sus, ci deadreptul din partea duşmanului, care are tot interesul să pună piedici în calea desvoltării poeziei noastre pe drumul marei arte.

Deaceea, sarcina scriitorilor, a Uniunii Scriitorilor, a editurilor, a revistelor noastre, este de a combate fără cruţare această denaturare a liniei partidului, de a lupta pentru o cât mai adâncă legătură a artei cu rea-

litatea, pentru o cât mai înaltă măestrie artistică a literaturii noastre.

Tot această poziție proletcultistă duce la disprețuirea mijloacelor artistice, fie că este vorba de limbă, ca mijloc de comunicare, fie că este vorba de acea tehnică specifică poeziei, care constă în a cunoaşte ce înseamnă vers, metru, rimă, trop, ş. a., cu care nimeni nu se naşte ci trebue să le învețe cu destulă trudă, în primul rând din munca milenară a înaintaşilor. *„Intr'adevăr, efectiv munca artistică* — scrie A. Fadeev — *cere o încordare deosebită, eforturi aproape fizice și, în acelaș timp, o răbdare și asiduitate nemăsurată. Oricare ar fi felul de a lucra al scriitorului contemporan — cu pana ca altădată, sau cu maşina de scris — el nu va obține niciodată preciziunea voită, relieful și expresivitatea imaginilor, și în consecință bogăția și limpezimea ideii, dacă nu încearcă să-și scrie de mai multe ori opera sa, căutând neîncetat o variantă mai desăvârșită"*. Dealtfel, cu toții știm că dela Eminescu ne-a rămas o moștenire de 12.000 de pagini, dintre care o foarte însemnată parte sunt variantele poeziilor cunoscute, câteodată 40 de variante ale aceleași poezii ! Maiacovschi în conversația sa faimoasă cu inspectorul financiar spunea :

„Extragere de radium
e poezia,
Un an munceşti
la gramul de metal.
Pentr'un cuvânt
scoți tonele
cu mia
De minereu verbal."

Limba constitue pentru scriitori principalul mijloc de expresie artistică ; în privința aceasta, nu au destul de viu în minte testamentul Văcărescului :

„Urmaşilor mei Văcăreşti
Las vouă moştenire
Creşterea limbii româneşti
Şi-a patriei cinstire.“

Cine, dacă nu poeţii, sunt chemaţi să îmbogăţească limba, s'o facă mai clară, mai lapidară, s'o umple de zicători? Dar nu prin ticluirea de cuvinte şi prin scormonirea în hrisoave sau în funduri de munţi sau văi, ci prin opere, care să exprime mai bine decât omul de pe stradă sau dela munca câmpului ori din fabrică, năzuinţele, gândurile, lupta, idealurile lui de astăzi. Tovarăşul Stalin spunea că *„...fără o limbă înţeleasă de societate şi comună pentru membrii ei, societatea îşi încetează producţia, se destramă şi încetează a exista ca societate. In acest sens, limba, fiind un mijloc de comunicare, este în acelaş timp şi un instrument de luptă şi de desvoltare a societăţii“.* [1] Este neîndoelnic că poeţilor, în promovarea şi perfecţionarea acestui *„instrument de luptă“* le revine un rol important. Goethe, Puşchin, au contribuit colosal, prin opera lor, primul la îmbogăţirea limbii germane, al doilea la îmbogăţirea limbii ruse. Versurile lor circulă ca proverbele. La noi, în acelaş sens au îmbogăţit limba, scriitori ca Eminescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu.

Dar, pentru aceasta, limba trebue cultivată, trebue studiată şi bine cunoscută. Numai astfel gândurile umane vor putea îmbrăca în mod corespunzător *„învelişul* — cum spune tovarăşul Stalin — *material al limbii“.* Cuvintele trebue să fie adecvate, adică să exprime ceeace vrea poetul, indiferent că sunt luate în sens propriu sau figurat. Apoi în limbă neproducându-se salturi, ci transformări continui printr'o neîntre-

[1] *Marxismul şi problemele lingvisticii,* Ed. P.M.R., 1951, pag. 48—49.

ruptă împrospătare, datorită schimbărilor, din bază şi din suprastructură, putem să ne întâlnim destul de des cu acel fenomen de stingere a ceeace este vechi şi apariţia a ceva nou, mai potrivit, pentru a exprima raporturile noi create între oameni. Poetul nu trebue să se lege de expresii care mor, să le desgroape pe cele moarte, pentrucă, prin aceasta blochează în loc să ajute posibilităţile de a comunica între oameni, prin limbă. Dimpotrivă, el trebue să sesizeze şi să ducă mai departe ceeace se dovedeşte nou şi viabil. In niciun caz poetul nu trebue să se lase robit de cuvinte, să ajungă a confecţiona împerecheri de cuvinte goale *„ce din coadă au să sune"* — cum spunea Eminescu.

Câteodată vezi pe câte un poet agăţându-se de un cuvânt, cu care apoi te supără cel puţin în fiecare a doua poezie, ca o muscă ce vine şi revine să ţi se lase pe obraz. Lui Dan Deşliu îi place de exemplu cuvântul „leat" şi te cinsteşte cu el ori de câte ori are ocazia. A. E. Baconsky are slăbiciunea pentru adjectivul „secular". La el întâlneşti nu numai arbori seculari, ci şi „şarpe secular", „haos secular" etc. Nu mai vorbesc de faptul că repetă cu o insistenţă obsesională că are să cânte, că are să scrie un cântec, etc. La începutul Iliadei, Homer invocă o singură dată muza, apoi cu această invocare iniţială o ţine 24 de cânturi. Baconsky, în 20 de poezii, revine de peste 20 de ori la motivul invocaţiei, ca un căruţaş, care e mereu cu biciul pe cai.

Tot la Baconsky se găsesc numeroase greşeli de limbă. Baconsky spune de exemplu despre o fată care începe să se îndrăgostească :

„Insă gândul ei stă nemişcat,
La instructor inima îi bate."

Adică inima fetei bate la instructor.

Cazul lui Baconsky nu e unic. Tocmai deaceea problema improprietăţilor de exprimare ar trebui studiată cu toată temeinicia. Ce să mai spunem de rime, provenite din conjugarea verbelor, care la persoana a treia singular se termină în — eşte — la persoana întâia singular şi a treia plural în — esc — sau la întâia plural în — im? Ele sunt aproape o regulă. Iată o mostră:

„Fiere varsă — ochii-i strălucesc
Şi'n culoarea lor se'ntrezăreşte
Toată lumea celor ce-asupresc,
In adâncuri cum se prăbuşeşte.“

Sunt însă aspecte şi mai dezolante în poezie, rezultând din neîndemânatica folosire a cuvintelor. Mă gândesc la urîţenia versurilor, la platitudinea lor, ieşită din împletirea sărăciei de idei cu o limbă lipsită de înmlădiere artistică, de preciziune, în schimb îmbibată de impurităţi:

„Mi-e drag oraşul aista ca o pecingine până ieri,
Fiindcă cresc din piatră curată nebănuite puteri“.

zice poetul Petru Vintilă despre Bucureşti, continuând astfel:

„Şi-apoi, drept să-ţi spun, parc'aş fi acasă
In oraşul aista mare cât o plasă“.

lăsând pe cititor să se descurce singur, dacă poetului capitala îi este dragă ca o pecingine, sau dacă oraşul a fost ca o pecingine, până mai ieri; deasemenea, să oscileze cu imaginaţia între o plasă de prins peşte şi una administrativă, cu privire la mărirea capitalei (ca suprafaţă? ca număr?). Şi toate acestea, (dacă ar fi numai acestea) poetul le spune mamei sale, sosită dela ţară, care *„săraca“* îl *„crezuse îngenunchiat în ereş“*

pe poet. Paul Verlaine, unul dintre părinţii poeziei decadente, propovăduieşte :

„Tu trebue deasemenea să nu mergi de loc
să-ţi alegi cuvintele fără oarecare dispreţ :
nimic nu e mai scump decât cântecul ameţit
în care Indecisul cu Precisul se leagă.“

Petru Vintilă, care se sileşte totuşi să vadă noile realităţi din ţara noastră, lasă muza să-i joace astfel de feste, când bate la noi vântul proaspăt al realismului socialist. Dealtfel tot el ştie să ne povestească despre *„lacrimi de in“* — e vorba de cunoscuta plantă textilă — iar într'o strofă, descriind, la Sinaia, anotimpul deşteptării naturii, afirmă că :

„In primăvara-aceasta copacii-au îmbrăcat
Pentru întâia dată cămăşi de clorofilă
Şi nu mai stau nici gârbovi cu gâtul aplecat
Şi nu mai au privirea pierdută şi umilă !“

Sărmanii copaci ! Au trebuit ei să stea fără cămăşi de clorofilă, goi, până a venit primăvara pe care a văzut-o poetul şi a ţinut să ne vorbească şi nouă despre ea. Pe semne frunza copacilor din vremea lui Decebal şi până acum, nu era verde !

La astfel de burueni trebue să fim cu mare grijă, mai cu seamă la poeţii noştri buni, pentrucă ei exercită o deosebită influenţă asupra tinerilor şi odată cu lucrurile bune, tinerii îşi vor însuşi şi pe cele rele, fie din nepricepere, fie zicându-şi : „Dacă aceasta şi-o permite Maria Banuş sau Dan Deşliu, dece nu mi-aş permite-o şi eu ?“

Intr'adevăr, chiar la Dan Deşliu poţi întâlni expresii ca acestea : *„ferecă popoarele sub obroc“* ; *„am ştiut să alungăm pe goană“*, în loc de *„să punem pe goană“* ; *„vin puhoaie cărţile“*, în care nu se articu-

lează deloc „puhoaie“, ceva negativ și ostil omului, cu „cărțile“ (în cazul acesta, scrisori) care cer pedepsirea unor bandiți sângeroși; *„cine spre popor cutează, va pieri“* în care ai impresia că vai de acela ce se va îndrepta înspre popor, adică tocmai invers decât vrea poetul: vai de acela ce va îndrăzni să se ridice împotriva poporului; *„ei tac un timp de vreme“*, în care „un timp de vreme“, aduce grozav aminte de „un suvenir de amintire“, „un spirit de glumă“ ș. a.

De fapt, neajunsurile poeziei rezultate din proastele raporturi ale poetului cu limba, cu tehnica versului și cu mijloacele artistice luate în întregime, au o cauză comună: lipsa de cultură a unor poeți, care-și închipue că pot ajunge mari fără a-și însuși valorile culturii umane.

E vorba în mod special, de marile creații literare din trecut ale omenirii, de întreaga noastră moștenire literară progresistă realizată în ultimii 150 ani; de uriașele bogății ale poeziei populare și în general ale folclorului nostru și al altor popoare; de studiile științifice și critice despre poezie, de actuala poezie sovietică, care începând cu Maiacovschi, a devenit prin operele poeților, ca Isacovschi, Surcov, Tvardovschi, Djambul, Leonidze, Kulesov, Kupala, Inber, Simonov, Dolmatovschi și alții, cea mai variată în bogății artistice, cea mai aproape de inima poporului, cea mai avansată ca idei și ca armă de luptă.

Pe vremuri, înainte de război, existau unii poeți, care se fereau să citească, mai ales poezie, ca nu cumva să-și strice talentul prin influențe străine. Voiau să rămână „puri“ cu „harul poeziei neatins“, cu fruntea unsă de mirul unei genialități iluzorii, cu dispreț față de colosala muncă necesară pentru a deveni poet. Cred că astfel de nerozi nu mai există printre poeții noștri,

iar dacă mai sunt din aceia care nu muncesc deajuns în domeniul propriei lor arte, cu atât mai rău pentru ei. Eminescu a muncit cum rar s'a pomenit. Nu numai că a citit imens, dar el singur aduna folclor, apoi propriile lui versuri le refăcea de mii de ori — nici noaptea nu-l lăsau să doarmă. Toți marii poeți au fost și oameni foarte harnici, care nu și-au cruțat virtutea, adică energia, pentru a-și desăvârși, zi de zi, ceas de ceas, opera. N'am să caut fapte pentru a arăta insuficiențele unor poeți de azi în privința aceasta. Dealtfel nici nu e nevoie, — versurile multora, cele slabe, grăesc despre aceasta, singure.

In ceeace privește însușirea experienței sovietice, sunt probe și mai masive: prea puținele traduceri făcute din poezia sovietică, insuficiența studiilor critice asupra acestei poezii.

Pentru a-și însuși această indispensabilă experiență, poeții, mai cu seamă fruntașii poeziei, trebue să pună mâna și să lucreze din greu. A. Toma, M. Paraschivescu, M. Dragomir, V. Tulbure, V. Porumbacu, D. Deşliu, etc., au dat traduceri reușite.

Şi în adevăr cine să traducă bine din poezia sovietică, dacă nu poeții buni? Aci ar trebui să fie o chestiune de onoare pentru fiecare poet demn de acest nume, să fi tradus din opera unui poet sovietic, cu care, artisticește, se simte cel mai înrudit. Nu numai publicului nostru îi face un mare serviciu literar, dar poetul însuși dobândește o mare experiență în materie de poezie.

Pentrucă, niciodată nu înveți mai bine ca atunci când ești pus în situația de a studia toate particularitățile unei poezii, pentru a-i găsi echivalent, cu prilejul transpunerii dintr'o limbă într'alta.

Când vom avea volume întregi din opera poeților

sovietici traduse de cei mai buni poeţi ai noştri, atunci vom avea şi o poezie proprie mai bogată, pentrucă vom fi învăţat din poezia sovietică.

Un mare obstacol în drumul desvoltării poeziei noastre este lipsa unei critici literare principiale şi combative.

Critica literară este în mare măsură răspunzătoare pentru neajunsurile poeziei.

Critica noastră literară nu a reuşit încă să se pună pe picioare. Studiile puţine, precum şi recenziile timide şi tardive, cu o foarte şubredă principialitate, nu ajută nici pe departe pe măsura nevoilor, nici pe poet în munca sa, nici pe cititor.

Redacţiile editurilor şi revistelor noastre *Viaţa Românească* şi *Flacăra* care publică adesea producţii literare insuficient muncite, nu dau întotdeauna ajutor temeinic poeţilor, mai ales celor tineri, nu dau totdeauna dovadă de principialitate, în combaterea părţilor slabe, într'un cuvânt nu luptă cu suficientă tenacitate împotriva a tot ce frânează mersul înainte al poeziei.

Răspundere serioasă poartă şi Uniunea Scriitorilor, în primul rând secţia ei de poezie, care n'a organizat desbateri, n'a stimulat metoda criticii şi autocriticii în munca poeţilor, a spiritului de răspundere colectiv şi de ajutor tovărăşesc în muncă. Este incontestabil că în cazul când Uniunea Scriitorilor ar manifesta mai multă iniţiativă în acest sens, poeţii înşişi ar putea să contribue la activitatea critică. Nu s'ar putea spune că nu se pricep, deoarece „în doi", sau „în trei", desfăşoară acerbe critici la adresa unor confraţi sau a poeziei de azi.

Ar fi bine dacă aceste discuţii particulare s'ar transforma în gesturi pozitive, în recenzii, în discuţii orga-

nizate la Uniunea Scriitorilor sau în redacţiile revistelor şi editurilor.

Toate neajunsurile amintite fac mult rău poeziei noastre în desvoltare, împiedică pe tinerii poeţi în creşterea lor pe tărâm literar şi, în general, fac să sufere creaţia poeţilor în ceeace se numeşte măestria artistică. Fără o bogată experienţă a vieţii, din care să isvorască intenţiile creatoare ale poetului şi în care el să-şi găsească imaginea vie a ceeace vrea să întruchipeze şi fără o profundă cunoaştere a mijloacelor artistice, care să dea gândirilor şi simţirilor sale *„învelişul material al limbii"*, al cadenţei, al melodiei şi armoniei, nu există măiestrie artistică.

Aici nu este vorba de a sta într'o mână cu conţinutul şi în alta cu forma poeziei şi de a turna pe cel dintâi în cea de-a doua ca la fabricarea cărămizilor sau ca un cârciumar ce sloboade băutură din butoi în vase de măsură deosebită, după cererea şi punga clientului.

Uşor lucru ar fi poezia dacă s'ar putea face aşa. Tiparul poeziei însă, cu tot ceeace el aduce cu sine, imaginea pe care ne-o dă despre realitate, se întruchipează în frământarea problemelor vieţii, fiecare dată altfel, cu pasiune, cu stăruinţă, cu dragoste, pentru aceia care o inspiră sau pentru care este concepută, cu sete de a o face cât mai luminoasă, mai clară pentru cei ce o vor privi. Dacă imaginea este tulbure, înseamnă că ochiul n'a văzut bine, că judecata nu este limpede, că inima n'a simţit destul de adânc, că limba nu s'a străduit să spună cum trebue. Poezia mare este simplă şi deschisă, merge drept la ţintă ca raza de lumină şi nu se opreşte la nasturii dela vesta omului, ci pătrunde în inima lui. Când ai ce spune, vei căuta şi cuvântul potrivit. Să ne gândim numai cum înfăţişează Eminescu pe Mircea cel Bătrân, când se întâl-

nește cu temutul cotropitor Ilderim Baiazid. Nu-i trebue decât două versuri :

„La un semn deschisă-i calea și s'apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port".

Da, dar acest bătrân este pătruns de dragoste pentru ai săi, și mai ales este pătruns poetul de patriotism, zugrăvind măreț imaginea luptătorilor din trecut împotriva dușmanilor țării, în contrast cu :

„...urâciunea fără suflet, fără cuget
cu privirea 'mpăroșată și la fălci umflat și buget."

în contrast cu omul care se ridică în epoca lui Eminescu, burghezul, care vânează câștigul fără muncă, cel mai mare dușman al poporului, cel mai crunt exploatator al lui, de conivență la împărțirea veniturilor cu stăpânii din țările capitaliste ce-și înfigeau tot mai adânc ghiarele în trupul poporului nostru și în bogățiile țării.

Acum, mai mult ca oricând în trecut, avem ce apăra: socialismul, pe care-l realizăm cu ajutorul măreței Uniunii Sovietice, împotriva celor ce neastâmpărați în setea lor nebunească de a cuceri și domina lumea, tulbură pacea între popoare.

IV

Pentru a desvolta succesele obținute și a înlătura piedicile ce mai stau în calea poeziei noastre, este necesar să ne punem cu toată seriozitatea câteva sarcini precise.

In fața noastră trebue să stea problema muncii literare, ca o condiție pentru a ridica poezia și în genere

literatura la o treaptă superioară. Adresându-se tinerilor scriitori, Alexandr Fadeev cerea acestora şi tuturor scriitorilor, să pună în centrul activităţii lor *patosul muncii,* pasiunea pentru muncă.

Evident, munca aceasta trebue înţeleasă într'un sens nou, cuprinzător. Nu poate fi vorba numai de munca asupra manuscrisului, asupra formei — deşi şi aceasta are o mare importanţă, atunci când ea urmăreşte să pună în lumină un conţinut de idei înaintat. Munca literară se desfăşoară dealungul întregului proces de creaţie, incluzând munca de însuşire a învăţăturii marxist-leniniste, munca de asimilare a culturii progresiste şi bazându-se în primul rând pe munca de cunoaştere temeinică a realităţii.

Să participăm mai activ la viaţă. Să facem efortul necesar pentru a o cunoaşte în întreaga ei bogăţie şi adâncime, pentru a putea sesiza esenţialul şi a combate cu intransigenţă toate manifestările duşmănoase. In acest scop, va trebui să lichidăm sistemul documentării superficiale, înlocuind-o cu acţiuni temeinice, de pătrundere în însuşi miezul transformărilor revoluţionare, singure în măsură să ne ajute să ne identificăm cu mentalitatea nouă ce se plămădeşte şi astfel să putem zugrăvi chipul omului nou, constructor al socialismului.

Pentru ca această viaţă să fie înţeleasă de scriitor, el trebue să se cultive neîncetat. Trebue să ne punem drept sarcină, ca tezaurul marxism-leninismului, această busolă sigură de orientare în viaţă, să devină un bun însuşit de orice scriitor. Numai astfel viaţa ni se va putea desvălui în toată bogăţia infinită a variatelor ei manifestări, numai astfel scriitorul va putea deosebi esenţialul de neesenţial. Numai prin împletirea cunoaşterii temeinice a vieţii cu ridicarea neconte-

nită a nivelului politic, — ideologic, poeţii vor putea da acele poeme epice de largă respiraţie de care are azi atâta nevoie poporul nostru muncitor.

Cunoaşterea şi însuşirea marilor valori ale tezaurului culturii universale este încă o condiţie necesară unei activităţi poetice rodnice. Fără aceasta nu poate să existe o artă adevărată şi nici o poezie adevărată. Deci, în faţa poeţilor, şi mai ales în faţa celor tineri, stă sarcina de cinste de a studia pe marii poeţi ale căror opere au devenit bunuri ale culturii umane.

Cu deosebită dragoste şi mândrie să ne apropiem de moştenirea noastră literară, pătrunzându-ne de marea răspundere pe care o avem în faţa poporului de a o ridica spre noi culmi.

Sarcina cultivării cuprinde ca parte integrantă însuşirea neîncetată a bogatei experienţe a literaturii ruse şi sovietice. Secţia de poezie a Uniunii Scriitorilor şi redacţiile revistelor ar trebui să iniţieze cele mai variate acţiuni pentru a uşura scriitorilor să-şi însuşească învăţămintele poeziei sovietice, a poeziei realismului socialist.

Totodată, în afară de a citi şi a traduce după texte româneşti, cel mai înţelept lucru ar fi pentru orice poet să se ocupe sistematic de limba rusă. Uniunea Scriitorilor trebue să organizeze un curs de limba rusă. E o limbă grea, dar de o bogăţie ce te răsplăteşte cu vârf şi îndesat, pentru efortul ce-l depui s'o înveţi.

Datoria de a lucra neîncetat pentru perfecţionarea propriei măestrii, este însă o sarcină de prim ordin. E timpul să tragem concluziile necesare din adevărul recunoscut că arta poetică se învaţă greu şi neîncetat, dacă vrei să o stăpâneşti bine. Mulţi vor trebui să înceapă, alţii să reînceapă studiul poeziei populare, iar cei mai pasionaţi să reia buna tradiţie ce o avem dela

Anton Pann, Vasile Alecsandri şi Mihail Eminescu de a culege cântece populare.

Prin această apropiere de poezia populară şi de moştenirea poetică a trecutului, se rezolvă în parte şi problema limbii poetice.

Dar pentru a o duce mai departe, poeţii să stea între oamenii care muncesc, să vorbească cu ei, să le cuprindă gândurile, numai astfel vor surprinde şi ceeace mijeşte nou în limbă.

In sfârşit, pentruca toate aceste măsuri să dea roade, este nevoie a se înviora atmosfera şi gândurile poeţilor şi criticilor prin desbateri principiale pe baza metodei criticei şi autocriticei.

Tovarăşul Stalin ne învaţă că fără un larg schimb de păreri în spirit critic, nu poate fi progres. Să aplicăm această învăţătură, să facem cât mai vii şi cât mai rodnice discuţiile în jurul problemelor concrete ale poeziei, în presă, în secţia de poezie, în filiale, în cenacluri, în redacţii. Să desvoltăm spiritul răspunderii colective în rândurile poeţilor.

Numai astfel vom creia opere care să mişte oamenii, să-i educe şi să le dea aripi în munca lor constructivă pe drumul socialismului, opere care să taie în carne vie, când e vorba de duşman, opere care să contribue la consolidarea păcii şi să sporească combativitatea oamenilor pentru apărarea ei.

„Trebue să visăm“, a spus Lenin. Cu condiţie numai ca visul să nu o ia *„razna, cu totul într'acolo unde mersul firesc al evenimentelor nu poate să ajungă niciodată“*, cum scrie Pisarev. *„In asemenea visuri nu există nimic care ar deforma sau paraliza forţa de muncă“* — spune tot Pisarev, continuând astfel: *„Dimpotrivă. Dacă omul ar fi cu totul lipsit de capa-*

citatea de a visa, în felul acesta, dacă n'ar putea din când în când să o ia înainte și să contemple cu imaginația sa, într'un tablou unitar și terminat, tocmai acea creație care abea începe să se orânduiască sub mâinile sale — atunci hotărît nu-mi pot închipui ce l-ar îndemna pe om să întreprindă și să ducă la bun sfârșit muncile grele și istovitoare în domeniul artei, al științei și al vieții practice." [1] Astfel a visat Lenin cândva electrificarea Rusiei și visul lui s'a împlinit. Iar astăzi, începe să prindă chip de realitate, acelaș vis la noi în țară. Poporul nostru are în frunte pe cel mai minunat înfăptuitor de visuri : partidul. Să stârnim în oameni setea de a merge pe acest drum al înfăptuirii visurilor. Putem s'o facem și trebue s'o facem și mai mult și mai mulți decât până acum. Cândva, privind cum coboară spre mocirla decadenței poezia românească, după moartea lui Eminescu, în timp ce minciuna sta cu regele la masă și țăranii erau fie omorîți cu miile, fie jupuiți de boieri și arendași, poetul Vlahuță, cu desnădejde și revoltă, întreba : *„Unde ni sânt visătorii?"* Era un strigăt ca în deșert. Izvoarele vii de poezie, care mai rămâneau, le năclăia nisipul formalismului și al simbolismului. De atunci a trecut vreo jumătate de veac. Partidul ne-a învățat să visăm și să înfăptuim visurile.

Dacă astăzi, cineva, ar întreba din nou : „Unde ne sunt visătorii ?" i s'ar putea răspunde : „Acolo, în mijlocul oamenilor muncii, în fabrici, în uzine, în gospodării colective". Și dacă ar mai spune : „Cum ? nu sunt în turnurile lor de fildeș ?" i s'ar răspunde : „De mult

---

[1] *Lenin despre literatură*, Ed. P.M.R., 1949, pag. 165.

le-au dărâmat. Acum, printre oameni, învață să devină ingineri ai sufletelor omenești, ca să poată crește tot mai buni constructori ai socialismului, tot mai buni luptători pentru pace."

DESPRE MEŞTEŞUGUL POETULUI

Maiacovschi spune undeva că poezia e o călătorie în necunoscut. Vom încerca să arătăm aici ce trebue să însemne o astfel de călătorie.

Dacă cineva se apucă să-şi facă o casă, cam ştie dela început care va fi rezultatul acestei acţiuni. Işi strânge material, îşi face un plan, angajează braţe de muncă, începe execuţia şi rezultatul final al acestei munci corespunde, în cea mai mare măsură, cu ceeace el însuşi închipuise despre această casă.

Acelaş lucru se întâmplă când cineva vrea să întreprindă o călătorie: poate dinainte să-şi traseze drumul, locul unde vrea să ajungă şi — mai mult decât atât — poate să-şi facă o ideie justă şi despre obiectivul călătoriei sale. Presupunând că vrea să viziteze un oraş, îşi face rost de un ghid — de un Baedecker — şi, într'adevăr, tot ceeace vede el până la sfârşitul călătoriei se acoperă în mare măsură cu ceeace scrie în ghid. In orice fel de călătorie, de bine, de rău, cu un obiectiv cunoscut, găseşti totdeauna o călăuză. Şi Dante, care a făcut o călătorie în iad, a găsit o

călăuză în poetul Virgiliu. Dar, pentru *Divina Comedie* n'a mai găsit niciun fel de Baedecker ; pentru aceasta, a trebuit să-şi croiască drum singur, să găsească modul poetic în care să-şi exprime năzuinţele.

Pentru poezie nu există niciun fel de Baedecker. Fiecare poet, în felul său, este un Cristofor Columb, din acest punct de vedere. Dacă nu eşti un Cristofor Columb, atunci nu mai eşti poet. Orice poezie bună e o Americă, o insulă nouă cel puţin care nu se găseşte însemnată în cartea de realizări a istoriei literaturii. Fiecare poezie constitue o descoperire şi dacă poetul nu este un navigator îndrăzneţ, desigur că nu va descoperi niciodată nimic. Astfel, întâlnim foarte des versificatori care plutesc pe lângă ţărmurile cunoscute ale prozei sau în apele teritoriale ale altor poeţi. Nu aceştia sunt poeţii adevăraţi. Numai poetul care aduce ceva nou este cu adevărat poet. Cititorii noştri, publicul nostru aşteaptă dela poeţi totdeauna ceva nou. Ei stau pe ţărmul vieţii de toate zilele şi, întocmai ca nişte copii, când soseşte la ei, te întreabă : ce mi-ai adus ? Şi când văd că bocceaua este strânsă şi că nu găsesc nimic prin buzunare, rămân desamăgiţi.

Aş vrea totuşi să precizez dela început că poetul nu este un aventurier, nu pleacă într'o doară în această călătorie în necunoscut. Cristofor Columb, când a plecat pe mări, s'a dus în căutarea Indiei, a unui drum scurt, mai bun decât cel cunoscut pentru a ajunge la Indii. Pe drum, a găsit altceva, cu totul nou : America.

Aşa se întâmplă şi cu poetul. Când porneşte la drum — când vrea să scrie o poezie — fără îndoială că trebue să aibă ceva în cap. Nu te aşezi în faţa hârtiei şi aştepţi să vină cuvintele. Te aşezi în faţa hârtiei când ai intenţia să realizezi ceva. Se întâmplă însă de cele

mai multe ori că nu iese poezia aşa cum era intenţia. Se întâmplă de multe ori că iese cu mult mai bine.

Ce caută în realitate poetul? Care este această Indie spre care se îndreaptă el şi descoperă apoi altceva? Este bine cunoscută tuturor poezia lui Eminescu *Criticilor mei,* în care el defineşte ceeace caută poetul: cuvântul ce exprimă adevărul. Să fim lămuriţi: *cuvântul* ce exprimă adevărul. Poetul nu caută adevărul numai. Adevărul îl caută şi omul de ştiinţă. Cuvântul ce exprimă adevărul poetul îl caută într'un mod cu totul specific. Cu această căutare a cuvântului ce trebue să exprime adevărul, începe drumul poetului în necunoscut. Cu această căutare a cuvântului ce exprimă cultura noastră, cu căutarea acelui cuvânt ce *zugrăveşte,* (nu descrie) realitatea. O descriere a realităţii o poate face şi un om al ştiinţelor naturale. O zugrăvire a realităţii cu cuvântul, aceasta n'o poate face decât poetul. Un pictor — un artist plastic în general — poate să zugrăvească realitatea în culori sau în forme, dar a zugrăvi cu cuvântul, aceasta este specialitatea poetului.

Poetul caută cuvântul ce cântă realitatea. Şi aici aflăm ceva specific poetului, fiindcă un compozitor poate să cânte şi fără cuvinte, dar a cânta prin cuvinte realitatea, aceasta n'o poate face decât poetul. Poetul caută acel cuvânt care vorbeşte despre realitate pe bază de cugetare. Adică, el exprimă prin cuvinte ceea ce gândeşte despre realitate, în modul său specific, ţinând seamă de toate celelalte de mai sus, ţinând seamă de puterea de convingere a cuvântului.

Această realitate pe care poeţii trebue s'o prindă în cuvinte nu poate fi zugrăvită în cuvinte scornite. Altfel spus, „noul" pe care-l caută poeţii nu este cuvântul scornit, inventat. Poeţii nu trebue să caute să

inventeze cuvinte — sunt ele destule în fiecare limbă, nu e nevoe să scornească altele pe care să nu le mai înţeleagă semenii săi. Ceeace face poetul în ultima instanţă, din acest punct de vedere, e ce spune tot Eminescu, anume că toarnă în forme noi limba veche şi înţeleaptă. Aceasta înseamnă că încearcă să găsească forma cea mai justă pentru a exprima noile realităţi, ceeace se schimbă în cursul istoriei.

Iată deci ce greu este să fii poet: cu limba veche de când există obşte omenească, să exprimi realitatea nouă care se transformă văzând cu ochii. După cum se ştie, realitatea se schimbă mult mai repede ca limba.

Poetul trebue să prindă esenţialul în această schimbare a realităţii. Mai mult decât atât, el trebue să vadă mai departe decât această realitate, să o depăşească în aşa fel încât cine citeşte cuvintele poetului să vadă şi el mai departe. Exprimând aceasta printr'o imagine, am putea spune că poetul, cu cuvântul său, face ceeace face Făt-Frumos cu buzduganul; îl aruncă înainte cu două-trei zile şi te tot duci până îi dai de urmă. Asta face şi poetul cu cuvintele sale: depăşeşte în permanenţă prezentul şi dă posibilitate cititorilor să vadă mai departe decât le permit evenimentele şi fenomenele obişnuite. Poetul, deci, trebue să arunce aşa de departe acest cuvânt, încât să aibă să meargă generaţii şi generaţii după el.

Intr'adevăr, cuvântul poate fi acel buzdugan pe care-l aruncă Făt-Frumos în depărtare numai atunci când el exprimă — cum spunea Eminescu — adevărul, când el se sprijină pe realitate, când Făt-Frumos, opintindu-se, a avut pe ce să se opintească: pe pământ. Această viziune despre puterea cuvântului de a exprima adevărul nu putem spune că este descoperirea

lui Eminescu. Dacă poetul nostru a exprimat acest adevăr acum 70-80 de ani, el se găseşte şi acum 700-800 de ani, în acel *Cântec al oastei lui Igor* scris de un poet cu totul necunoscut. Iată versurile care, în adevăr, se acoperă cu ceeace a spus Eminescu al nostru :

„Nu se cade oare
fraţilor să'ncepem
cu graiul din bătrâni
povestea de restrişte
a oastei lui Igor

. . . .

Căci meşterul Boian
dacă voia cuiva
un cântec să strunească
se strecura cu gândul
ca veveriţa'n pom
ca lupul sur pe pământ
ca şoimul cu pană porumbă sub nouri.

A mai cântat el, cică,
gâlcevi din alte vremuri.
Atunci mi-a slobozit
şoimi zece într'un pâlc de lebede;
pe care mi-o prindea
aceea cânta
un cântec pentru Iaroslav bătrânul.

. . . .

Boian, de fapt, măi fraţilor,
nu zece şoimi a slobozit
în pâlcul lebedelor,
ci degetele lui măestre
le-a petrecut pe strune vii,
şi ele pentru cneji
slavă vuetară“.

Tot ceeace se poate spune astăzi despre poezie din punctul de vedere al problemei pe care o discutăm

a spus poetul necunoscut al acestui cântec acum 800 de ani. El însuşi a înţeles că pentru a da un cântec adevărat, acesta trebue să se sprijine pe realitate. El nu dispreţueşte pe înaintaşul Boian, fiindcă în restul poemului mai revine la el. Preţueşte la el altă calitate, aceea de a transfigura realitatea, de a trece cele zece degete peste coarde. Prin aceasta el defineşte oarecum şi rolul deosebit al poetului, atitudinea pe care poetul trebue să o ia faţă de realitate.

Poetul nu spune pur şi simplu, obiectivist, rece: aceasta este realitatea. Un asemenea lucru poate să-l facă, dacă vrea, omul de ştiinţă. Poetul nu este nepăsător. Din capul locului, el laudă sau blestemă. El cântă şi descântă. Adică, el poate încânta şi poate desamăgi. Când desamăgeşte în legătură cu propria sa persoană, nu face poezie. Dar când îi face pe alţii să se întristeze, fiindcă le arată păcatele lor, atunci bine face. Cu alte cuvinte, poetul slăveşte şi blestemă, ridică şi doboară în noroi prin forţa de nebiruit a cuvântului.

Heine spunea, vorbind despre terţinele lui Dante din *Divina Comedie* că, de fapt, duşmanii lui Dante s'au temut mult mai mult de aceste terţine decât de iad. Şi pe drept cuvânt, căci din aceste terţine n'au mai putut scăpa cei prinşi de Dante şi pedepsiţi.

Orice poet este conştient de această extraordinar de mare putere a cuvântului. Vă aduceţi aminte de următoarea strofă din *Pe lângă plopii fără soţ*:

„Dându-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
In calea timpilor ce vin
O stea s'ar fi aprins;"

Ai putea să spui că e o mare îngâmfare a poetului. Eminescu era însă conştient de extraordinara putere a

artei sale. Intr'adevăr, prin arta sa el putea face din dragostea lui o stea a timpilor ce vin.

Şi Vlahuţă, la rândul său, vorbeşte despre marea forţă pe care poetul o extrage din cuvânt. El nu spune aşa frumos ca Eminescu, dar în orice caz viguros.

Aş mai pomeni ceva care aduce aminte de versurile lui Eminescu: un lucru pe care l-a spus un alt poet, Edgar Poë, discutând despre valoarea cuvântului. Intr'o discuţie cu caracter filosofic, poetul spune interlocutorului său imaginar arătându-i o stea: vezi acea stea, este aceea despre care ţi-am rostit acel cuvânt. Deci, iată cuvântul transformat într'o stea. Cu alte cuvinte, poetul însuşi e convins că prin cuvânt poate transfigura realitatea, poate să schimbe faţa lucrurilor, făcând să apară trăsăturile noi ale realităţii mai vii, mai puternice.

Amintesc o povestire a lui Caragiale care se numeşte *Calul dracului*. Ca toate povestirile, ca toate operele literare, ea nu este o simplă fotocopie a realităţii, ci conţine un adevăr mai adânc. In această poveste, Caragiale arată în fond ce înseamnă în mod simbolic arta. E vorba de o bătrână care stă şi cerşeşte la marginea drumului. Spre seară, trece pe acolo un tânăr care — aşa cum reiese îndată — este însuşi dracul. Nu acest lucru este important. Important este că bătrâna, până la urmă, prin tot ceeace se petrece între ea şi tânărul care i se arată, se transformă într'o minunată fată de împărat. Ea era de fapt o fată de împărat vrăjită ca numai atunci când va veni nu ştiu cine, să redevină ceeace era.

Calul dracului se găseşte sub o formă asemănătoare la Gogol. Şi acolo e vorba de o bătrână despre care aflăm că în anumite împrejurări poate să fie readusă la vechea ei înfăţişare de o frumuseţe supremă.

Poetul are tocmai această putere de a transforma o realitate în aşa fel încât ea să ne apară în cele mai frumoase culori pe care le poate închipui cineva. Insă — cum reiese chiar din povestea lui Gogol — poetul, ca şi artistul în general, trebue să pună în opera sa, pentru a transforma în adevăr realitatea, ceeace are el mai de preţ, ceeace are el mai scump. Cu alte cuvinte, viaţa sa să devină opera sa. Thomas Mann spune undeva că nu poţi să smulgi o singură frunză din creanga de aur a artei, dacă nu o vei plăti cu propria ta viaţă. Să nu înţelegem aceasta la propriu. Poeţii îşi pun într'adevăr în arta lor propria viaţă şi, numai în măsura în care-şi pun viaţa lor în artă — tot ce au mai scump în viaţă — opera lor poate să devină durabilă. Prin urmare indiferentismul, obiectivismul de care vorbeam la început, care nu are ce căuta în artă în general, nu are ce căuta nici în poezie! Nu trebue să uităm — şi aceasta rezultă în mare măsură din natura artei poetului — că ceeace realizează el prin cuvânt, în mod firesc trebue să se adreseze acelora care înţeleg cuvântul. Cuvântul este doar un mijloc de comunicare. Vasăzică, întreaga operă a poetului este un mijloc de a comunica prin cuvinte. Deaceea, nici nu se poate nimic mai puţin poetic decât ceeace este străin de mintea şi de inima omului. Fără îndoială că arta — poezia, versul, în ceeace ne priveşte — trebue să uimească, dar nu trebue să rămână neînţeleasă. Poezia nu este poezie atunci când lasă indiferenţă în suflete.

Fără îndoială că poetul trebue să vorbească, să cânte acele lucruri care se leagă intim de însăşi mintea şi sufletul oamenilor în mijlocul cărora trăeşte. El trebue să iubească cu ei, să se ridice la potenţialitatea maximă a iubirii şi a urii lor. Cu alte cuvinte el tre-

bue să fie o parte integrantă a poporului său, căci numai astfel va fi în stare să exprime năzuinţele de viaţă ale acestuia.

In legătură cu aceasta, mai sunt multe de spus. Să ne reamintim poemul foarte cunoscut al lui Coşbuc, *Poetul*:

„Sânt suflet în sufletul neamului meu
Şi-i cânt bucuria şi-amarul —
In ranele tale durutul sânt eu,
Şi-otrava deodată cu tine o beu
Când soarta-ţi întinde paharul.

Şi-oricare-ar fi drumul pe care s'apuci
Răbda-vom pironul aceleiaşi cruci
Unindu-ne steagul şi larul
Şi-altarul speranţei oriunde o să-l duci
Acolo-mi voi duce altarul.

Sânt inimă'n inima neamului meu
Şi-i cânt şi iubirea şi ura —
Tu focul, dar vântul ce-aprinde sunt eu:
Voinţa ni-e una, că-i una mereu,
In toate-ale noastre-i măsura.

Izvor eşti şi ţinta a totul ce cânt —
Iar dacă vreodată-aş grăi vreun cuvânt
Cum nu-ţi glăsueşte scriptura,
Ai fulgere'n cer, Tu cel mare şi sfânt
Şi'nchide-mi cu fulgerul gura!"

In ceeace spune Coşbuc se ascunde unul din adevărurile esenţiale ale poeziei. Nu poate să fie poet acela care nu se simte solidar cu lupta semenilor săi, cu lupta poporului său. Iar opera sa trebue să fie o oglindă a năzuinţelor poporului, să fie ca poporul, nemuritoare, legată de ieri, de astăzi, de mâine.

Opera poetică nu se adresează numai celor de astăzi ci, în aceeaşi măsură, şi celor ce vor veni. Ea face cunoscut mesagiul celor care au trăit altădată. In

acest sens, poezia devine o Fântână a Blanduziei, o fântână a tinereţii. Ea rămâne, odată realizată, un loc de popas şi în acelaş timp de avânt pentru cei ce se adapă din puterea ei. Aceasta însă numai atunci când, într'adevăr, poezia aduce ceva nou. Noul însă — ţin să accentuez încă odată — nu rezidă în cuvinte, pentrucă cuvântul e numai expresia adevărului. El, în sine, nu este obiectivul însuşi al poeziei. El transfigurează realitatea în lumina, în perspectiva viitorului.

Inţeles astfel, cuvântul poetic, am putea spune, nu este folosit în mod obişnuit, cotidian. Cuvântul este ca o lupă care măreşte, care te face să vezi realitatea mai bine decât cu ochiul liber. Este un ochean prin care vezi mai departe.

Dar poetul nu procedează aşa cum procedează omul de ştiinţă mărunţind realitatea, împărţind-o în bucăţi şi studiind-o ca atare. Dimpotrivă, poetul îşi formează o viziune globală, o viziune de ansamblu despre realitate.

In legătură cu ştiinţa, amintesc că ea a ajuns la convingerea, deasemenea, că omul de artă, deci şi poetul, se deosebeşte prin caracterul său foarte mult, în mod radical, de omul de ştiinţă. Putem spune că şi unul şi altul oglindesc realitatea, însă în mod — dacă ne putem exprima astfel — diametral opus.

Pavlov, marele fiziolog rus, cel mai mare cunoscător al funcţiunilor creerului omenesc, acela care a pus bazele ştiinţei fiziologice asupra sistemului nervos, împarte oamenii în două tipuri: tipul artist şi tipul savant, cu tot felul de tipuri intermediare între aceste două extreme. El spune: artistul se caracterizează prin faptul că vede realitatea produsă în imagini care ne permit să ne-o reprezentăm clar, plastic, în timp ce omul de ştiinţă o vede exclusiv abstract şi o

sărăceşte treptat de tot ce are ea ca formă şi culoare — într'un cuvânt de ceeace are ea individual, particular, înfăţişând-o însă pe altă linie, aceea a conceptului ştiinţific.

Cei mai mulţi dintre oameni sunt un amestec din aceste două tipuri, dar acei care ne dau viziuni, concepţii despre lume sunt fără îndoială artiştii sau savanţii. Majoritatea oamenilor nu fac decât să adopte ceeace aceşti oameni, prin munca, prin tradiţia lor artistică sau ştiinţifică, au realizat despre lume.

In ceeace-l priveşte pe poet, în această categorisire, el trebue să găsească — acel cuvânt care să te facă să vezi şi să auzi, cuvântul plastic, cuvântul muzical care să exprime cel mai bine realitatea.

Cuvintele pe care le foloseşte poetul sunt, de cele mai multe ori, cuvintele de toate zilele. Şi totuşi, atunci când ele se întruchipează într'o formă, într'un vers devin incandescente, câştigă o strălucire pe care n'o întâlnim niciodată în limbajul cotidian. Câteodată, ele pornesc aşa cum se ridică un avion, adică de pe pământ. Ai impresia că se vor „duce pe jos" dar la un moment dat simţi că încep să se ridice. Mărturisesc o experienţă a mea de pe când începeam să scriu versuri, acum 30 de ani. Fireşte că toţi tinerii care doresc să scrie caută, în acelaş timp, să cunoască pe alţi poeţi. Primul poet pe care l-am cunoscut eu în româneşte a fost Eminescu. Când am citit prima strofă din *Singurătate*, mi-am spus că „de astea fac oricând vreau" :

„Cu perdelele lăsate,
Şed la masa mea de brad;
Focul pâlpâe în sobă,
Iară eu pe gânduri cad."

Ce poate fi mai simplu! Ai impresia că nu sunt, în cel mai bun caz, decât proză versificată. Poate că dacă

poetul ar fi scris numai prima strofă nu s'ar fi putut spune că este vorba de poezie. Dar, dela expresii aşa de simple cum sunt acelea din prima strofă, poetul se ridică până la poezia mare, la adevărata poezie.

Prima strofă redă starea particulară în care poetul se găseşte în momentul când se simte înclinat să scrie această poezie. Fără îndoială că poezia este rezultatul unei bogate experienţe a poetului. Aşa se explică dece el poate să ne redea cu atâtea amănunte starea sa :

„Stoluri, stoluri trec prin minte,
Dulci iluzii, amintiri
Ţârâiesc încet ca greieri
Printre negre, vechi zidiri".

Prin urmare, din acea simplă imagine exterioară din prima strofă se face o trecere în interior, pe plan sufletesc, pe planul afectivităţii şi care intensifică prima imagine. Şi poetul merge crescând :

„In odae, prin unghere,
S'a ţesut păinjeniş,
Şi prin cărţile în vrafuri,
Umblă şoarecii furiş.

In această dulce pace,
Imi ridic privirea'n pod
Şi aud, cum învelişul
Cărţilor, încet mi-l rod.

Ah! de câte ori voit-am
Ca să spânzur lira 'n cui
Şi un capăt poeziei
Şi pustiului să pui ;

Dar atuncea greeri, şoareci,
Cu uşor măruntul mers,
Readuc melancolia-mi
Iară ea se face vers".

Pentru a descrie această stare specifică în care se găseşte poetul, poezia ar ajunge până aici. Ea redă tot ce este esenţial, pentru a sesiza ceeace simte poetul şi ceeace se petrece în jurul lui. In ciuda plasticităţii muzicale cu care sunt descrise lucrurile, poezia câştigă acea incandescenţă de care vorbeam, numai în strofele următoare :

„Câteodată... prea arare...
A târziu când arde lampa,
Inima din loc îmi sare,
Când aud că sună cleampa.

Este ea. Deşearta casă
Dintr'odată-mi pare plină ;
In privazul negru-al vieţii-mi,
E-o icoană de lumină.

Şi mi-i ciudă cum de vremea
Să mai treacă se îndură,
Când eu stau şoptind cu draga,
Mână'n mână, gură'n gură“.

Iată deci cum poezia, dintrodată, printr'un vers, se desparte în două. Şi asupra imaginii sumbre, dela început, a coborît brusc o imagine luminoasă. Toată poezia, din acea atmosferă de melancolie, de singurătate, se transformă dintrodată într'o rază luminoasă de dragoste şi prin aceasta devine într'adevăr poezie, pentrucă poetul transformă ceeace ar fi putut să descrie prin cuvinte prozaice, într'un nimb luminos. Aceasta nu o poate face decât numai acela care ştie ce însemnează puterea cuvântului. Intr'adevăr, în fiecare operă poetică realizată există o cheie care dă întregii poezii acea forţă extraordinară prin care face să vibreze sufletul cititorilor.

Din acest punct de vedere, poezia nu va putea fi niciodată înţeleasă fragmentar. Ea constitue un întreg,

un tot unitar în care putem distinge totdeauna subiectul de care va fi vorba, muzical, plastic, acela al reprezentării concrete a unei emoţii. Totdeauna însă există o cheie de boltă care ne face să simţim ceeace... n'am simţi, chiar dacă poetul n'ar cânta prost. E clar cum în amintita poezie a lui Eminescu, realitatea se transfigurează. Din sumbră, devine brusc luminoasă.

Pentruca poezia să facă să vibreze şi pe altcineva decât pe acela care o scrie, ea trebue să-şi aibă rădăcinile în acelaş pământ din care se hrăneşte viaţa. Numai atunci poate să ne facă să vibrăm şi numai atunci poate să străbată veacurile. Din acest punct de vedere, să ne gândim cum tot Eminescu ne umple de patriotism inimile, nouă oamenilor de azi, cu versuri scrise în secolul trecut.

Să ne amintim *Scrisoarea III*. Deşi se referă la situaţii pe care nu le mai putem trăi istoriceşte, nu se poate ca acela care o citeşte să nu se simtă întărit în dragostea sa de ţară, să nu simtă cum o forţă vie îl pătrunde, îl mobilizează în lupta lui. Poetul recurge şi aici la acelaş procedeu. Dintrodată schimbă situaţia printr'un singur vers. După ce foloseşte desăvârşirea artei sale în ceeace priveşte cuvântul pentru a descrie evoluţia imperiului otoman de la constituire şi până la asaltul pe care-l dă asupra pământului nostru, deci până ce-şi întinde ghiarele asupra Dunării, unde Baiazid urmează să se întâlnească cu Mircea, poetul reuşeşte ca, printr'un singur vers, să intuim formidabilul efort impus atunci ţării şi poporului român. Tocmai acest lucru este de admirat: felul cum poetul reuşeşte printr'o singură intervenţie, printr'un singur vers să schimbe tabloul, trecând dela imaginea vijeliei crescânde a cotropitorului la aceea a forţei ce-i stă împotrivă. Iată pasagiul despre care vorbesc:

„La un semn, un țărm de altul, legând vas de vas, se leagă
Și în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă;
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah, și Spahii
Vin de'ntunecă pământul la Rovine în câmpii;
Răspândindu-se în roiuri întind corturile mari...
Numa'n zarea depărtată sună codrul de stejari".

Ultimul vers ne comunică pe deplin capacitatea de transfigurație a lui Eminescu. Când citești poezia și ajungi la acest prag, simți că, paralel cu desfășurarea gigantică a forțelor lui Baiazid, se pregătește să se înalțe o altă forță, ca să o oprească. Citind *Scrisoarea III* — și — îndeosebi — respectivul pasaj cu versul amintit, te uimește rezonanța extraordinară a acestui vers, datorită sugestiilor multiple pe care le conține, referitoare la vigoarea luptei poporului și a ardoarei patriotismului său. Simți de îndată poporul care prepară bătălia pe care o va conduce Mircea, pentru a-și apăra *„sărăcia și nevoile și neamul"*.

Și în *Scrisoarea III* a intervenit deci ca factor decisiv amintitul vers-cheie.

Versul de acest fel, care face poezia incandescentă și desvălue aspecte noi ale realității poate fi asemuit — recurgând la imagini din poveștile populare, — cu fata lui Roș Impărat din basmul *Harap Alb* al lui Creangă. Fata este o mare vrăjitoare. Poate să se întruchipeze în fel și chip. După întoarcerea lui Harap Alb cu pielea cerbului bătut în nestemate, Impăratul Verde dă un ospăț mare în cinstea Spânului pe care-l socotește nepotul său.

Harap Alb servește la masă. In timp ce mesenii petrec, deodată o pasăre măiastră bate la fereastră zicând: „Mâncați, beți și vă veseliți, *dar de fata lui Roș Impărat nici nu gândiți"*.

Aceste vorbe ale păsării măiestre produc dintrodată

o mare tulburare printre comeseni şi ei simt că este neapărat trebuitor ca cineva să plece la curtea lui Roş-Impărat. Ei bine, poezia dacă nu te determină să porneşti mai departe, ci te lasă indiferent, calm, ea nu e poezie. Poezia nu este un pahar de vin care să te ameţească, ea te îndeamnă la acţiune, la căutare, la mai mult decât ai făcut înainte.

Iar acest îndemn nu poate deveni convingător decât dacă poetul găseşte cuvântul care să transfigureze realitatea.

Sunt bine cunoscute versurile lui Maiacovschi despre poezie, despre greutatea de a ajunge la acel cuvânt care să aibă puterea de transfiguraţie:

„Extragere de radium e poezia
Un an trudeşti la gramul de metal
Pentru-un cuvânt, scoţi tonele cu mia
De minereu verbal“.

Iată cuvântul pe care trebue să-l caute poetul pentruca poezia să devină o forţă în munca şi în lupta noastră a tuturor.

PRIMĂVARA POEZIEI NOASTRE NOI *

Dacă peste veacuri, nepoţii noştri vor citi volumul *Poezia nouă în R.P.R.*, tipărit la sfârşitul anului 1952, putea-vor ei, oare, să-şi dea seama, să simtă şi să vadă, zugrăvită în icoanele şi cadenţa versurilor înmănunchiate în această carte, măreţia sbuciumată şi falnicul avânt al oamenilor muncii din timpul nostru, în ţara noastră? Greu mi-ar veni să cred că nu! Căci poezia noastră de astăzi, ea însăşi parte integrantă a luptei poporului muncitor, care-şi construeşte sub steagul Partidului, cu ajutorul Uniunii Sovietice, patria sa socialistă, întruchipează artistic năzuinţele şi visurile constructorilor socialismului, slăveşte şi consacră în cuvinte meştere biruinţele lor.

In ţara noastră a fost dărâmată putreda orânduire a asupririi şi exploatării burghezo-moşiereşti, au fost dărâmate tarabele negustorilor de vieţi omeneşti.

Iată cum îşi exprimă satisfacţia în timpul acestei năruiri a şandramalei burghezo-moşiereşti la noi Maria Banuş, în poemul ei *Dărâmăm*:

---

* *Poezia nouă în R.P.R.* (antologie) — E.S.P.L.A.

„Ce mai bâlci dărâmăm! Ce mai târg forfotea!
Ţipete, fluere, scrânciob, dughene.
Ce mărfuri ciudate zăceau pe tejghea,
Şi'n umbra dughenii, ce monştri, alene!

Samsari şi geambaşi, sulimane, foiţă,
Vătafi cu biciuşti şi copii ca moşnegii.
In aer, de-avalma sub crunta arşiţă,
Bocciii, piticii, sforarii şi regii".

E o lume care s'a dus. Fireşte, nu uşor, ci cu lupte grele.

In versurile poeţilor noştri răsună, svâcneşte, ritmul vremii, sună îndemnurile la luptă şi la muncă de temelie, răsare imaginea omului nou, dărâmător al asupririi omului, răsare figura constructorului socialismului, apărător al păcii popoarelor.

„Noi: milioanele şi sutele de milioane spunem: nu!
Nu vrem război, a fost destul! Vrem pace!
Vrem pace, căci pacea este tăria noastră.
Pacea va clădi mii de oraşe mari, va îmbogăţi ogoarele
Zeci de mii de uzine, milioane de roţi
Vor învârti o nouă orânduire a vieţii.
Metalul nu-l vrem glonte, îl vrem maşină, secere, ciocane,
Vrem să ne ferească trupul de oboseala de animal".

Acestea sunt cuvintele poetului albit de ani Emil Isac,* cavaler fără frică şi fără prihană al poeziei, al cărui glas a fost cu decenii înainte prevestitor al timpului de azi. Acum, el poate din plin să spună „noi" şi să exprime cele mai sincere şi mai adânci năzuinţe ale celor ce au ridicat munca la rangul de supremă onoare. Acest „noi" care se subînţelege şi când poetul vorbeşte la persoana întâia, este caracteristic poeziei noastre de azi, tocmai prin faptul că ea exprimă marea realitate a vieţii poporului cu năzuinţele sale spre viitor. Acest „noi" este eroul principal al celor mai bune realizări poetice de azi.

In condiţiile create prin eliberarea noastră de sub jugul fascist de către Armata Sovietică, poeţii, necontenit ajutaţi de Partidul clasei muncitoare pe de o parte, pe de alta având în faţă luminosul model al creaţiilor literaturii sovietice, au putut să se ţină la pas cu transformările revoluţionare realizate în ţară de oamenii muncii şi, înfrângând din ce în ce mai mult în propriul domeniu al poeziei rezistenţa formalismului străin de popor şi de viaţă, au putut să zugrăvească realist tocmai lupta celor ce muncesc. Lovind puternic poziţiile idealiste ale poeţilor formalişti, ale aşa zisei poezii pure, străină de frământările sociale şi de năzuinţele populare şi ducând mai departe tradiţiile realiste şi sănătoase ale clasicilor noştri, ca Alecsandri, Eminescu, Vlahuţă şi Coşbuc, poeţii şi-au mobilizat toate forţele pentru a da opere pătrunse de spirit de partid, realist-socialiste. Astfel poezia ermetică, cu imagini şi cuvinte cultivate pentru ele înşile, poezia „iniţiaţilor", a protagoniştilor apolitismului în artă, a fost măturată din câmpul literaturii, în ciuda unor răbufniri şi recidive ale influenţei ideologiei burgheze în creaţia celor ce nu s'au pătruns pe deplin de sensul artei realiste. Mulţi dintre cei mai talentaţi poeţi, care acum câţiva ani erau puternic influenţaţi de formalism, au reuşit în această perioadă cu ajutorul Partidului să creeze poezii realiste, care servesc luptei poporului. Creaţia lor valoroasă, cucerită prin luptă împotriva decadentismului şi cosmopolitismului burghez, confirmă justeţea orientării ideologice a literaturii noastre pe drumul realismului socialist. Cât de elocvent este saltul calitativ al poeziei noastre dacă comparăm poezia lui Eugen Jebeleanu din *Inimi sub săbii* cu *Lidice* sau *Bălcescu,* dacă comparăm volumul Ninei Cassian *La scara 1/1* cu poezia *Balada femeii*

care și-a pierdut iubitul în război sau *Cântecele de galeră* ale lui Cicerone Theodorescu cu *Certificatul de alegător.*

Noi ne mândrim astăzi că poezia noastră este o poezie cu tendință, cu tendința de-a exprima adevărul vieții, pătrunsă de înaltele idealuri umane ale socialismului și comunismului. Ea nu vorbește câtorva „rafinați“ gustători de „chintesențe“ ale decadentismului burghez, ale acelora care se îmbată de miasmele putreziciunii lumii capitaliste, proslăvindu-le și făcând apologia descompunerii și a morții ca lege universală, ci se adresează tuturor acelora care cred că cel mai de preț capital în lume este omul, omul care muncește și crează spre binele și folosul tuturor.

Poetul nu numai că se simte solidar cu oamenii muncii, luptând pentru pozițiile cele mai avansate pe care i le indică învățătura marxist-leninistă, ci grăiește așa fel încât să fie priceput de aceia cărora se adresează. Căci trăsătura esențială a poeziei realist-socialiste este nu numai faptul că ea se inspiră din viața oamenilor celor mai înaintați ai epocii noastre și își extrage conținutul de idei, sentimentele, țelurile din viața acestora, ci și faptul că urmărește să fie înțeleasă, cu scopul de a acționa asupra sufletului cititorului, pentru a-l transforma în sensul idealurilor socialiste, așa cum transformă activitatea inginerului materia și natura în folosul omului. Că poezia noastră își atinge din acest punct de vedere ținta, nu rezultă numai din faptul că din cei 32 de poeți publicați în antologie sunt mulți purtători de premii, laureați ai Premiului de Stat, cum sunt A. Toma, Maria Banuș, Dan Deșliu, Eugen Jebeleanu, Eugen Frunză, etc., sau distinși ai premiilor internaționale, cum e Veronica Porumbacu, ci și din faptul — după părerea

mea cel mai important — că cele mai multe din versurile cuprinse în această antologie sunt bine cunoscute milioanelor de noi cititori din R.P.R., sunt recitate la festivaluri, citite acasă, tipărite în manuale, învățate în școală.

Idealul socialismului animă cele mai bune creații ale poeziei noastre.

Semn al înaltei conștiințe socialiste a poetului este înfățișarea de către Dan Deșliu a sfârșitului țăranului erou-martir ucis de chiaburi, care în ultimele clipe își amintește că :

„...A rămas deschis'acasă
cartea ceea luminoasă
tocma'n locul unde scrie
cu slove de hărnicie
cum crescu ogorul mare
din măruntele ogoare...“

Această viziune este o dovadă, este un simbol al nestrămutatei credințe în victoria celor ce muncesc, credință ce însuflețește pe cei mai buni fii ai poporului.

O nețărmurită dragoste pentru țară se desprinde din versurile poeților și atunci ei se inspiră din trecutul de luptă al poporului, cum este cazul puternicului poem *Bălcescu* al lui E. Jebeleanu, din care cităm aceste versuri puse de poet în gura eroului care se adresează lui Fuad Pașa :

„Tălmăcește, dragomane,
Rogu-te, înc'un cuvânt.
Spune că pământul ăsta
Nu-i și nu va fi nicicum
Al acelor care-l calcă
In copite iar acum.
Cei ce tulburară țara
Și o tulbură din veac,

Sunt boierii ce-o sugrumă
Nicidecum omul sărac."

Şi aruncând o punte spre zilele noastre, poetul continuă pe linia viziunii istorice a lui Bălcescu, devenită realitate prin eliberarea noastră de către Armata Sovietică :

„Drept au la această ţară
Nu acei ce vi se închină,
Ci acei ce se sculară,
Fiii lor ceor să vină".

O trăsătură principală a poeziei noastre este caracterul ei antiimperialist. Cele mai bune versuri sunt pătrunse de ură împotriva duşmanilor păcii şi fericirii popoarelor, ele sunt un apel vibrant la vigilenţă şi combativitate revoluţionară.

Este atât de populară viguroasa poezie a lui Dan Deşliu *In numele vieţii semnează :*

„Să scoatem din lege cu glas uriaş
cu braţul puternic şi volnic,
guvernul-satană, guvern ucigaş
ce'n numele morţii -- pe-al morţii făgaş
stârni-va pârjolul atomic !"

Poeţii noştri au înfăţişat în versuri cu o mare putere demascatoare atrocităţile comise de imperialişti, arătând cât de monstruoase şi antiumane sunt faptele lor. Printre cele mai bune realizări ale poeziei noastre se numără asemenea poezii ca : *La masa verde* şi *Chemarea* de Maria Banuş, *Nu'n slujbe divine petrec monseniorii, Act de acuzare* şi *Un om şi un frate sovietic* de Eugen Frunză, *Lidice, Fântâna din Coreea* de Eugen Jebeleanu, *An-Son-Hi* şi *Baladă* de Veronica Porumbacu, etc.

Ura oamenilor muncii ţine braţul treaz împotriva oricăror duşmani dinăuntru sau din afară, iar versuri ca acestea :

„Urîţi ! Urîţi ! Căci nu-i nimic mai sfânt,
Ca ura — strajă vieţii pe pământ !"

ale lui Eugen Frunză care a îmbogăţit cu multe versuri lirice şi satirice de o mare combativitate poezia noastră, exprimă în realitate simţămintele adânci ale poporului muncitor, ale acestui :

„Popor, izvor renăscător
De viaţă şi avânturi".

cum îl numeşte decanul poeziei noastre revoluţionare A. Toma şi căruia poetul îi spune:

„Din tine vin, cu tine merg
Şi cresc a mele cânturi",

caracterizând astfel, sintetic, tendinţa poeziei de astăzi, anume aceea de a fi mai mult ca oricând în trecut o realizare artistică în slujba poporului.

Prin aceasta, poezia şi-a câştigat la noi, mai mult ca oricând funcţiunea socială ce trebue să o aibă : ea a devenit o necesitate culturală de masă asemănându-se din punct de vedere al rolului educativ şi estetic precum şi al circulaţiei cu creaţiile populare, fără ca să se piardă în realizările folclorice, care-şi au canoanele lor specifice. Dimpotrivă, fiecare poet — vorbesc de cei mai buni — cântă pe coardele proprii, imprimă versurilor sale pecetea propriei personalităţi. Şi aceasta este adevărat îndeosebi pentru antologia de care ne ocupăm şi în care au putut fi înglobaţi numai o parte din poeţii care şi-au definit personalitatea creatoare. Chiar în traducere se simte

bunăoară diferența personală dela un poet ca Imre Horváth în versuri ca acesta :

„In temniță-i la locul lui tâlharul,
Spionul ștreangu-și merită cu vârf, —
Dar spune-mi tu, ce merită murdarul
Călău, făcând pe șeful, grasul stârv
Ce și-a vândut nu numai țara'ntreagă,
Ci însăși pacea lumii, la obor?
De mii de ori ne crească ura'n vlagă,
Când dăm în ucigașul trădător."

versuri de o neobișnuită bărbăție, la versurile lui Marcel Breslașu, de exemplu, caracterizate prin supletea cuvântului, ironia corosivă din acest fragment satiric :

„Intr'un cerc restrâns (mersese cu restrânsul
că-l restrânsese numai la dânsul)
își spunea poetul — vorbind despre sine —
Natura m'a 'nzestrat atât de bine,
Incât îmi ajunge în orice privință,
EU-UNUL-MIE-INSUMI, cu prisosință!
Sunt singur: zăcământul, meșteșugul,
uneltele, efortul, și belșugul!"

Dacă stilul maestrului A. Toma este de o clasică sobrietate, ponderat și dârz, el stârnește tot atât de mult avântul ca și exprimarea patetică din poemele lui Dan Deșliu, în care elanul se îmbină cu justa alegere a expresiilor puternice și combative; sau ca și pasiunea ce străbate versurile învecinate cântului popular ca simplitate ale Mariei Banuș; sau ca și energia și dinamismul strunit în cuvinte și imagini sigure, bine elaborate ale lui E. Jebeleanu; sau ca și apriga combativitate alternând cu simțăminte de gingășie și de duioșie a lui Eugen Frunză; sau ca și supletea în exprimare, unduioasă ca un izvor ce-și

face loc printre pietre, a Veronicăi Porumbacu; sau ca şi precizia în redarea imaginilor a lui Mihu Dragomir; sau ca şi izul folcloric al versului lui D. Corbea, ş. a. m. d.

Chiar poeţii mai tineri, ca A. Baconsky sau Ştefan Iureş, unul prin abundenţă şi fluenţă verbală, bogată în imagini ce se subordonează întregului, al doilea, tăios şi sarcastic, cu o uimitoare siguranţă a cuvântului just găsit, evoluând pe linia hiperbolic recitativă a lui Maiacovschi, se impun prin trăsături individuale în exprimare.

Stilul a devenit o preocupare de căpetenie a scriitorului şi aceasta este o garanţie a smulgerii din cenuşiul care ameninţă câteodată poezia noastră prin stereotipie, schematism şi sărăcie de imagini şi expresii verbale.

Dar această problemă a stilului este cu atât mai strălucit rezolvată cu cât poetul reuşeşte să descopere trăsăturile cele mai tipice în împrejurările cele mai tipice, — lucru ce se realizează în cazul poeziei îndeosebi, prin faptul că poetul însuşi frământă cele mai tipice idei şi sentimente ale vremii sale şi dă expresie, prin imagini ce reflectă viaţa, celor mai caracteristice fapte de viaţă. Duşmani ai stilului sunt în general duşmanii tipicului: schematismul, înstrăinarea de problemele realităţii, necunoaşterea mijloacelor caracteristice exprimării artistice, însuşirea formelor de exprimare ale altora, utilizarea mecanică servilă a regulilor de creaţie proprii folclorului, munca superficială, lipsa de pasiune pentru obiectul creaţiei artistice, etc. Iar dacă la cei mai buni poeţi atitudinea de luptă împotriva războiului, dragostea pentru patria socialistă, spiritul internaţionalismului proletar, admiraţia pentru Uniunea Sovietică îmbracă vestmântul

stilului personal, este tocmai datorită aderenţei poetului la realitatea vie şi mulţumită cunoaşterii mijloacelor de creaţie îndeosebi a limbii literare în dezvoltarea ei istorică şi cu însuşirile ei specifice contemporane.

Un merit al antologiei este că, în limitele obiective impuse de paginile unei cărţi de proporţii normale, a îmbrăţişat nume dela maestrul A. Toma care azi-mâine calcă pragul celui de al optzecilea an de viaţă rodnică în creaţii poetice, până la tineri ca Al. Andriţoiu, Aurel Rău şi Ştefan Iureş, care nu prea demult şi-au prăznuit intrarea în cel de al treilea deceniu de existenţă. Prezenţa tinerilor în antologie este un semn al creşterii rapide de noi forţe literare, dintre care acelea cuprinse în cartea de care vorbim, au fost puse în rând cu cei mai încercaţi poeţi nu ca încurajare, ci ca urmare a însuşirii metodei de creaţie a realismului socialist de către tineri. Critica va trebui să adâncească studiul poeziei noastre, scoţând în evidenţă în mod deosebit meritele poeţilor tineri.

Desigur că volumul *Poezia nouă în R.P.R.*, însumând ceeace s'a realizat mai bun în deosebi în ultimii cinci ani, de când a luat naştere republica populară, reprezintă poezia noastră cernută, curăţată de multe lucruri de prisos, fără totuşi a cuprinde nici toate numele, nici toate versurile bune. Este vorba de o antologie reprezentativă, deşi prin înseşi proporţiile ei fireşti şi prin omisiunile şi scăpările celor ce au lucrat la ea comite poate şi unele nedreptăţi. Totuşi, chiar şi în această culegere de poezii, se mai pot întâlni neajunsuri, care sunt semnificative pentru însăşi etapa de desvoltare literară în care ne găsim.

Spuneam la început că peste sute de ani cititorii n'ar putea să nu-şi dea seama, din versurile conţinute

în această carte, de măreţia furtunoasă a vremii noastre. Aceasta cred că este adevărat, dar cu rectificarea că nici pe departe poezia acestor ani nu oglindeşte amploarea, bogăţia de fapte, elanul creator, avântul în luptă şi în muncă a celor ce construesc socialismul în ţara noastră, îndrumaţi şi ajutaţi la fiecare pas de partid şi luând exemplu şi învăţătură dela oamenii sovietici. Nu avem încă în poezie o multidimensională imagine, cu toate adâncimile şi strălucirile, măcar a unuia din marile şantiere ale socialismului şi nu avem, mai ales, o figură puternică de comunist, de muncitor, un tip de stahanovist. Ades figurile ce se profilează pe orizontul poeziei noastre nu sunt oameni vii, cu dreptul de a se amesteca printre oameni ca personaje pilduitoare, ca eroii din cântecele bătrâneşti sau din basmele şi povestirile poporului.

Ades ne izbim în operele celor mai buni poeţi, de versuri neizbutite, sărace, banale, neconvingătoare. Sunt, bunăoară, demne de Dan Deşliu aceste stihuri :

„Şi spre zarea lumii noi,
peste haite şi strigoi,
urcă ţara'n svon fierbinte —
cu partidul înainte“

sau expresii ca „câini jăcmani“, „ca să-şi lăfăie moşia“ şi altele, când el a scris versuri ca acestea :

„Ce glas îngână zurgălăii ?
E râul, ciocârlia văii
Unind măruntele izvoare,
se duce să se facă mare...“

care traduc într'o minunată imagine o idee măreaţă ?

Stereotipia mecanică, repetarea unor imagini răsuflate, în cuvinte banale, noi doar prin faptul că sunt

luate din tehnică, se întâlnesc adesea la poeţi. Dau aci câteva exemple de acest fel:

„Tot mai multe fabrici, tot mai des
Normele se sparg la strung, în mină...“
(N. Ţaţomir)

„Da, fiara încă nu-i de tot răpusă
Şi printre noi sclipeşte ochi de lup.“

„Sub steaua omenirii liberată
De vechile cătuşe din bătrâni,
Suim alături, frate lângă frate
Ai fabricii şi-ai ţarinii stăpâni.“
(M. Banuş)

Adesea poetul crede că este suficient să spună „strung“, „colectivă“, „normă“, „zori roşii“ ca să redea *noul;* sau să folosească cuvintele „jivină“, „fiară“, „haită“, „lup“ ca să desemneze duşmanul; sau să exclame „alelei“, „mări“, „foaie măghiran“, ca să fie în spirit popular.

Dacă cenuşiul limbajului, banalitatea, improprietăţile verbale ce se întâlnesc în poezie dovedesc că uneori poetul nu este destul de conştient de rolul ce-l are în *„creşterea limbii româneşti“* — cum ar zice bătrânul Văcărescu, — mai dovedesc şi altceva: că poetul nu se oboseşte îndeajuns nici să se adâncească în viaţa sufletească a oamenilor noi, a frământărilor, bucuriilor, îndoielilor, entuziasmului lor, exprimate adesea stângaci, dar nu rareori pitoresc şi mai ales just în cuvinte. Ori aceste gânduri şi simţăminte pot fi surprinse numai în mijlocul oamenilor, de vorbă cu ei — nu numai despre strung şi despre norme, ci despre toate cele, despre tot ceeace îşi spun oamenii când au încredere unii în alţii. Această încredere însă se

câştigă nu dintrodată şi nu din plimbări turistice prin şantiere, uzine, S.M.T.-uri sau ateliere, ci prin împrietenirea, prin relaţiile tovărăşeşti cu oamenii muncii, la locul de muncă, acasă, la întruniri, la case de odihnă, în armată, la teatru, în şcoli, pretutindeni.

Pentru a releva chiar în această antologie cum le scapă poeţilor noştri trăsături esenţiale din viaţă, să ne întrebăm ce vor spune cititorii noştri citind versurile noastre, peste veacuri, în legătură cu dragostea? N'o să creadă în niciun caz că pe vremea noastră s'a stins iubirea, ci vor spune probabil: „Ciudat! Dece n'or fi scris prin anii 1950 despre dragoste?“ De fapt, acest lucru îl spun şi oamenii muncii de astăzi: „Noi ne şi iubim. Dece nu scrieţi despre asta?“

Apoi se vor întreba la fel în legătură cu ceva atât de specific uman, cum e râsul. Dece or fi râs aşa de puţin poeţii prin 1950? N'or fi avut dece râde? Intr'adevăr, este cam gravă, prea gravă şi prea încruntată poezia noastră, de parc'ar fi o femeie ce-şi aşteaptă mânioasă bărbatul care întârzie şi a uitat să-i spună dacă are sau nu vreo şedinţă în seara respectivă. E prea puţin umor, prea puţin ton glumeţ, prea puţin spirit satiric în poezia noastră.

Lipsurile pe care le putem constata în poezia noastră de azi, cu toate succesele ei mari, rezultă în general dintr'o neîndestulătoare cuprindere a ceeace este tipic epocii noastre, ca oameni, ca conflicte de viaţă, ca entuziasm de a trăi şi a construi, ca încercări perfide şi mişeleşti ale duşmanului de a se pune deacurmezişul ascensiunii vieţii, ca limbă ce se primeneşte şi se îmbogăţeşte. Adeseori scăderile poeziei noastre se manifestă ca o tendinţă de a trata în general anumite teme ale vieţii. Poeţii pierd din vedere că

arta realistă presupune înfăţişarea de caractere tipice în împrejurări tipice după cum ne învaţă Engels — că în aceasta rezidă principala sferă a spiritului de partid pentru artistul realist. Conştient de menirea sa politică şi de rostul său în educarea oamenilor prin imaginile artistice create, el trebue să scoată în aşa fel în evidenţă ceeace este forţă vie a progresului social încât să intensifice prin exemple şi modele combativitatea oamenilor muncii împotriva a tot ce este învechit şi duşmănos pentru viaţă.

Fără adâncirea atitudinii politice faţă de realitate, fără a combate necruţător orice manifestare de apolitism în creaţia poetică dela noi, nu poate fi pusă nicio problemă a măestriei artistice. Nu există măestrie artistică independentă de viaţă, iar viaţa noastră de azi este lupta eroică a clasei muncitoare în alianţă cu ţărănimea muncitoare pentru cauza socialismului, a comunismului, a păcii.

De un deosebit ajutor sunt şi pentru poeţii noştri istoricele lucrări ale Congresului al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi mai ales părţile din Raportul tovarăşului Malencov, care împing în primul plan al atenţiei scriitorilor şi artiştilor tocmai problema tipicului. Această problemă se cere larg şi viu discutată de toţi acei ce vor să înţeleagă şi să redea poezia vremii noastre.

Antologia de acum este o chezăşie că fenomenele tipice din realitatea noastră, sub aspecte multiple şi variate, vor fi reflectate de poeţii noştri în măsură tot mai mare. Şi dovadă concretă despre aceasta vom avea când în vitrine vor apărea multe volume de versuri de cel puţin concentraţia acestei antologii, când

eroii din versuri vor descinde printre oameni, ca aceia din cântecele bătrânești de pe vremuri, când versurile poeților vor fi folosite ca zicători și când țara va fi populată de cântece așa cum se populează codrul de păsări primăvara. Primăvara vieții poporului nostru a început și nu se poate primăvară fără cântece, fără multe cântece.

CUPRINS

Responsabil de carte: Al. Săndulescu
Tehnoredactor: S. Alexandrescu
Corector: I. Marinescu

Dat la cules 4.XI.953. Bun de tipar 5.XII.953. Tiraj 12.100+100 ex. Hârtie semivelină ed. mată de 65 gr./mp. Ft. 840×1080/32. Coli ed. 6,83. Coli de tipar 5. Prețul unui exemplar broșat 2,46 lei — 1/2 legat 5,10 lei. Ediția I. Comanda Nr. 1096. A. Nr. 05697. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8.09.

Tiparul executat sub comanda nr. 9547 la Combinatul Poligrafic Casa Scânteii „I. V. STALIN"
București — R. P. R.